

МАРИАНА ЕКЛЕСИЯ

ЖИВОТ ЗА ВЯРАТА

**МАРИАНА ТИНЧЕВА-ЕКЛЕСИЯ
ЖИВОТ ЗА ВЯРАТА
НАЙ-ВАЖНИ МОМЕНТИ ОТ
ЖИВОТА НА АНЕМАРИ
КРЮГЕР И ПЪТЯ Й В
БАХАЙСКАТА ВЯРА**

chitanka.info

През хилядолетната история на човечеството стремежът на най-светлите му умове е бил към осъществяване на една мечта, древна колкото и човешкия род. До нея са се докосвали безброй мъже и жени през отминалите епохи; тя се е проявявала във възникването на нова религия; тя често е била носена от проникателни държавници, хуманисти и философи с благородни помисли. Намирала е израз и в спонтанно избухнало въстание на обикновени хора против тиранията.

Възникването на Бахайската религия е исторически резултат от стремежа на хората към по-справедливо общество, освободено от заблужденията и предразсъдъците на миналото. Нейното широко разпространение в света се дължи на преданата и всеотдайна работа на такива труженици като Анемари Крюгер, за която България стана последна родина.

Благодарност на Анемари Крюгер за предоставената ми възможност да работим заедно над нейните спомени, дневници, ръкописи, албуми.

Благодарност на Националния духовен съвет на бахаите в Лангенхайн, Германия, за финансовата подкрепа по издаването на книгата.

Благодарност на всички приятели на Анемари Крюгер, които написаха и разказаха за нея — още едно доказателство, че доброто, направено в името на Бога, не се забравя, а пребъдва за Негова слава.

Мариана Еклесия

Юли 2002 г., София

Когато пристигнах в България през 1978 г., беше време на атеизъм. Въпреки трудностите останах да живея тук. След демократичните промени през 1989 г. с приятели успяхме да създадем здраво национално ядро на бахайската вяра. Мисля, че този спомен ще остане след мен.

Анемари Крюгер

Юли 2002 г., София

В ТЕЗИ РЕДОВЕ ПИЩА ЗА СЕБЕ СИ

Родена съм на 13 февруари 1918 г. в къщата „Мравуняк“ на моите дядо и баба Форел в Иворн, до Егъл, в Швейцария — моята първа родина. Когато баща ми, д-р Артур Браунс, е открил през 1920 г. своя кабинет като невролог в Карлсруе, ние всички — моите родители, моите братя Волф и Свен, моята сестра Лизел и аз, сме се преместили в Германия. Тя беше моята втора родина. Но всички летни ваканции прекарвахме в Иворн до онзи ужасен 1 септември 1925 г., когато очаквахме баща ни на брега на река Рона. Той трябваше да дойде със своята гребна лодка от Сион през Мартиние, но той не дойде и никога не беше намерен. Открити бяха само отделни части от лодката му.

Още на 9 години много страдах от астма и то толкова тежко, че исках да умра. Затова моята майка ме заведе при родителите си в Иворн, където останах една година и болестта премина. И по-късно — от 1935 до 1936 г., живях в Швейцария, в Морж, близо до Женевското езеро. Тогава страдах от насилието на националсоциализма. Втората родина ми помогна, аз се върнах и завърших с отличие през 1938 г. Но от режима на националсоциализма най-много страдаше майка ми. ГЕСТАПО я преследваше като бахай. Те иззеха всичките ни книги и бахайски писания до последната молитвена книга. Едва след войната ние можехме свободно да говорим за нашата вяра и да се срещаме с приятели. Съпругът ми Рупрехт Крюгер също стана активен бахай. Оженихме се през 1944 г. Нашите деца Конрад и Ангела вече имат свои семейства. Но Рупрехт се срещна с първата си годеница (сега вече вдовица) и ми поиска развод — това беше най-тежкият удар в моя живот. Тогава вярата ми помогна. Десет години бях член на Националния духовен съвет на бахаите в Германия. Като пенсионерка можех да осъществя моите мечти — дойдох в България, която от 1978 г. е моята любима трета родина и пожелах да остана тук завинаги.

Анемари Крюгер

30.03.2002 г., Драгалевци

ВЪВЕДЕНИЕ

През лятото на 2000-ата година в някои православни, католически и протестантски църкви на София се получи покани за молитвена среща на хора от различни изповедания и общности, организирана от Националния духовен съвет на бахаите в България. Събитието трябваше да се проведе на 28 август в Националния бахайски център в столицата и беше посветено на световната мирна среща на религиозните и духовните лидери, състояла се на този ден в Ню Йорк под егидата на ООН... Мнозина поканени усетиха радостта, че наред с други места в света и в България се постига заветната богоозарена мечта за единство.

Обстановката в неголямата зала на Националния бахайски център на ул. „Боянски възход“ 8а в столицата тази вечер беше наистина частица от време и място, където Бог е пожелал да възцари мир. Гостите се представяха на домакините и на фона на тиха музика започнаха молитвите. Сред бахаите имаше хора от различни националности, които четяха на български или на родния си език. В креслото до камината седеше жена в тъмен костюм с бели коси. Личеше, че е около осемдесетгодишна, ала не възрастта я отличаваше от мнозинството, а финесът на онази духовност, която излъчват хора, възлюбители на Бога. Тя прочете своята молитва на немски. По-късно вечерта, когато в гостната на чаша чай някой се обърна към нея по име, ми стана ясно, че това е Анемари Крюгер, внучка на световноизвестния проф. Август Форел. Преди десет години, когато религиозната свобода в България вече позволяваше разпространяването на различни изповедания извън Православието, за квартирата на г-жа Крюгер в кв. Драгалевци до София се говореше като за център на една нова вяра, пунала първите си корени у нас през 1928 г. и още тогава намерила свои последователи.

При срещата на 28 август 2000 г. онези, които за първи път се запознаха с Анемари Крюгер, се изненадаха, че тя, макар да е вече в преклонна възраст, не спомена, че желае да се завърне в Германия при

своите деца и внуци. На въпроса защо е така, отвърна спокойно: „Често отивам при тях, защото ги обичам. Но България е моята трета родина. Мога ли да я оставя?“ Разбрахме, че тя е сред малкото чужденци, които приемат страната ни като своя родина и искат да останат завинаги тук.

Бахайската общност кани често представители от други религиозни общности на свои срещи, при които те се представят, говорят за своята вяра, опознават се, молят се заедно. Тази идея за възпитаване в толерантност на религиозни хора с отворени възгледи ми даде надежда, че макар и бавно, духът на единството ще преуспява... Така при следващите срещи на това място узнах, че заедно с основаването на бахайски център след 1990 г. — най-трудните години от политическия преход в България, Анемари е организираща и хуманитарна помощ за болници и сиропиталища; организираща е срещи на международно ниво, изложби, дискусии. Чрез свои приятели извън страната и с лични средства е помагала на десетки български семейства, нуждаещи се от помощ при икономическата криза у нас. А доколкото процесът продължава и до днес, тя неизменно протяга ръка към мнозина бахаи и небахаи, които се нуждаят от помощ.

След нейната покана при първото ми посещение в неголямата ѝ квартира в кв. Драгалевци видях огромния ѝ личен архив от снимки, ръкописи, кореспонденция. В един миг си дадох сметка, че от дете съм мечтала да напиша книга за човек, който търси истината за света чрез любовта си към хората. Тогава си казах: „Ето, сбъдва се мечтата ми...“ И помолих домакинята да разкаже повече за себе си...

Тя беше навършила 84 години, когато започна да чете дневниците си от 1934 г. Сама преценяваше кои събития от миналото са най-важни. Някои случаи разказваше по памет като незагълхнали спомени от преживяното в младостта ѝ по времето на Втората световна война; други факти бяха допълнени от нейния единствен жив до момента брат Свен Браунс. Различни дни и събития са били така динамични, че тя не е имала време да ги запише в дневниците си! Затова ни помогнаха добрите ѝ приятели. Вярвам, че въпреки огромния поток от идеи, пътешествия, дискусии, духовни послания — най-важното за нея е уловено като миг от многобагренa снимка, запечатала истината за едно събитие.

Бих желала книгата за Анемари Крюгер да изпълни мисията на гълъб с добра вест.

Септември 2002 г.

Авторката

ПЪРВА ЧАСТ
БЛАЖЕН ЧОВЕКЪТ, ДОШЪЛ НА СВЕТА

СПОМЕНИ ЗА ВИСОКИТЕ ВЪРХОВЕ

Прозорците на къщата в кв. Драгалевци край София, където Анемари живее от 1985 г., гледат към високите склонове на Витоша, чийто Черни връх е заснежен от ранна есен до късна пролет. Един незагълхнал спомен от детството я беше накарал да предпочете тази част от подножието на планината, която има прилика с природата на родното ѝ място в Швейцарските Алпи — Иворн. Двете стаи под широката козирка на покрива тук така много напомнят трите тавански стаички на къщата „Мравуняк“, че понякога ѝ се струва — десетилетията между детството и старостта не са минали; времето е изпълнено с обещания за добро бъдеще като утрините в Иворн.

Леглото в голямата стая, където гостите на Анемари се събират на чаша кафе без кофеин, е покрито винаги с голямата пъстра завивка от лен, наследена от баща ѝ д-р Артур Браунс, след участието му на Балканския фронт по време на Първата световна война. Тя е пожелала тази скъпа реликва от малкото вещи, останали от спомените за него. На стената над леглото е снимката му като военен лекар, все пак имал щастливата участ да се завърне при младата си съпруга Марта. До неговия портрет в рамка е рамката на друга увеличена снимка, избеляваща от слънчевите лъчи. Тя е правена през 1928 г., когато цялото потомство на проф. Август Форел, бащата на Марта, е пристигнало на 80-годишния му юбилей в Иворн. Професорът изглежда щастлив: до него е неизменната спътница в живота му, която той е нарекъл „мой неугасващ слънчев лъч“. От брака си с 16-годишната Емма Щайнхал през 1833 г. Август Форел има двама сина и четири дъщери — Едуард, Инес, Оскар, Марта, Дейзи, Сесил. На осемдесетгодишния юбилей на професора те са вече със своите многобройни деца, така че дядо Август е богат на бъдещи поколения.

Върху стария скрин в квартирата в Драгалевци в елегантна рамка е снимката на Марта Браунс-Форел. Около 50-годишна, с напълно побелели коси от личната драма на живота ѝ, тя изглежда толкова лъчиста и жизнена, като че най-доброто ѝ предстои. До нейната снимка в друга малка рамка е един от най-популярните портрети на

Абдул Баха. През 1920 г. проф. Август Форел приема бахайската вяра. Върху надгробния камък на Марта от 1948 г. е изписан свещеният знак на вярата: „най-святото име“... От петте деца на сем. Браунс Анемари е най-предана последователка на вече световната бахайска религия. Затова на друга снимка върху скрина се вижда снимка — спомен от срещата в Хайфа през 1992 г., когато на това свещено за бахаите място са поканени рицарите на Бахаулла, разпръснали искрата на неговата вяра в страни, където името на персийския благородник е било неизвестно...

Стаята за гости в кв. Драгалевци като че ли е населена с романтиката на непреходна духовна любов от четири поколения. Някои семейни реликви Анемари е донесла от Германия в България. Във витрината на бюфета се вижда ваза с антикварна стойност от китайски порцелан, наследена от баба Емма Форел. Върху вазата е инкрустирано мотото „Най-силна от тях е любовта“. На малка маса пред прозореца с изглед към Витоша има свещник с три свещи, запалени винаги по време на молитва преди първата глътка кафе. На поканените гости, желаещи да слушат нещо повече за семейство Форел, Анемари разказва спомени, илюстрирани със снимки от хронологично подредените албуми в съседната малка стая. Тук първите портрети на нейните прародители по майчина линия са от 1717 г., а живите ѝ спомени за Иворн и семейства Форел са романтични като снимките от 30-те години на ХХ век., когато вече е девойка, тя често пътува от Германия в Швейцария при баба и дядо. Проф. Форел купува къщата в Иворн през 1898 г., когато е навършил петдесет години и се е оттеглил от активна работа в Цюрих. Понеже новият дом в подножието на Алпите има не само най-богатата колекция от мравки в света, но се е превърнал в привлекателен център за учени, хуманисти, интелектуалци — Емма Форел е дала име на къщата — „Мравуняка“. За годините в къщата на мравките (La Fourmilere) от съзнателното си детство Анемари си спомня: „При дядо идваха гости от различни градове на Швейцария и от цял свят. Тук се говореше френски и немски. Двата езика бяха майчини за нас, децата на д-р Браунс, тъй като нашият баща беше немец, а майка ни Марта — родена във френската част на Швейцария. Дядо Август беше на възраст, но не се отказваше от своите занимания и от голямата страст да изучава, да описва живота на мравките. В Иворн той беше основал

въздържателното дружество «Ложен», чиито членове се събираха всяка седмица и говореха за това, как най-успешно може да бъде лекуван алкохолизмът. В «Мравуняка» понякога идваха важни особи, с които нашият дядо се отнасяше приятелски, но без излишни реверанси, показващи сервилна почит към личността. Това наследство — да уважаваме и помагаме на всеки човек, независимо от неговото обществено положение, той завеща и на нас... Макар че не беше особено музикален, винаги се гордееше, когато ние с баба Емма свирехме на пиано класическа музика на четири ръце... Помня, че по време на хранене на масата пред нашия дядо винаги имаше везна, защото той претегляше всичко, което поемаше, с точност до грамове. Когато известният художник Кокошка дойде да нарисува дядо, той много се впечатли от строгия хранителен режим на своя модел Форел. Неслучайно е описал примера с везната в своите разкази...

Когато отивах в Иворн, живеех в една от малките тавански стаички за децата. Това беше неотразима романтика на спокойствие и мир! Баба беше толкова кротък човек, че птиците идваха да кълват трохи от ръката ѝ. За мен това беше изключително, защото птиците не отиваха при друг човек, само при нея!

Когато страдах от бронхиална астма, дядо реши да ме лекува с хипноза. Това беше тема на един от неговите научни трудове, опитваше се да ме въведе в хипнотичен сън, за да повлияе лечебно на болестта. Моето съзнание обаче се съпротивляваше; не исках да заспивам, за да мога да чуя и разбера какво ще се случи със сеанса по-нататък. Не беше честно от моя страна, ала детското ми любопитство непрестанно се разгаряше. Изглеждах заспала, а всъщност на живо и будно слушах спокойния, добронамерен глас на дядо... В крайна сметка бях излекувана. Може би от сеансите на дядо Август, или от грижите на баба Емма, която обгръщаше с търпение, любов и внимание всички около себе си!“

След смъртта на проф. Форел през 1931 г. името му е включено в световните енциклопедии, образът му се свързва и с портрета му върху 1000-франковата банкнота на Швейцария...

КОЙ Е ПРОФЕСОР АВГУСТ ФОРЕЛ?

Роден е на 1 септември 1848 г. в Швейцария. След завършване на медицинското си образование неговата усилна научноизследователска дейност бързо му донася титлата професор по психиатрия в Цюрихския университет. Девет години той е директор на районната психиатрична болница „Бургхьолцли“ в Цюрих. Най-високите постижения от изследванията му върху човешкия мозък са издадени през 1880 г. в научния труд „Теория на невроните“. През 1885 г. издава „Приложение на сугестиционната терапия при лечението на болните от алкохолизъм“...

За живите разкази на проф. Форел от този активен период Анемари представя неговата интересна история: „До това време дядо пиел по една чаша вино на обяд и на вечеря. Докато работел в клиниката за лечение на болни от алкохолизъм, забелязал, че някои от пациентите се връщат след време отново болни. Веднъж задал въпрос на колегите си защо някои от тях не се връщат, а те му обяснили: «В града има един обуцар на име Босхарт, който помага на някои болни да се излекуват завинаги. От него можеш да узнаеш истината». Дядо се срещнал с този обуцар и го запитал как той може да лекува пациентите с такъв успех, а това е работа на клиниката. Босхарт отвърнал: «Ние сме група въздържатели, наречена „Синият кръст“. Наблюдаваме вашите пациенти при излизането им, разговаряме с тях и преценяваме кой може да стане въздържател. Тогава каним тези хора в групата си, грижим се за тях и те стават въздържатели като нас.» Професорът подал ръка и казал: «Аз ще стана член на Синия кръст и повече никога няма да пия вино!».

През 1886 г. Август Форел става пълен въздържател и месеци след това заедно с Ойген Блойлер и други съмишленици създават комитет за изграждане на болница за лечение на алкохолици. Следващата 1887 г. заедно с Шарлоте Грей основава „Орден на въздържателите“ и с близо 200 публикации в печата тогава съдейства за разпространяването на глобалното въздържателство в Швейцария и цяла Европа. Същата година взема участие в акцията за закриване на

квартири с жилища на хора, които живеят при лоша хигиена и слаба сексуална култура в Цюрих. Малко по-късно написва световноизвестния си труд „Половият въпрос“, който се приема крайно противоречиво от специалисти и читатели. В началото на ХХ век се застъпва за равнопоставеността между мъжа и жената.

Като един от съмишлениците на Зигмунд Фройд и Карл Густав Юнг (1875–1961), с които търси отговор на въпросите за пътищата на човешката душа, съзнанието, поведението, морала — Форел упорито се стреми да ограничи психичните заболявания сред душевноболните. Изследователят навлиза все по-дълбоко в гъбините на човешкия мозък, който все още си остава невъзможна за изследване област в божествената природа на човека. През 1884 г. професорът става застъпник на хората, класифицирани като престъпници от гражданския закон. Наблюденията и изследванията на човешкия мозък го водят до мисълта, че те сами по себе си „не са виновни“ за извършването на нарушения, понеже попадат под въздействието на психопатни реакции, които ги възбуждат към негативно поведение. Оттук той предлага тези хора да не бъдат класифицирани като престъпници, които биват хвърляни в затвора, а да бъдат изпращани в лечебно заведение, където да се грижат за тях.

Още като студент Форел пише: „Насоката в моя живот беше дадена: мравките и мозъкът, и двете станаха моята религия“.

Религия? Какво приема и какво отхвърля революционният му дух? През 1864 г., едва 16-годишен, с присъщата за възрастта му разпаленост, той не желае да се приобщи към обряда за приемане на нови членове в църквата, придружен с препитване по основите на вярата. Младият Форел отрича всяко вероизповедание, основаващо се на догми. Той не отива в църквата за сватбената церемония с Емма Щайнхал; по-късно не приема и конфирмация на децата си. Не е атеист — своите възгледи за Бог на 72-годишна възраст Форел описва така: „За мен Бог е вероятно абсолютната, но абсолютно непознаваемата за човека същност на Вселената. Затова е абсолютно безполезно да Му приписваме качества и цели. «Бог», тоест предполагаемото метафизично абсолютно начало, е първоизточникът на онова, което е зло, и на онова, което е добро както спрямо нас, така и спрямо всяко друго същество. Защо? Не знаем и всеки опит за обяснение е безполезен, дори вреден“.

Като предизвикателство към юношеското му отричане на християнството, на вече известния проф. Форел се предлага изпитание: Дейзи, една от неговите четири дъщери, се отрича от светския живот, за да се посвети на целомъдрен, безбрачен живот в християнския орден на сестрите дякониси. Тези избрани от Бога девойки посвещават свободата и любовта си на болни, страдащи хора, като се грижат за тях безвъзмездно... В един от албумите на Анемари Крюгер има снимка на изключително красивата леля Дейзи, не по-възрастна от 25 години. Наскоро след даване на обета ѝ тя е изпратена в Африка като мисионерка в Белгийско Конго и години наред живее сред колибите на негърското племе менгунго, облечена винаги в отличителните дрехи на ордена — с бяла касинка с червен кръст на главата.

Неведоми са пътищата на Бога!

Същевременно пък Марта и Артур Браунс през 1920 г. в гр. Карлсруе са се запознали с идеите на една нова религия, която приемат за истина, полезна за цялото човечество. Персийският благородник Бахаулла — новото откровение на Бога — е отправил своя възделен зов към народите: „За това, че всички нации трябва да се съединят в една религия, а хората да станат братя, че между синовете човешки трябва да бъдат усилены връзките на любов и единение. Всяко религиозно разногласие трябва да се прекрати и расовото различие да се унищожи...“ („Бахаулла и Новата ера“) Този вик за всеобща религия продължава неговият син Абдул Баха в Америка и Европа. Още на 26 ноември 1912 г. той предсказва настъпващата Първа световна война: „Днес европейският континент прилича на голям арсенал. Той е склад на избухливи вещества, готови за възпламеняване и една само искра ще предизвика пламъка, който ще обхване цяла Европа, особено сега, когато пред света стои балканският въпрос...“ Това и още много обръщения към лидерите по света го правят човек, който се стреми да отмени неумолимия закон на приближаващата катастрофа. Посланията и призивите на Бахаулла и Абдул Баха все по-настойчиво се четат и чуват, ала уви, те не могат да спрат кръвопролитията на властниците и военните мъже.

На 28 декември 1920 г. край Карлсруе Август Форел пише едно писмо до Абдул Баха, вдъхновено от общите им възгледи:

Многоуважаеми господине,

Току-що прочетох великолепни писма, които по сведения на господин Вилхелм Херингел, който ги преведе на немски, сте отправили през 1910 г. до една дама, госпожа д-р Ф. Вярно ли е? Наистина ли тези писма са били написани през 1910 г.? Преди световната война? В такъв случай аз съм крайно изненадан от Вашата пророческа далновидност.

Искам обаче да Ви поставя един много важен въпрос. Трябва да Ви кажа, че макар да съм вече на 72 години, продължавам да се въодушевявам от истините на науката. Още през 1874 г. написах една обемиста книга върху поведението на мравките, по-късно публикувах трудове върху анатомията на мозъка, хипнозата, сетивните възприятия на насекомите, хигиената на нервната система, половия въпрос и т.н. От 1879 до 1898 година бях професор по психиатрия в Цюрихския университет и директор на тамошната болница за душевноболни. От горното ще разберете основанието на въпроса, който задавам по-долу...

Мога ли, да или не, въпреки моя горепосочен агностицизъм, да възприема бахайската религия, без да бъда непочтен към себе си и към другите? През 1916 или 1917 година публикувах статия върху онова, което нарекох научна религия на „общественото благо“ в духа на гореизложеното и с основни начала, които са сходни с началата на Вашата религия. На 15 февруари 1921 г. ще се прибера в дома си в Иворн (кантон Во), Швейцария. Ако ми отговорите там, ще мога да Ви пратя тази статия. Позволете ми, многоуважаеми господине, да изразя чувствата си на искрено възхищение.

(п.) д-р А. Форел
бивш професор в Цюрихския университет

Посветен на науката, професорът вярва, че функциите на човешкия мозък и на душата съставляват едно неразделно цяло. Това

му пречи да достигне до върха на религиозната мистика за безсмъртието на човешката душа. За него основното е моралът и етиката на взаимоотношенията между хора и нации.

През септември 1921 г. Абдул Баха отговаря обстойно и приятелски на професор Август Форел, като се опитва да го убеди в съществуването на Универсална реалност — Бог, чиято същност и атрибути не могат да бъдат разбрани, но това не означава, че са оспорими или не съществуват! Въпреки различията на възгледи и твърдения двамата хуманисти имат еднакъв стремеж — светът така да се реформира, че завинаги да бъде премахнат ужасът на войните!

Марта Форел-Браунс и любимият ѝ съпруг д-р Браунс така възторжено са приели вярата, че младата жена, майка на четири деца — Волф и Свен, Лизел и Анемари — иска да има още едно дете, което от първия миг да бъде бахай, посветен на миролюбивите цели на Новата ера!

1922 е година на очакване и радост! Къщата, която д-р Браунс е наел в Германия, Карлсруе, е голяма, удобна и децата могат да се чувстват щастливи. За съжаление твърде скоро в семейството се разбира, че Лизел е неизлечимо болна от психично заболяване, на което не могат да помогнат и клиничните способности на проф. Форел, специалист в тази област. Волф и Свен са буйни и пламенни като всички момчета, но Марта ги възпитава в нежност и обич към по-малките им сестрички. Д-р Браунс сам е започнал да прави малка къщичка до гората на Етлинген за излет в празничните дни. Марта често пътува с децата до Швейцария, но семейството е цяло и неделимо в любовта си един към друг. През 1922 г. тя дава живот на петото си дете Йорг, който бързо става любимец на фамилията.

Заради всеобщи заслуги в подкрепа на мира, разбирателството, доброто между хората; заради доказан принос в изследването на човешкия мозък, проф. Август Форел е предложен през 1922 г. за престижната Нобелова награда.

Наследила не само вярата, но и много от възжеленията на своя дядо Форел — за единство и разбирателство между хората, Анемари Крюгер казва за него: „Работният му кабинет в «Къщата на мравките» в Иворн беше до салона «Ложен». Рафтовете на библиотеката му бяха отрупани с книги, а бюрото — в папки и ръкописи. Веднъж, като се връщал от гр. Егъл, на няколко километра от Иворн, той седнал на

пейка край пътя да си почине, снел шапката от главата си и я положил до малкия багаж. Някакъв човек минал край дядо и пуснал монета в обърнатата шапка, може би на шега, но когато се върнал вкъщи, дядо бил ядосан, че навярно вече изглежда не така добре, щом хората му дават милостиня! Когато получи мозъчен инсулт, за всички вкъщи стана трудно. Ала той продължи да работи над своите научни трудове, като пишеше с лявата си — незасегнатата ръка. Неговият жизнен девиз беше: «Трудът побеждава всичко». А нашата баба добавяше: «Трудът и любовта побеждават». С личния си пример дядо искаше да ни докаже, че духът, волята на човека са по-силни от принудата на една тежка болест, която ограничава възможностите ни... За мен най-важни от неговото завещание остават думите му от автобиографичната му книга «Поглед върху моя живот»: «Едва през 1920 г. се запознах в Карлсруе със световната бахайска религия, която се издига над другите вероизповедания и е била основана преди седемдесет години в Ориента от персиеца Бахаулла. Тя е истинска религия за благо на човешкото общество, тя няма нито догми, нито свещенослужители и обединява всички хора, които живеят на това малко земно кълбо. Аз станах бахай. Дано тази религия просъществува и бъде увенчана с успехи, това е най-горещото ми желание».

КРАТЪК ПОГЛЕД ВЪРХУ ПРОЗРЕНИЕТО, ИДЕИТЕ, ВЯРАТА НА БАХАУЛЛА И НЕГОВИТЕ ПОСЛЕДОВАТЕЛИ

О, вие, възлюбени от Господа! В това свещено изповедание никак не са позволени конфликтите и раздорите. Всеки, който атакува другите, се лишава от Божието милосърдие. Дълг на всеки е да покаже пълна обич, чистота на характера, прямота и искрена любезност към хората от всички народи и племена по света, били те приятели или непознати. Толкова силен трябва да бъде духът на обич и любяща доброта, че непознатият да се почувства приятел, врагът — истински брат, без да съществува разлика помежду им. Тъй като неограничеността е от Бога, а всички ограничения — земни...

Абдул Баха

Есълмонт, Джон Е. „Бахаулла и новата ера“. С., 1995,
с. 273

Мирза Али Мохамед, наречен Баб, което означава „Врата“, е роден през октомври 1819 г. в Шираз, Южна Персия, когато нейната древна слава на икономическа, културна и духовна мощ е в своя залез. Покварено правителство, жестоки закони към населението; враждуващи помежду си еврейски, християнски и мюсюлмански секти; конфликти и омраза сред мохамеданското духовенство създават незавидната духовна криза от края на XVIII и началото на XIX век. Мирза Али е един от потомците на пророка Мохамед и принадлежи към сектата на саидите. Той е красив, надарен с вродени знания, изключително набожен и благороден. Тези му качества се съчетават и с духовна борбеност. На 23 май 1844 г. той обявява своята Мисия на избран от Бога предвестник на Новото откровение, което ще провъзгласи бъдещото обединение на човечеството. Тъй като хората от

различни съсловия приемат с надежда новите възгледи на бабисткото движение, традиционното ислямско духовенство в Персия започва с всички сили и различни методи да преследва новия Божи пратеник. Конкретният повод за преследване и залавяне на Баб е дързостта му да се обяви за Месия, еднозначен с Христос и Мехди, който изчезнал преди хилядолетия от очите на хората по загадъчен начин и те очаквали да се завърне като славен господар и победител. Когато Баб обявява своята Мисия за еднаква с тази на Мохамед и други велики основатели на религии, той е заловен и екзекутиран. Мъченическата му смърт обаче засилва популярността му и уважението към него. Пламенните Писания, напътствия и етични принципи, разкрити от Баб, предлагат нови отношения на толерантност, чиста любов, религиозна търпимост и дълбока преданост към Бога.

Мирза Хусейн Али, наречен по-късно Бахаулла (Слава на Бога) е роден през ноември 1817 г. Баща му заемал висок пост в двора на шаха. Затова можел да осигури на сина си добро образование в своя дом. Още от ранното си детство Бахаулла се отличавал със задълбочени знания и мъдрост. През 1844 г., когато Баб обявява своята Мисия, той става един от най-смелите му последователи. След един инцидент той, окован във вериги, е затворен и хвърлен в тъмница заедно с други вярващи. Тук той получава просветление, че именно той е предреченият от Баб Божи пратеник на Новото време. По-късно, по време на престоя му в Багдад, той през 1863 г. обявява своята Мисия, като насърчава всички около себе си да живеят в мир, без предубеждения към вярващите от другите религии. Като изпитание за способността му да се отнася благородно с враговете си, Бог изпраща на заточеника природения му брат Мирза Яхия, който непрестанно създава разпри и конфликти. Бахаулла се оттегля за две години в уединение, където пише забележителната си книга на увереността „Кетаб-е-Икан“, в която разрушава догмите от миналото. Когато отново отива в Багдад, той среща пълната съпротива на мохамеданските духовни учители и пише в последните страници: „Перото не е в състояние да опише това, което видяхме след Нашето завръщане! В продължение на две години Нашите врагове непрестанно и усърдно се бяха мъчили да ни унищожат, което е известно на всички“.

Бахаулла с огромна мъка забелязва, че недоразуменията сред различните вярващи продължават да са в основата на открита враждебност сред тях самите, а това е недопустимо пред лицето на Единия Бог, Който повелява хората да се обичат и да живеят в мир. Така пророкът стига до прозрението, че в името на Бога и доброто на човечеството всички религии трябва да се обединят, за да няма различия, които са в основата на конфликта между хората. Бахаулла вижда това разбирателство в зората на настъпващия нов ден! Уви, истината на това пророческо прозрение се заменя от нова заповед за заточение — този път в Константинопол.

Крилата римска мъдрост гласи: „Който се стреми към мир, се готви за война!“. Бахаулла разбира ясно, че конфликтите между хора от различни религии не се дължат на Божието слово в отделните свещени писания, а на техните тълкуватели, които разпространяват истините на вярата, т.е. духовенството, което трябва да посява мир, най-често създава вражда! Новата бахайска вяра няма духовенство, монашество, проповеди, изповядване на греховете... Това обаче е непостижимо за онова време. И той отново е заточен в Константинопол, после в Одрин, накрая в Акка.

Принципът да не се общува с друговерци, е толкова силен в годините на продължителната духовна криза през XIX век, че когато мохамеданин получавал пари от евреин или вярващ от друга вяра, трябвало да ги измие, преди да ги постави в кесията си! На такива разяждащи душата предрасъдъци Бахаулла предлага друга истина: „На Божиите пророци трябва да се гледа като на лекари, чиято задача е да се грижат за добруването на света и на неговите народи, за да могат да излекуват чрез духа на единството недъзите на разделеното човечество. Никой няма право да поставя под съмнение думите им, нито да хули поведението им, защото те единствени могат да твърдят, че са разбрали болния и са поставили правилна диагноза на заболяването му...“ Ала такава върховно добронамерено общуване между хора от различни религии в онези години на фанатизъм, е не само немислимо, но и осъдително! Въпреки това силната вяра в Бог винаги се съпровожда с дълго търпение и духовна надежда, че мечтите на едно поколение ще бъдат постигнати от децата и внуците...

Абдул Баха (Слуга на Бога, прев. от перс.), синът на Бахаулла, роден в нощта на обявяването на мисията на Баб (1844 г.), е клонът на

бахайското дърво, пуснало своите корени за по-доброто бъдеще на човечеството. През 1910 г., като продължител на делото на своя баща, той предприема редица пътувания в Европа, САЩ, Канада. Навсякъде той носи посланията на своя баща и добавя: „Всички трябва да оставят предразсъдъците си и да отиват в църкви и джамии, защото в тези свети места за поклонение се споменава името на Бога. След като всички се събират, за да благославят Бог, къде е тогава разликата? Никой от тях не се кланя на сатаната. Мохамеданите трябва да ходят в християнските църкви и еврейските синагоги и обратно — последните трябва да ходят в мохамеданските джамии. Те странят едни от други благодарение на съществуващите неоснователни предразсъдъци и догми. В Америка ходих и в еврейски синагоги, които са подобни на християнските храмове и видях хората навсякъде да се покланят на Бога...” (Цит. по Есълмонт, Дж. Е. Бахаулла и Новата ера. С., 1995)

Със същата убеденост за справедлива промяна Бахаулла и Абдул Баха говорят за равнопоставеността на мъжете и жените; за хармонията между религията и науката; за необходимостта от премахването на оръжията... По същото това време хиляди хуманисти в света се вълнуват от животрептящите истини на Новия свят, изпълнен с надежди за справедлив ред, но разкъсан от войни и противоречия...

През 1921 г. Абдул Баха в завещанието си посочва своя внук Шоги Ефенди за Пазител на вярата и тълкувател на Писанията на Бахаулла. Засега във всеки континент е изграден по един молитвен дом. След смъртта на Шоги Ефенди през 1957 г. бахайската вяра се ръководи от Доверениците на Божието дело, а от 1963 г. от Световния дом на справедливостта, намиращ се в светите бахайски места в Хайфа, Израел.

Истина или илюзия са мирът и любовта между хората днес, в зората на ХХІ век?

IN MEMORIAM

През 1931 г. проф. Август Форел завинаги се пренася в отвъдния свят. От Хайфа, където вече е установен Световният център на бахайската вяра, на 10 септември 1931 г. пишат до Марта Браунс с дълбока почит към делото на професора, който има безспорни заслуги за мира и доброто на цялото човечество. В Хайфа запазват спомена за него като бахай.

Собственоръчно Шоги Ефенди изказва дълбоко съчувствие на Марта Браунс и предлага тя да изпрати писмени сведения за баща си, които да бъдат публикувани в обзорния бюлетин „Бахайски свят“.

Въпреки че професорът не е удостоен с престижната Нобелова награда за 1922 г., когато е бил предложен, неговата популярност нараства и след смъртта му. Идеите, копнежът за всеобхватно, абсолютно добро за всички хора, го приобщават към богоозарените мислители, които чрез примерите на личния си живот доказват своята вяра. С тази вътрешна светлина проф. Форел осветява и редовете на завещанието си към своите наследници: „Нека всеки от вас, мои скъпи деца, счита за свой най-висок идеал и благородна задача да добавя своя камък към човешкото мироздание“. А той оставя многобройни наследници, като на всеки от тях е посветил име на мравка от огромната си колекция. Сред тези малки трудолюбиви създания има една мравка с име Анемари Файдолиз и само тя ще продължи предано пътя на вярата.

ДЕТСКО ДОМАШНО ТРИО

За моята сестра — както може би всички братя в този свят — не мога да разкажа много. От нас петимата — трима братя и две сестри, тя безспорно беше най-надарена и прилежна: с каквото да се захванеше, завършваше го добре. В нашето домашно семейно трио като деца тя свиреше на пианото и дирижираше нас двамата с Йорг, който свиреше на цигулка, а аз — на виолончело. Обикновено изпълнявахме пиеси от Хайдн, Моцарт, Бетовен. Всичко това беше възможно благодарение на поощренията на нашата майка Марта Браунс (родена Форел). Нейното най-голямо щастие беше да ни гледа заедно и да ни слуша.

24 май 2002 г.

Д-р Свен Браунс

Гармиш-Партенкирхен, Германия

Първи септември 1925 г. е преломен момент в живота на семейство Браунс, преселило се в своята втора родина Германия. Докторът загива във водите на р. Рона. Макар че дълго време в сърцата на близките му живее надеждата, че той ще се завърне отново след излета в планината, Марта Браунс си дава сметка, че за нея започват години на изпитания — тя остава със своите пет деца, безвъзвратно загубила непрежалимия си съпруг. Йорг е само на три години, а Волф — на петнадесет. Те не трябва да доловят трепетите на съкрушеното ѝ сърце, застанало пред въпроса: „Сега накъде?“. Да се завърне при родителите си в Иворн, където ще разчита на тяхната помощ? Не, с големия уютен дом в Карлсруе тя вече е свикнала, а малката къщичка край Етлингген ѝ е изключително скъпа, защото при нейното строителство са се включили с труд всички деца, дори и тригодишният Йорг, който е трябвало да пренесе само една керемида за покрива... Артур Браунс учи малките си деца на упорство и дисциплина; на

вежливост към пациентите, пристигнали в неговия кабинет. Майчиното сърце на Марта — богато, силно, дори за миг не е предвкушвало горчивия жребий. В дългите нощи, когато се връща към спомените за своя съпруг, тя се пита защо Бог ѝ е отредил такава участ? Но не може да даде отговор, нито чрез своите предположения, нито чрез утехата на нейни близки, които искат да ѝ помогнат. Трябва да приеме, че само Творецът знае кое е добро и спасително за душата, вселила се на тази земя в пътя към Бога.

След загубата на своя баща от децата в дома се изисква да бъдат по-взискателни и кротки: Анемари е здрава и силна, тя трябва да помага на болната Лизел, да е полезна в домакинството, да учи уроците си за училище и за класа по пиано. Започнала е да свири на шест, а на седем години вече изпълнява малки клавирни пиеси на немски класици. С течение на времето музиката толкова силно я завладява, че иска да свири и на виолончело, и на флейта... Марта е сигурна, че дъщеря ѝ ще има бъдеще в музикалния свят и след години може да стане концертиращ изпълнител или диригент, защото има усет за хармония и техническо изпълнение... След няколко години става ясно, че момичето е надарено и със стремеж към опознаване на литературата, историята, езиците. В училище оценките ѝ за успех са винаги единица (най-високата степен на знанието по време на изпитване). Но даровитото момиче е толкова чувствително и емоционално, че майката се тревожи — докога дъщеря ѝ ще бърза в ненаситния стремеж към израстване?

Момчетата са делови и буйни като всички деца на тяхната възраст: Волф вече е влюбен тайно, Свен свири на виолончело, Йорг е пленителен и носи романтична душа. Във всяко от своите пет деца Марта вижда частица от д-р Браунс, от себе си, от фамилията Форел. Косите ѝ бързо започват да посребряват, но тя почти няма време за себе си.

За детството Анемари си спомня: „Силната вяра и безграничната любов на нашата майка я спасяваха в годините на изпитания, докато ние израствахме без баща си. В дните на бахайските пости, когато от изгрев до залез-слънце не се яде и не се пие нищо, тя ни приготвяше храна за обяд, но сама не хапваше нищо. Бяхме вегетарианци много години, макар че бахайската вяра не изисква от последователите си въздържание от месни храни... Нашата майка беше изключителна като

сила и воля на характера в желанието да помогне на всеки човек; това ѝ създаваше много трудности в отглеждането ни, ала жертвата ѝ в името на децата не беше напразна. Тя не замени нашия баща с друг човек, а търсеше помощта на молитвата към Бога...“.

В един от албумите на Анемари Крюгер има неголяма черно-бяла панорамна снимка на река Рона, която преминава през планинската верига и се спуска в долината, където са намерени останките от лодката на д-р Браунс. Има негова снимка с бебето Анемари в ръце, когато дъщеря му е дошла на света в „Мравуняка“... Има няколко снимки на малкото домашно детско трио, което изпълнява безсмъртна музика за храна на душата... А какво е душа? Във всички случаи тя е нещо, което живее в човека, без той да я вижда и осъзнава като душа. А какво е безсмъртие? За вярващия човек това е място на светлина в небето, където всички души на хора, живели в любов помежду си, ще се съберат за вечен живот и никога няма да се разделят!

В гостната стая в квартирата на Анемари в Драгалевци имаше пиано, докарано от Германия. На него тя свиреше в някои празнични дни до лятото на 2001 г., когато тя го подари на Националния бахайски център в София с думите: „За мен вече е трудно да свиря, нека остане за младите хора!“ Повечето от партитурите беше подарила на сина си Конрад, на внуци, на български приятели. За мнозина изглеждаше невероятно, че без да е професионален изпълнител, тя е свирила 75 години на пиано и на други музикални инструменти. Близките ѝ казват, че упорството на характера да работи безгрешно и да завършва всичко започнато с успех, е наследила от баща си. Д-р Свен Браунс също е наследил от баща си стремежа към медицинските науки и е завършил медицина в Мюнхен. Десетки години той не свири на виолончело. Музиката от цигулката на Йорг е заглъхнала завинаги през 1942 г. край Ленинград като безмилостен отговор на въпроса — кому са нужни войните между народите?

„ОБИЧА МЕ, НЕ МЕ ОБИЧА...“

През 1936 г., когато Анемари се завръща от Швейцария в Германия, в голямата къща в Карлсруе е дошъл млад, висок момък, който излъчва сила и привлича вниманието ѝ с вгълбения си характер. Рупрехт, братът на красивата оперна певица Рут, която също живее под наем в този дом, е решил да остане при сестра си по-дълго и по промисъл на съдбата се среща с дъщерята на г-жа Марта Браунс. Той вече е на 21 години, долавял е симпатиите на момичета, но не можел да допусне, че ще възпламени у Анемари желание за близост към него, понеже сърцето ѝ ще се влюби за първи път. Тя е висока, слаба, емоционална. Очите ѝ са засмени и ясни и отразяват трепета на душата ѝ. Косите ѝ не са буйни, най-често ги носи вързани на тила; от нея лъха нещо, което привлича околните с желание да докоснат заразителната ѝ жизненост, но сякаш само Рупрехт Крюгер не забелязва това. Един ден, когато тръгва към съседното селище със своя велосипед и Анемари му предлага да го съпроводи, Рупрехт ѝ казва, че не е нужно, че е по-добре тя да си остане къщи!... Едва след време в горещото лято, когато група приятели отиват в близкото езеро да се разхладят и Анемари влиза във водата, Рупрехт забелязва, че тя е красива. Тя е на 18 години и с веселие ще отваря заключената врата на сърцето му... Почти веднага ѝ казва, че е хубава и я харесва!... С това признание тя започва да се събужда, да заспива, да живее дни наред, дори месеци. Когато любимият заминава войник, влюбената девойка е сигурна, че молитвите ѝ към Бога ще му помогнат и ще го пазят от злата участ на времето, в което всички са потопени.

През 1933 г. партията на националсоциалистите идва на власт и освободеният от затвора Хитлер оглавява правителството, което има право да разполага с националните ресурси на Германия.

Марта Браунс не може, пък и не иска да скрие истината, че е родена в Швейцария. Цялата ѝ душа се бунтува против речите и прокламациите на новия фюрер — не само защото неговите страсти са против идеалите, наследени от баща ѝ — проф. Август Форел, но и

защото е дала живот на трима синове, които могат да станат жертви, изпълнявайки воинския си дълг към Германия в този момент.

Анемари дълго няма писмо от Рупрехт и не разбира какво става с него: много е зает с военната си подготовка или... е срещнал друго момиче. Тя не може да хареса друго момче освен него и затова силно вярва, че и тя е единствена!

Мислите ѝ не могат да се освободят от завладяващата сила да види любимия макар за няколко часа, затова отива до езерото, където той за първи път ѝ казва, че я харесва. Водата, тревите, цветята изглеждат същите както тогава и тя решава, че ще получи отговор на истината в сърцето му, ако до три дни пристигне писмо и ако той също поиска да се видят... Анемари си дава сметка, че много повече мисли за Рупрехт, отколкото за уроците, музиката, матурата... Във въздуха над Германия витае духът на злото и страхът за онези, които Хитлер е обявил за врагове на страната — евреите. Трудел Маас, най-добрата приятелка на Анемари, също е еврейка. Учениците не искат повече да разговарят с нея и да я канят на вечерни увеселения; Трудел не може да разбере отблъскването на приятелите и промененото отношение към нея заради това, че е от еврейски произход — каква вина имат нейните родствени корени, щом тя самата не прави нищо лошо?

В училище Анемари става затворена, мълчалива. Връстниците ѝ бързат да влязат на живо в света, който ще ги направи герои и те се включват в младежки сдружения. Марта Браунс не ограничава свободата на своите деца, но ги моли да се въздържат от политически оценки и посоки на действие. А това като че ли е невъзможно: 18-годишни девойки вече съчиняват и изпълняват песни за фюрера, а момчетата на същата възраст са готови да заминат веднага на фронта. Споровете за това, дали Германия ще победи, изглеждат безсмислени, защото часовете за труд и учение започват винаги с един израз: „Вярвам в Германия!“ ...

Когато се връща от разходката до езерото, Анемари намира на масата си писмо от Рупрехт. Толкова е изненадана, че не посмява да го отвори веднага: мисли на страх, смут, очакване, надежди минават в ума ѝ... Когато все пак прочита редовете, изписани със ситни, равни букви, извиква от радост — той иска тя да отиде при него! Готова е да хукне с първия влак! Но си спомня, че е обещала на Маас да отиде в дома ѝ да си говорят за онези неща, които не могат да споделят с

другите ученици и дори с родителите си. Момичето знае, че за Анемари е опасно да общува с нея, ала вярната приятелка приема това като предизвикателство.

Малко след матурата и преди голямото тържество директорът на училището поверително вика при себе си Анемари и ѝ казва, че който не членува в нито една младежка организация, не може да получи награда, дори да има отличен успех. Така той поставя на изпитание съвестта ѝ, като че отличният успех не означава нищо в сравнение с членството в „Бунд Дойче Медхен“ (Съюз на немските девойки). Анемари Цецилия Браунс решава, че медалът не е толкова важен; тя иска да учи педагогика и история в Йена и за следването там е необходим само успехът от матурата в училището в Карлсруе.

В дневника ѝ за месец март 1938 г. са изписани почти телеграфно много събития, най-важното от които Анемари ще запомни завинаги: „На 19 март 1938 г. на голямо тържество говорих на старогръцки и силно се вълнувах от очакването да стана студентка в Йена. Но веднага след матурата трябваше да се разделя с нашата баба Емма Форел, пристигнала да живее при нас след смъртта на дядо ни. Тази матура беше последната, в която еврейски деца имаха право да учат в Германия. Предчувствахме опасността, застрашаваща Трудел Маас, затова баба Емма Форел, като се върна в Швейцария, помогна в уреждането на документите на моята приятелка и нейните родители да емигрират в Америка, и те заминаха... По същото време излезе закон, че всеки, който иска да учи висше образование, трябва да работи в доброволни бригади за идеите на националсоциализма. Така вместо да отпътувам за Йена, аз тръгнах на бригада в селското стопанство в Йебенхаузен... Най-силно от принудителните закони страдаше мама, ала тя не можеше да промени нищо от хода на времето, в което бяхме потопени и живеехме. Всички в нашето семейство бяха убедени, че идеите на политиците трябва да бъдат насочени към мирно уреждане на въпросите, но ние като бахаи приехме смирено да бъдем свидетели на агресията, която не можехме да отменим.“

ДНЕВНИЦИ

1 май 1938 г. В 9 часа имахме: „Аз вярвам в Хитлер“. Получихме по една значка и изречение. Моето беше: „Ти можеш да направиш много, само ако мислиш, че можеш да направиш много“. В 11 часа отидохме да маршируваме и там говореше Хитлер. В 14 часа се върнахме. Аз писах на Рупрехт, после танцувахме.

* * *

Лятото на 1938 г. Имаше танцова забава. Няколко момчета, последователи на Хитлер и млади момичета пееха и танцуваха. Нищо интересно. В 20 часа се върнахме в лагера в селото и легнахме да спим.

* * *

Има много работа. Аз почиствам, грижа се за някои болни. Радвам се, когато мога да свиря на пианото.

* * *

Често отивам в града да се опозная с едно голямо куче, което трябва да докарат в лагера да ни пази.

* * *

Есента на 1938 г. Вечерта имаше празник с войниците за откриване на паметник.

* * *

Една флейтистка дойде в дома, където живея, за да свирим класическа музика.

* * *

24 ноември 1938 г. Вечерта имаше задължително четене и както винаги завърши с „Вярвам в Германия“.

Тъй като Анемари може да свири на пиано, да рецитира и пее, тя е избрана да работи в канцеларията, поверена ѝ е пишеща машина, документация. Тук, както и на полето, има много работа по приемане на нови бригади, призоваване на момичета и момчета, подходящи да се трудят след 1939 г. Войната е в разгара си. В дневниците от следващите години се чете:

* * *

14 юни 1940 г. Париж падна...

* * *

Лятото на 1940 г. Сирени предупреждават за бомбардировка, трябва да тичаме в скривалищата.

* * *

18 декември 1940 г. От 10:30 до 11:30 имаше въздушна тревога от преминаващи самолети. Следобед искаха да заколят две прасета, аз избягах, скрих се на тавана, за да не чувам и гледам...

19 декември 1940 г. Днес три пъти свиреха сирените за тревога. Имаше много работа, затова работих до три през нощта.

На 30 януари 1941 г. в една от поредните си речи по радиото Хитлер казва: „Всеки отделен германец даде своята помощ. Нацията работи във всички области и, преди всичко, работи германската жена, като заместник на мъжа. Нека нашият обет бъде: «Всевишният да не ни изоставя в тази борба и през идната година»...“ (Борба за Нова Европа, Адолф Хитлер, изд. 2002 г.)

Фюрерът вярва, че Бог вижда всичко и всичко зависи от Него. Но мъжът в униформа презира духовенството и всяка религия, изповядвана извън традиционното немско християнство, затова е заповядал да бъдат иззети и унищожени всички документи на вярата от други религиозни общности. При обиск, извършен от ГЕСТАПО, от дома на Марта Браунс са иззети всички книги на все още новата бахайска вяра. Останали завинаги в паметта ѝ са десетина молитви, повтаряни много пъти през годините. Чужда на всякакво насилие и принуда, Марта не може да разбере този акт към нея и децата ѝ. През нощта на 31 август 1939 г. Свен Браунс е призован в армията като пилот на боен самолет. Той е студент по медицина; във войната взема участие като летец на нощни полети и като помощник-лекар в лазарет. Волф също е в действаща група за разузнавачи. До началото на най-тежкия удар — войната на Германия и Русия, само Йорг не е повикан във войската за фронта. Марта не иска да напише на Анемари за истината по изземването на книгите за вярата, защото това би могло да нарани душата ѝ. Нима пророчеството на Абдул Баха за Първата световна война се повтаря отново с по-страшна сила? И нима неговият благороден баща е сгрешил, като е обещал благодатен мир между човеците? А как ли би понесъл тези ужасни събития в Германия хуманният дух на Август Форел? Марта е в състояние на непрестанна тревога, а трябва да приеме, че Бог е справедлив и милостив.

От ноември 1941 г. до март 1942 г. Анемари осъществява мечтата си да учи педагогика и история в Йена. Но едно падане от велосипед при безобидно наглед произшествие предизвиква голяма травма на мозъка ѝ с временна загуба на съзнанието. После събитията около нея

се задвижват така главоломно, че тя самата не може да ги контролира. През април 1942 г. се сгодява с Рупрехт Крюгер, но той отново заминава на фронта, за да остави любимата си в непрестанно очакване на известия. През лятото на 1942 г. Анемари отново е в бригада, където работи като помощник-ръководителка на момичетата.

* * *

Лятото на 1942 г. Имахме репетиция с малък хор на девойки. В 17 часа дойдоха всички ръководители да правим спортни упражнения...

7 юли 1942 г. Сутринта дойдоха всички да ме поздравят, защото бях станала главна ръководителка. Дадоха ми цветя и пяхме.

10 юли 1942 г. Едно от момичетата падна, трябваше да ѝ помогна — да я заведа на лекар.

17 юли 1942 г. Цял ден работихме за подготовката на една конференция; тичахме, имаше игри... Накрая се разсърдих за дребни неща, които са важни. Още продължавам да чакам писмо от Р.

* * *

Анемари отбелязва малки за нея събития, а за онова, което вълнува душата ѝ, не се осмелява да пише, защото то е неотразимо. Най-често по страниците на нейните дневници се чете думата работа, музика, писма. Името на годеника Рупрехт съкращава само с Р., а известия от Карлсруе не е получавала скоро. В ранната пролет на 1942 г. Йорг Браунс е призван в армията и е изпратен на Източния фронт в Русия като пехотинец, макар че той носи миротворящата душа на майка си, която го е поискала като символ на бъдещ мир и любов...

В речта на фюрера „Какво знае отечеството?“ за войната в Русия той рисува такава истина: „Марширувайки из безкрайните равнини, измъчвани от горещина и жажда, спъвани често до отчаяние от дълбоката кал на разорани пътища, изложени на атмосферните промени на климата от Бяло до Черно море, изтезавани от насекоми, страдащи от нечистотии и паразити, мръзнейки в сняг и лед — се биха

германци и финландци, италианци, словаци, унгарци, румънци, хървати, доброволци от северните западноевропейски страни. Всички те — войници на Източния фронт... Днес няма да споменавам отделните родове оръжия и не ще похваля ничие командване, защото всички проявиха най-големи усилия. И все пак, признателността и справедливостта ме задължават да констатирам едно — от всички наши германски войници, както преди, така и днес, най-тежкото бреме от борбата се изнесе от нашата несравнима пехота!“ (Борба за Нова Европа, Адолф Хитлер, изд. 2002 г.)

„Може би Свен и Волф са по-добре?“ — лъч надежда минава през мисълта на Марта, защото знае, че те не са пехотинци.

УДАРИТЕ НА СЪДБАТА

В началото на август 1942 г. военният пощальон донеся плик с официално известие — Йорг е убит на Източния фронт. Марта Браунс вижда, че чантата на пощальона е пълна и поклаща глава — това не може да бъде истина! Взема плика, адресиран до нея, затваря пътната врата, изкачва се по стълбите бавно, сякаш душата и тялото ѝ пренасяха скръбта на целия свят. Преди да стигне до стаята със снимките на децата си, тя иска да прочете съобщението, макар да вярва, че то не се отнася до нея. Няколко реда обясняват накратко, че приятел на Йорг, близко седящ до него, е видял как един киргизки войник го е прострелял в гърлото, докато той е седял край ствола на едно дърво. Случило се е край Ленинград...

„Защо?“, се пита тя на глас, ала не получава отговор за неотразимата мъка в сърцето си. Не е ли това абсурдно наказание за вярата ѝ в доброто бъдеще? Неволно долавя гласа на говорителя по радиото, който съобщава за огромните загуби, понесени от врага във войната.

„Кой е врагът?“, пита отново тя, защото в миг вижда хиляди пленени, убити, бедстващи, пронизани, гладни — без словесност и националност, понеже в смъртта няма победители и победени. Жертвата на Йорг за нея е еднозначна с жертвите на цялата армия от началото на войната. С никого не може да сподели, сякаш никой вече не съществува. Вярва, че Йорг и Артур са заедно, където животът е по-справедлив от този непрестанен, ужасен земен тътен... Исква ѝ се да напише на Анемари, но знае, че тя няма да понесе вестта за загубата на цигуларя от детското трио. Исква да събщи на Волф и Свен, за да знаят — да внимават за своя живот, ала не знае къде точно се намират те в този миг... Опитва се да помисли още колко жени този ден ще получат известия за смъртта на синовете си или мъжете си, без да разбират каква е тяхната вина за това...

Когато вижда лицето си в огледалото, не вярва, че това е тя, любимата съпруга на д-р Артур Браунс... Но нали има още четири

живи деца, които са смисъл и цел на живота ѝ! Трябва да ги дочака, да ги види отново...

Много скоро получава известие, че на Източния фронт Волф е настъпил мина, поради което е ампутирани левият му крак до коляното. „Все пак е жив!“ — мисли Марта.

Бахайските книги са иззети и унищожени, ала в домашната библиотека тя спира погледа си на голямата реликва, подвързана с твърди корици, които цюрихското издателство „Ойропа“ издава през 1935 г. от баща ѝ проф. Август Форел — „Поглед върху моя живот“. Марта отново отгръща „Завещанието“ и точно на 293 страница, прочита написаното след края на Първата световна война от благородния, неспокоен дух на човека с голямо сърце: „... Горните редове бях написал през 1912 година. Какво трябва да добавя сега през август 1921 година след ужасните войни, които току-що потопиха човечеството в огън и кръв и разкриха повече от всякога страхотната дивотия на нашите омразни страсти. Нищо друго, освен че трябва да останем още по-твърди, още по-непоколебими в нашата борба за общото благо. Нашите деца не бива да се обезкуражават, напротив, те трябва да извлекат от сегашния световен хаос поука, за да подкрепят трудното изграждане на възвишената наднационална постройка на човечеството върху основите на Обществото на народите...“. Понататък той пише за надеждата си да се осъществи този съвършен идеал. Като далечно ехо от молитвите, които Марта помни наизуст, са думите на Бахаулла: „Нима мислите, о, слуги мои, че ръката на Моята всеобхватна неземна власт е окована, че потокът на Моята непресекваща милост е пресъхнал или че облаците на Моето благоволение са престанали да изливат даровете си над вас? Нима можете да си представите, че удивителните дела, които доказаха Моята божествена и непобедима сила, вече не съществуват или че Моята воля и цел вече не притежават властта да ръководят съдбините на човечеството?...“ (Из бахайска молитва).

Напрежението, страхът, тревогата в душата ѝ бавно отминават, като че войната е свършила завинаги. Макар грохотът на разрухата и смъртта да продължават с голяма сила, Марта започва да живее с копнежа за обещана радост!

През септември 1942 г. Свен Браунс се завръща от бойното поле по фронтовете на войната и иска да направи сватба с любимата си

приятелка от студентските му години в Мюнхен — Сигрид. Така сватбата на 17 септември за кратко отменя голямото безпокойство от истината, че заплахата продължава. Врагът на Германия от всички фронтове иска да смачка своя противник. Марта и Сигрид подават молба до военното командване — ако е възможно Свен Браунс да остане в помощ на тила, където работата не е по-лека. И отговорът идва като едно чудо за младото семейство Браунс: 41 лекари заминават в помощ на Източния фронт, само Свен остава край Мюнхен няколко месеца.

Анемари е на сватбата на своя брат Свен и нетърпеливо иска да създаде свое семейство. Писмата на Рупрехт започват винаги със „Скъпа Анемари“ и завършват с „Твой Рупрехт“, но интуицията на влюбеното сгодено момиче долавя, че нещо в сърцето на нейния избраник не е наред. Тя иска да отиде при него и тръгва за Дрезден:

„Тръгнах рано сутринта. Влакът беше препълнен и пристигнахме в 12 часа със закъснение. Настаних се в хотела, спях от 14 до 19 часа, в 20:30 във фойето дойде Рупрехт. После в моята стая имахме дълъг разговор за раздяла, защото той се влюбил в друго момиче и се сгодил отново. Бях много нещастна. На следващия ден отново говорихме за раздяла.“

Тези редове от дневника на 5 декември 1942 г. подсказват, че майчиното сърце на Марта е било отсъдило правилно: ако Анемари се омъжи за Рупрехт, ще има трудно бъдеще с него. Какви чувства и мисли витаят в сърцата на хората само Бог знае, но никой не може да отрече, че любовта побеждава всичко!

ЖИВОТЪТ ЗАПОЧВА ОТНОВО

Пролетта на 1944 г. тича из клоните на гората в Шварцвалд и вдига треви от пръстта както всяка година по същото време, но този първи април за Анемари Цецилия Браунс е ден на съдбата — оттук нататък тя ще има ново фамилно име! Търпението, обичта ѝ към Рупрехт са победили всички негови изкушения към други момичета, за да направи и той своя избор — помолил е своята вярна приятелка от Карлсруе да му стане съпруга и да живеят заедно! Никой не знае колко ще продължи войната, затова в една отпуската през пролетта той иска да се свърже чрез брак с Анемари. Сватбата ще бъде в градината с малката къщичка, правена от д-р Артур Браунс за празниците на неговото семейство край Етлинген. Анемари е в дълга булчинска рокля, лицето ѝ е засмяно и светло като пролетта, която ще донесе нов живот. Годеникът е във военна празнична униформа. Неговото лице е доволно, но и делово като живота в последните години. Сигурно е, че и той иска да започне нов живот, защото последните месеци е написал няколко кратки писма до Анемари с молба тя да му търси работа извън армията. Листчетата е скривал в улея на самообръсначката, за да не бъдат намерени и прочетени от никого, освен от нея... Двамата му братя са убити във войната. Баща му Герхард Крюгер, военен с висок ранг, е пристигнал за сватбеното тържество също в униформа. Марта Браунс е и доволна, и тъжна, защото предвкушава трудния път на дъщеря си в бъдеще. Анемари не е изгубила интерес към образованието си в Йена, ала е прекъснала още след втория семестър, за да продължи работа в тила на войната... Венчето върху главата ѝ в този празничен ден наистина я увенчава с победа и тя не иска да мисли, че Рупрехт трябва да се върне във войната; никой добър пророк не може да предскаже кога ще се чуе последната команда. Но вече всички мечтаят за мирен, спокоен живот.

През зимата става известно, че Анемари очаква дете, което трябва да се роди през май 1945 година. Рупрехт знае, но не може да се върне при своето семейство.

Животът на армията и животът в тила вече стават еднакво тревожни, несигурни, тежки... Карлсруе става американска зона.

Марта Браунс иска да помогне на Анемари в първите дни на майчинството ѝ. Затова двете заминават до езерото Констанс в гр. Юберлинген, където живее съпругата на Волф и децата им. Тук дните и нощите са спокойни. По всичко личи, че тази пролет ще бъде последна за военните действия и децата, родени през май, ще бъдат благословени!

Анемари Крюгер дава живот на своя син Конрад на 16 май 1945 г. и така прави най-скъп подарък на Рупрехт, който не знае, че вече е баща. Но нали и след най-тревожни за хората нощи зората настъпва в обетован ден! Така след погрома и мъката сладката вест за едно човешко рождество връща в сърцето надеждата, че животът отново е победил. Че светът продължава да съществува!

От множеството спомени, неписани в дневниците, ала незаличени от паметта, Анемари е запазила този: „Когато Конрад стана на три месеца, ние с майка ми решихме да се върнем в нашия дом в Карлсруе. Пътуването беше дълго, уморително, бавно. Гледката зад прозорците беше тягостна. Влакът спря задълго в малко селце. Аз слязох от него, отидох в дома на абсолютно непознати хора и ги помолих за топла вода да измия бебето си. Те ми разрешиха да изкъпя Конрад и с благодарност продължихме. Преди влакът да навлезе в гарата на Карлсруе, имаше обширна отбивка. От прозорците ние с моята майка видяхме хиляди военнопленници, които трябваше да бъдат отведени неизвестно къде. Взирах се в лицата им и всеки момент очаквах да видя Рупрехт, който не знаеше нашата съдба... Когато покъсно спряхме на гарата в града, видяхме ужасна картина от разрушени сгради! Предложих на майка ми да остане, а аз да отида да видя дали нашият дом е оцелял след бомбардировките. Слава Богу, че не беше пострадал изцяло и отново можехме да се подслоним в него... Рупрехт се завърна в края на 1945 година, след като е бил месеци наред пленник във френски лагер. Вече бяхме трима в нашето щастливо семейство. Тази война беше кошмарна и всички разбяхме, че колкото упорито сме работили досега за плановете на националсоциализма, за бъдещето на нова, вече разделена Германия, трябва да се работи много повече! Моят брат Свен се завърна от фронта, като по чудо преминал през английски военнопленнически

лагер, без да бъде задържан дори един ден! Той продължи да работи като лекар. Ясно, че самолетите са били неговото истинско призвание, защото след войната успя да си купи малък собствен самолет и досега продължава да лети с него, въпреки че е на 87 години. Нашата майка почина на 59-годишна възраст през август 1948 година. Най-важно за нея беше, че войната завърши и ние, нейните деца, сме живи — с изключение на Йорг. Сестра ми Лизел отново постъпи в дом за болни хора, които имат нужда от постоянна помощ. Тя дочака своя 80-и рожден ден, когато се събрахме при нея и изглеждаше много щастлива...

Кой човек може да промени съдбата си? Тя е тайна, която се знае само от Онзи, който пише бъдещето.“

През 1947 година в семейството на Анемари, Рупрехт, Конрад Крюгер идва още един благословен живот — Ангела. Така грижите на майката за децата се удвояват и тя дори няма време да пише дневниците си. Майчинството я изпълва с радост и нежност; тя иска да бъде предана, пълноценна като своята майка Марта Браунс... Семейството пътува в различни градове, където Рупрехт може да намери най-добра работа... Руините от бомбардировките се заличават бавно, а обгорените върхове на катедралите сякаш пишат в небето един от законите за мирно съществуване: „Не правете на хората това, което не искате те да правят на вас!“.

След края на войната вярващите християни и нехристияни в Германия могат отново да се събират в своите религиозни кръгове. Последователите на Бахаулла не са били преследвани от режима, тъй като според бахайските закони те изпълняват законите на страната, в която живеят. Но въпреки всичко молитвените им книги са превърнати в пепел.

През октомври 1951 г. семейство Крюгер се преселва да живее във Франкфурт на Майн. Рупрехт е приел идеите на бахайската вяра и двамата работят за нейното разпространение. От Световния бахайски център в Хайфа изпращат средства за закупуване на дом, където да се събират вярващите. Тъй като парите не достигат, Анемари продава накитите си и така първият център на бахайската общност в Германия започва да събира бахайски приятели. Първата бахайска книга, отпечатана през 1954 година, е „Книга на увереността“. По-късно бахаите помагат за издаването на нови издания и брошури, необходими

за напредването на тази все още малко известна вяра, ала тъй необходима след времето на войната.

Грижите, вниманието на Анемари са насочени в три направления: възпитание на децата, срещи за вярата, Рупрехт.

Сред беседите, които двамата съпрузи Крюгер сега изнасят пред бахаи и небахаи след края на войната, наистина се търси глобалният смисъл на необходимостта от междучовешко разбирателство чрез вярата в Бог. В една от своите беседи Анемари говори: „Позволете ми да погледна назад към историческите събития през XIX век, за да направя една съпоставка. Ние познаваме XIX век като столетие на войни, непрекъснати противоречия между народите и нациите, и между владетели, които са със световноизвестни имена от световноизвестни битки. Това е столетие също на научни открития и индустриализация. Ние не искаме да изброяваме мотивите за действията и плановете на някой владетел, който има или няма успехи. Обаче ще се опитаме да намерим резултата за нас, внуците и правнуците на онова столетие. И така ще открием една по-голяма разпокъсаност на народите днес, отколкото преди; липса на единство при големите религии поради тяхното деление на много секти и течения; социална и стопанска мизерия навсякъде по земята — и вместо мир и хармония — нови опустошителни войни, водени с най-жестоки средства. Свидетели сме също на отрицателните резултати от научните открития. Човечеството носи своето мъченичество, за което е виновно самото то, защото все още отказва да следва Божията слава и да постигне единство на вярата. Само от религията може да дойде разрешението на проблемите, които ни изглеждат неразрешими.

И затова искаме да съпоставим въздействието и последиците от онова събитие през 1850 г., когато Баб е пронизан от куршумите в Персия. Собственото му откровение, пророческите му обещания за идването на Божи пратеник и накрая жертвената му смърт увенчават спасителната истина. Сега след сто години предсказанията на Баб са станали действителност в повече от 130 страни. Ако човек наблюдава разрастването на бахайските общности във всички части на света, то на бахайската религия не би могло да се гледа по друг начин освен като на световна религия, която е определена за това — с течение на времето да се превърне в едно обхващащо целия свят общо дело. Нейното идване трябва да осъществи златния век, който обуславя

неразривното единство на човешкия род, достигането до неговата зрялост и неговото определение чрез изграждането на една обхващаща всичко цивилизация.“

Вярващите и невярващите по целия свят са си отдъхнали след дългоочаквания край на Втората световна война, ала най-силна е радостта на онези, които лично са преживели нейния кошмар. Великите сили — победители и победени, са си взели поука, но те пак мислят за националната си сигурност чрез производство на ново, по-разрушително оръжие. Анемари и Рупрехт Крюгер напомнят деца, които с магическа пръчка искат да отхвърлят всяко зло, което може да се случи в бъдеще на техните деца и на Германия. Като мото на тяхната обща духовна дейност служат думите на проф. Форел, включени в бахайските им беседи: „А сега, за да увенчаем делото на живота си, за да се издигнем от жестокостите и безпокойствата на ежедневието, мъжът и жената трябва да се посветят на някакъв идеал в бъдещето. Имам предвид една по-висока цел в живота, която може да е доста отдалечена и на която могат да се поставят само няколко гранични камъка; но която обаче е определена да подобри и издигне съдбата на хората“.

Непосилна, кратка и неизпълнима ли е целта на хората, които искат трайно добро за всички народи и раси по света? За делнично скроения в бита човек тази амбиция е над сетивния кръгозор за щастие, тъй като не се отнася до личното благополучие. Но за личности, извисени над своето его и местна принадлежност, работата за всеобщото добро е път, който не могат да не изминат! Това се отнася в еднаква степен и за вярващите в Бог миротворци, и за хуманистите извън всяка религия.

Няколко години след Франкфурт на Майн семейството се премества да живее в гр. Синген, а от март 1962 г. — в Дармщад. Животът е делови. Рупрехт няма навик да прегръща децата си с излиятелна любвеобилност, макар да се грижи за тях. Анемари отново е в центъра на малко домашно трио, което така много напомня онова от детството ѝ. Сега тя отново е пред пианото, Ангела свири на виолончелото, а Конрад — на цигулка. И пиесите на изпълняваната музика понякога са същите; и книгите в библиотеката със световна класика създават интелектуална и духовна атмосфера. Домашен уют и чувство за дълбока семейна връзка създава Анемари, която е все още

така упорита в постигането на съвършенство: в самата себе си, в семейството и приятелите, в целия свят...

Желанието на Световния дом на справедливостта в Хайфа насърчава вярващите на всеки континент да се построи Молитвен дом, който да се превърне в сърце за по-малки други центрове на страните от континента. Рупрехт и Анемари непрестанно търсят място за построяване на дом за молитви на бахаите в Германия, където броят на вярващите се увеличава.

Семейство Крюгер сключва повече от 80 договора за закупуване на място в района на Франкфурт на Майн, където да бъде издигнат дом за молитви, но навсякъде срещат възражения — каква вяра е бахайската? Не застрашава ли местната традиционна църква? Не е ли опасно да си бахай?

Основоположникът на вярата Бахаулла е сигурен, че както всяка друга религия, така и неговото прозрение ще стигне бавно до сърцата на хората. А навярно ще минат столетия, докато всеобщата справедливост възтържествува. Подобно думите на Христос „А кога чуете боеве и вести за войни, не се смущавайте, понеже това трябва да стане, ала туй не е още краят. (Марк 13-7-8)“ — и Бахаулла пише, че злото в света няма да се отдалечи бързо и много хора ще страдат поради грешките на другите.

Един съботен ден, докато двамата отиват в дома за възрастни хора край Франкфурт, където е настанена майката на Рупрехт, те спират колата до гарата. Голяма е изненадата им на следващата сутрин, когато разбират, че пасторът вече е информиран за търсещите бахаи. Той казал пред всички: „Тук са пристигнали някакви бахаи с желание да купят място за молитвен дом, по-голям от нашия... Нима може да се допусне такова нещо?“... За пореден път двамата съпрузи разбират, че нито намирането на мястото, нито строителството тук ще бъдат лесни. Но не се отказват!

По Божия воля мястото за строителство в Лангенхайн е осигурено с договор и през 1964 година Домът за молитви на бахаите тук е изграден във формата на небесен купол, приютил за единство всички вярващи.

През 1963 г. Анемари Крюгер заминава за Лондон на международна среща на бахаите, откъдето се връща окрилена, че копнежът на Бахаулла се превръща в реалност, когато миротворци от

различни раси и националности се събират, за да дискутират своите възгледи за ограничаване на оръжията и мирното уреждане на спорните въпроси. Там тя за пореден път разбира, че един човешки глас може да не бъде чул и забелязан, ала хорът от гласове на хиляди, милиони хора по цял свят, наистина може да спре безумството на една война! Затова въпреки голямата си привързаност към семейството тя започва да отделя все повече време и духовни сили за работа за новия морал, който ще доведе и до началото на обещаната Нова ера.

Докато семейството живее в гр. Гослар, Анемари започва да работи като учителка на малки деца в две училища. Педагогиката, за която е мечтала преди 25 години, сега ѝ доставя огромна радост. Малчуганите бързо са покорени от усмивката ѝ, но разбират, че когато направят грешка, госпожа Крюгер става строга, а при някои техни лудории — сърдита. Защото всички деца трябва да знаят — любов без справедливост не може! Анемари приема учениците като свои деца и се старее да възпита у тях същите качества, които е вложила в Конрад и Ангела: всеотдайност, упорство в работата, вежливо отношение към ближния дори ако той не е постъпил коректно към нас... Рупрехт и Анемари имат всички основания да се гордеят със своите деца. Мечтата на Ангела е да учи медицина, а Конрад се увлича от техника. Дватамата се подготвят за студенти в гр. Гийсен и навярно цялото семейство Крюгер отново ще промени местожителството си.

Една вечер Рупрехт се връща в особено добро настроение и казва, че е срещнал своята първа годеница — Ева, която е била омъжена, майка е на четири деца, ала съпругът ѝ наскоро е починал. Смут преминава през душата на Анемари. Ева е едно от трите момичета, които Рупрехт е ухажвал преди, но тя се опитва да си внуши, че в тази среща няма нищо застрашително за семейството и за нея. Доброто сърце на съпругата дори се стреми да се издигне над себелюбието и предлага в почивните дни Ева да отиде със семейство Крюгер на разходка! Защо не, навярно на нея сега ѝ е толкова трудно, колкото и на Марта Браунс след смъртта на съпруга ѝ... Още при първата среща изглежда, че Анемари и Ева стават приятелки, които ще се познават дълго и още десетки пъти ще пътуват заедно. Много скоро проникателното чувство на съпругата долавя, че Рупрехт е завладян от стремеж за близост с Ева. Привидната форма на посещенията му в дома на вдовицата са, че иска да бъде полезен с присъствието си на

нейните четири деца. Но случаите, в които той пренебрегва семейството си, зачестяват. Във фамилията Крюгер настава конфликт. За да не бъде излъгана, или да не допусне любовта ѝ да бъде оскърбена, Анемари не задава на Рупрехт интимни въпроси: тя уважава личната му свобода, не му пожелава зло, макар че достойнството ѝ на съпруга и майка е накърнено. Трудно ѝ е да приеме, че човекът, когото е обичала цял живот, в зряла възраст я пренебрегва, за да се посвети на друго семейство. Анемари се пита защо е станало така. Вътрешната ѝ борба е толкова силна, че иска да види собствената си грешка в този конфликт: може би недостатъчно грижи в семейството? Може би нарастващата привързаност към разпространението на бахайската вяра? Може би стремежът ѝ да постигне на всяка цена своята цел?

Задължение на бахайското семейство е да се пази вярност към брачния партньор и да не се допускат тревоги, които ще нарушат покоя на другия. Моралът на бахайската вяра не допуска лъжа с „благородна цел“. Духовните терзания на Рупрехт не са по-малко: той иска да остане верен на Анемари и децата си, но не може да устои на изкушението. Анемари не може да направи нищо друго освен да се обърне към Бог с молба за търпение и разум в тази трудна борба: „О, Господи, облекчи и тялото, и душата ми с надеждата на Твоето благодеяние и любящата Ти доброта. Предпази ме от всичко, което може да Ти е противно и помогни милостиво на мен и на моите близки да Ти се подчиняваме и да избягваме това, което може да породи каквото и да е зло или порочно желание... Умолявам Те да ми помогнеш по всяко време и при всякакви обстоятелства да се придържам към Теб, да се освободя от всяка привързаност към който и да е, освен към Теб; да държа погледа си насочен към небосклона на Твоето откровение и да осъществя това, което си ми предписал в Твоите Послания.“ (Из „Бахайски молитви“)

В крайна сметка Рупрехт Крюгер разбира, че не може да живее в две семейства, да изпитва угризения и затова иска развод. Анемари съзнава, че трябва да изпълни желанието му. От 1969 г., след официалното заключение на съда, че разводът е по вина на съпруга и по негово желание — двамата поемат по свой път. Посоката за Рупрехт е ясна — той ще изпълни годишното си обещание към Ева, направено преди 30 години и ще сключи с нея брак. Анемари ще тръгне към

светлината на онази молитва, която Бог е чул, приел я е и сега ѝ отваря вратите за Своята необятна любов. Тя ще се посвети изцяло на бахайската вяра и при всякакви обстоятелства ще се придържа към нея.

След развода Анемари Цецилия Браунс запазва брачното си име Крюгер. Писмата от Рупрехт, адресирани до нея, както в миналото, така и сега, започват със „Скъпа Анемари“ и завършват с „Твой Рупрехт“. Двамата остават приятели, разбират се и си помагат взаимно, независимо от официално прекъснатия брак. Понякога се срещат в домовете на своите деца; понякога вечерят или обядват заедно, за да вземат важно решение, свързано с бъдещето на Конрад и Ангела. За Анемари е най-важно Рупрехт да не се чувства виновен, когато живее с Ева. Макар Бахаулла да не препоръчва развод в семейството, понякога той е неизбежен.

ВТОРА ЧАСТ
ПЪТЯТ НА ВЯРАТА

ПОЛЕТИ

Ако те се заемат с популяризирането на Моето Дело, трябва да се оставят да ги движи диханието на Този, Който е Неограниченият, трябва да го разпространяват надлъж и нашир по цялата земя с твърда решителност, със съзнание и ум, изцяло отдадени Нему; с напълно свободни и независими сърца, и с души, пречистени от всяка земна суета. Техен дълг е да изберат за най-добра опора в пътя си към целта упованието в Бога и да засияят с любовта към техния Господар...

Бахаулла

Подбрани откъси от писанията на Бахаулла, С., 1995
г., с. 156

През 1969 г. Анемари пътува за първи път до Хайфа (Израел) като поклонник на вярата.

През 1973 г. тя отново пристига тук като член на Националния духовен съвет на бахаите в Германия, за да даде своя глас в избора на членове за Световния дом на справедливостта. Събитието е толкова вълнуващо, че в съзнанието ѝ неволно се прокрадва мисълта — може би тъкмо заради това ѝ е нужна свободата? Навярно заради дълга към децата, на жената все още се отнема правото да бъде равнопоставена с мъжа? Тъй като в бахайската вяра няма свещенослужители, тя се ръководи от 9 души, избрани на Световен събор от членовете на всички национални духовни съвети. В избора участват мъже и жени съгласно принципа на бахайската вяра за равнопоставеността на половете. За избора на деветимата членове, ръководещи световния център на бахаите, в Хайфа се събират делегати от всички континенти и страни, където е проникнала вярата. Анемари, както и всички, пристигнали по въздух, суша и вода — са безмерно щастливи и вдъхновени. Те не се познават отпреди, но имат чувството, че са единородни сестри и братя, обединени от волята за единство. Пълната

молитвена тишина, в която се прави изборът, дава възможност да изкристализират имената на хората с най-високи нравствени качества, които ще работят за делото на вярата.

За своя първи избор през 1973 г. Анемари си спомня: „Когато пътувах към Израел, бях решила да напиша имената на девет човека, познати ми от работата за вярата в Германия. Но интересно е, че когато там се молех на Бог — Той да реши кой е най-достоеен, попълних имена на други хора от различни националности. Преживяването на тези срещи е неотразимо, тук човек се изпълва с възторг, с надежда... Като че ли всички преживяваме мигове от обещаното бъдеще“.

На 25 април 1970 г. Анемари е избрана за секретар на Националния духовен съвет на бахаите в Германия (Това е най-отговорната длъжност на съвета съгласно бахайската администрация. — Бел.ред.) и сега има възможност да пътува в различни страни за международни конференции и форуми. От 1 до 7 септември 1971 г. в Рейкявик, Исландия, се провежда среща по въпросите на мира и разоръжаването. Като представител на бахайската общност Анемари говори за необходимостта от изпращане на пионери в страни, където вярата е непозната.

От 3 до 9 юли 1976 г. пътува със същата задача до Хелзинки, където настойчиво се дискутират въпросите за политическа мъдрост и нова икономическа политика, насочена за благото на народите.

През пролетта на 1977 г. Анемари пътува като делегат на Международната бахайска конференция в Париж. В тази световна столица на архитектурата, изкуството, свободата на духа, тя отново си дава сметка за голямата сила на доверието и любовта между хората, чийто глас е по-могъщ от волята на войнолюбивите страсти.

Първият Дом за молитви на бахаите в Лангенхайн също е място за срещи на хора от различни националности, където вярващите в Бахаулла се приемат като хора от едно семейство. Това се отнася и за дома, в който живее секретарят на общността — човекът, избран заради своите доказани качества, умения, такт. Освен двата родни езика — френски и немски, Анемари бързо изучава английски език, който използват бахаите в цял свят. Като секретар тя работи по 10–12 часа на ден, но винаги намира време да пътува до Конрад и Ангела, които имат нужда от майчиното присъствие...

В началото на 70-те години, когато невидимата „желязна завеса“ на недоверието между Изток и Запад изглежда най-плътна, от Световния дом на справедливостта в Хайфа се получава препоръка вярата да проникне по възможност в страни на социалистическия лагер, където властва атеизмът. Идеята на последователите на Бахаулла е добронамерена и справедлива, ала те като че ли не подозират колко труден е пътят до сърцето на човек, който не вярва в съществуването на Бог. Нещо повече: подозрението към „отвъдния“ зад завесата пада върху всеки човек, пожелал да надникне оттатък.

Анемари започва да изучава руски език, с намерение да се посвети на бъдеща мисия в Съветския съюз. Първоначално се запознава с езика в Германия, по-късно заминава за Сочи в изпълнение на тази своя цел. Но славянският източен език е много по-различен от френски и немски, затова „начинаещата ученичка“ разбира, че е по-добре да усвои фрази и изрази, необходими за общуването с хората, а по-късно, ако е необходимо, да се задълбочи в използването на религиозна терминология. Ускореният курс на обучението в Сочи минава успешно. След завръщането си в Германия Анемари разбира, че не може да получи виза за продължителен престой в Съветския съюз; единственият начин е да пътува като туристка за срок от една седмица! Това препятствие ѝ се струва значително, тъй като отлично знае, че преподаването на вярата се осъществява за месеци, дори години. Ето защо сега заминава за Швейцария, където ще помоли за официално съдействие на високо ниво!

Сред наследниците с името Форел по-големият брат на Марта — д-р Оскар Форел, е наследникът на „Мравуняк“ в Иворн. Той е продал романтичния спомен на своята младост в подножието на Алпите и живее в скъпо старинно имение на брега на Женевското езеро. Винаги е поддържал връзки с личности от политическия елит и към кариерата му на лекар се прибавя влиянието му в обществото. Синът му, д-р Арманд Форел, е завладян от теоретическите идеи на Маркс и Енгелс за справедливо общество и е член на крилото на комунистите в Женевския парламент. Той е сред достойните наследници на своя дядо, ала не вярва, че бъдещето може да се направлява с молитви към Бога и с вяра. Той е посветен на политиката и от баща си е наследил високото самочувствие на човек, който стои над другите.

Когато Анемари Крюгер и д-р Арманд Форел се срещат в Женева през 1973 година, тя го моли за съдействие в издаването на виза за Съветския съюз за продължителен период, необходим за оповестяването на бахайската вяра там. Внучката на професора е окрилена от идеите на вярата и от международните срещи, на които вече е била делегат, затова е нетърпелива в разпространението на посланията за добро бъдеще тъкмо в огромната земя на съветите. Д-р Арманд Форел има сходни идеи за победа на справедлив световен ред, ала се е уверил, че с тези амбиции не може да разполага една личност, затова без изключително чувство за такт казва на Анемари: „Ти си нищо!“ — т.е. коя си, че да говориш на хората и те да повярват? Думата е НИЩО, а не „никой“. Това отрицание на достойнството на личността толкова силно се отпечатва в съзнанието на жената от поколението Форел, че намира за излишни всички следващи обяснения със своя братовчед. Въпреки огорчението, което той неволно стоварва върху личността ѝ, д-р Арманд Форел предлага на своята братовчедка да замине за България, тъй като там името на техния дядо проф. Август Форел е известно и уважавано... Анемари скоро разбира, че нейният „опонент“ е бил прав.

СРЕЩИ ЗАД „ЖЕЛЯЗНАТА ЗАВЕСА“

През 1974 г. Анемари Крюгер подава молба до Посолството на СССР в Бон за разрешаване на виза. Идеята ѝ е да пътува като туристка до Молдавия и там, доколкото е възможно в краткото време от шест дни, да посее първите семена на бахайската вяра. Посолството дава съгласие и тя е толкова щастлива, че въображението ѝ възторжено вижда хора, които са я очаквали дълго. В друг момент ѝ се струва, че пътуването ще бъде изпълнено с препятствия, защото никой не ще иска да я слуша... Тъй като се стреми да посети повече страни за целта си, тя решава да пътува през Румъния, макар че не е учила румънски. Анемари със собствени средства купува билет за самолета Дюселдорф-Букурещ, а от румънската столица трябва да продължи с влак до Кишинев.

Беглите впечатления от нощния Букурещ ѝ показват, че между двата свята на Запад и Изток наистина има видима разлика, ала тя не е достатъчна за делението и отчуждението на хората от тези страни. Туристката не обича да мисли и говори за недостатъците, защото знае, че видимото за очите все още не е всичко. В дамската ѝ чанта е книгата с бахайските молитви, макар че молитвата за закрила знае наизуст и я изговаря почти непрестанно: „Аз не мога да произнеса нито дума, о, Боже мой, освен ако Ти не ми позволиш, и не мога да помръдна в никоя посока, докато не получа твоео разрешение. Ти си Този, о, Боже мой, Който ме е създал чрез силата на Своята мощ и си ме надарил със Своята благосклонност, за да разкривам Твоео дело... Затова изпрати, о, Господарю мой, на мен и на моите любими това, което ще ни защити от злините на онези, които отрекоха Твоята истина и не повярваха в Твоите знамения. Ти наистина си Всеславният, най-щедрият...“ (Из „Бахайски молитви“)

Анемари знае, че в училищата на страните от социалистическия лагер децата учат френски, немски или английски. Опитва се да разговаря с някои хора в Букурещ и си дава сметка, че това е приятно, макар и трудно. С качването си във влака за Кишинев изпитва безпокойство от срещата с непознатото, без да разбира какво точно е

то. Когато спира на границата със СССР и граничната контрола минава за проверка на личния багаж, всички нейни книги, тефтери с телефонни номера, писмени документи са иззети от непознатата пътничка, снимани са и са ѝ върнати след час. Този акт ѝ напомня на живо за времето за изземването на бахайските книги от ГЕСТАПО, но Анемари знае, че трябва да изпълнява законите на страната, където е тръгнала доброволно и на чиято територия ще остане определено време. Политиката на атеизъм в СССР е от десетилетия и сега ѝ минава през ума, че щом християнските храмове са превърнати в музеи или са съборени, то разпространението на друга вяра, различна от традиционната, наистина ще бъде неимоверно трудно!

Още с пристигането в хотела разбира, че по време на целия си престой ще бъде съпътствана от мила екскурзоводка, която ще се грижи за програмата на гостенката и ще ѝ показва Кишинев. Анемари предполага, че зад любезното гостоприемство се крие политическо подозрение — защо госпожата е избрала да опознава Молдавия и се вълнува от нейните забележителности? Тъкмо затова тя не може да е доверчива към водачката си Инна Григориевна, която видимо има добър опит с немски туристи, защото знае немски добре. От дните, посветени на молдавската столица, Анемари разбира, че тук е спокойно, а хората са добронамерени; те са с душа, готова да приеме външния човек като брат или приятел. Тази природна щедрост на сърцето я очарова, макар да вижда, че в храмовете не влизат хора. Само големият градски събор дава подслон на групи чуждестранни посетители. Третият ден от престоя на Анемари е най-сполучлив за целите ѝ, защото екскурзоводката е болна и гостенката най-после ще има свободна програма. Още от сутринта се моли на Бахаулла да я заведе там, където е необходимо да говори за вярата и преди обяд тръгва сякаш без посока. Спира в неголяма градина, където на пейки почиват работещи от близко предприятие. За нея е важно да намери човек, говорещ един от трите западни езика, тъй като нейният руски не е достатъчно добър за преподаване. Една дама, около 40-годишна, привлича вниманието на Анемари с отзивчива усмивка и интелигентност. Гостенката я заговаря, представя ѝ се, предлага ѝ списание „Burda“ и разбира, че неслучайно е попаднала на Лариса Малай, професор по френски език. Тъкмо решава, че е открила човека, когото е търсила заради свободното общуване на западен език, но в

следващите минути разбира колко силен е атеизмът на тази симпатична дама и че тя няма никаква склонност към религия. Съпругът на Лариса обаче е син на свещеник в единствената действаща църква и това дава известна надежда, че той би могъл да прояви интерес към бахайската вяра. Лариса не е вярваща, но съпричастно дава адреса и телефона на семейството си — като възможност Анемари да се свърже с тях допълнително, без гласност и открита изява на посещението ѝ вкъщи. За това преживяване Анемари си спомня: „Владимир Малай беше любезен човек. Той слушаше моите разкази за вярата и размишляваше за нещо, което до този момент навярно не го е занимавало. В края на моя престой той каза: «Интересно е, че молитвите на вашата вяра така много приличат на нашите християнски молитви», пък аз му отговорих: «Нали Бог е Един за всички, затова и молитвите ни към Него са сходни, макар да говорим на различни езици». Посещавах семейството у дома им, но таксито спираше далече от тяхното жилище, за да не се разбере къде точно отивам. Когато Владимир ме откарваше с колата към хотела, също паркираше на място, отдалечено от входа. Разбирах, че хората се страхуват да общуват с гости от западни страни, за да не бъдат заподозрени. Въпреки това семейството им беше много симпатично. Молитвите, които знаех наизуст, написах върху лист на френски език; Лариса ги превеждаше на руски, а Владимир — на молдавски. Така за себе си бях доволна, че съм посяла първите семена, макар да съзнавах, че Владимир не може да разпространява вярата сред други хора“.

Когато си тръгва с влака от Кишинев към Букурещ, в купето на Анемари пътува непозната дама, гражданка на СССР. Тя задава много въпроси за личните впечатления от Молдавия и града, а немската гостенка ѝ отговаря откровенно, обикновено най-доброто, което е останало в съзнанието ѝ. „Но какво най-силно ви въздейства и няма да забравите?“ — настоява да разбере спътничката и Анемари ѝ казва: „Вашите деца. Не съм срещала толкова възпитани, добри, умни деца. Радвам се за бъдещото ви поколение!“... В края на пътуването тя разбира, че госпожата е служителка на Държавна сигурност. Ала гостенката не се смутила от истината — нали нищо лошо не е извършила или казала за хората?

Анемари продължава приятелска кореспонденция със семейство Малай, ала нито тя, нито те имат свободата да пишат на религиозна

тема, тъй като кореспонденцията също е обект на наблюдение: личните писма на гражданите, ако са от западни страни, се отварят и прочитат от службите на реда. Анемари не желае да се случи нещо лошо на нейните приятели в Кишинев, но същевременно тя е усетила тяхното доверие. Те са отворили дома си въпреки риска, показали са желание да бъдат съпричастни в нейното дело...

През 1977 г. тя предприема второ пътуване до Молдавия все с тази цел — да подаде още семена за посев. Не е писала на сем. Малай, за да не предизвика подозрение към посещението ѝ. Въпреки това с пристигането си в Кишинев тя ги търси и продължава да записва бахайски молитви, които по-късно Лариса превежда. Политиката на атеизъм и неверие не са се променили от първото ѝ посещение тук. Затова отново се налага да се проявява предпазливост. Пътят към посвещаването е стръмен и бавен, но Бог винаги помага на работниците в Неговата нива...

През 1984 г. Анемари Крюгер предприема трето пътуване до Кишинев, като носи в багажа си най-важното от бахайската литература, включително „Съкровените слова“ на Бахаулла. За голяма радост на туристката с краткотрайна виза този път митническата проверка не е задълбочена, контролорите не проверяват всичко, а това е знак, че упорството на вярата може да бъде възнаградено! В Кишинев няма сигнал за нейното пристигане, защото сем. Малай не е получило писмо от Анемари. Въпреки това връзката с приятелите жъне невероятен успех! Три дни всички работят много активно; в своя хотел Анемари пише най-важните закони на бахайската вяра и за нейното разпространение по целия свят; в дома на семейство Малай става въпрос „Съкровените слова“ да бъдат преведени от френски на молдавски. За най-голяма радост на всички последната вечер Владимир Малай заявява, че е станал бахай и така той става първият и единствен представител на вярата в Молдавия. Това признание, написано върху малък лист, е особено скъпо за Анемари и тя го укрива заедно с други ценни документи в колана на дрехата си, тъй като отново се страхува от митническия контрол при напускане на страната.

Когато се завръща в Германия, Анемари пише до Световния дом на справедливостта за своята работа в Молдавия и прилага писмото на Владимир Малай. В своето изложение тя пояснява: „Последната вечер Владимир каза: «Аз реших да стана бахай». За тези няколко дни мисля,

че той разбра какво значи да си бахай. Ние всички почувствахме, че се е случило нещо знаменателно за тази страна. Лариса призна, че когато преди десет години за първи път сме се срещнали, тя е имала особено предчувствие да отиде на това място, където не е ходила по-преди. Ние двете бяхме съпричастни с нашия нов бахайски приятел. Владимир не може да говори за вярата, тъй като ситуацията е опасна за него. Затова предлагам с помощта на нашия съветник да се изпрати бахайска литература до приятелка на Лариса в Москва. Тази жена е абсолютно доверена и Лариса отива при нея два пъти в годината. Малки пратки по пощата се проверяват, отварят се и така се предават на получателите... До семейство Малай можем да изпратим бахайска литература чрез ръката на тази приятелка. Адресът и телефонът трябва да са поверителни!...“

Задачата на Анемари изглежда почти конспиративна: нито тя, нито който и да било може да даде отговор защо е толкова страшно да се говори и пише за вярата в Бог. Само за безрезервно вярващите в Него е ясно — това е едно от поредните изпитания, които внушават у хората страх от всичко, дори от благородните цели и дела. Доклада си Анемари изпраща и до съветника за Европа в Германия — Хартмут Гросман, и до Националния духовен съвет на бахаите в Лангенхайн, Германия.

От Световния дом на справедливостта в Хайфа отговарят на 16 юли 1984 г., където недвусмислено се оценяват усилията, ентузиазмът, волята на Анемари да разпространява вярата: „Вашата служба за Божествените цели на Балканите е наистина историческа и сигурно би зарадвала сърцата на Вашите родители и Вашия забележителен дядо в Царството на Абха. Приемането на вярата от г-н Владимир Малай, установяването на първия бахайски център в Молдавия е чудесно постижение и Вие можете да сте сигурни, че Домът на Справедливостта ще споменава него и неговата съпруга Лариса в своите молитви на Свещения праг, умолявайки Бахаулла да ги закриля и чрез тях да принесе богата реколта в бъдеще. Когато имате възможност да се свържете с тях, моля Ви да им предадете любезните поздравии от Световния дом на справедливостта.

Отбелязала сте, че сте изпратили копия от Вашето писмо до съветника Хартмут Гросман, Националния духовен съвет на бахаите в Германия и Института за източна литература, така че вероятно според

Вашето предложение тази бахайска литература в Русия ще бъде предадена на приятелката на Лариса в Москва по предпазлив начин...”

Условието предпазливост вече е изключително важно! Опитът за разпространение на вярата доказва, че в някои случаи нейната изява може да бъде опасна за последователите на Бахаулла. Той е роден в Иран, но след революцията от 1979 г. в тази страна стотици привърженици на новото учение са хвърлени в затворите, измъчвани са и са били убивани само заради това, че са бахаи. Световният дом на справедливостта не иска повече да бъде принасян в жертва човешки живот, затова препоръчва търпение и въздържание; други хиляди вярващи напускат Иран и поемат в различни посоки на света, за да спасят и себе си, и децата си. Проявата на религиозния фанатизъм е сходна с националсоциалистическите идеи на Хитлер и на новите социалистически лидери, които във времето на атеизма можеха да преследват всеки човек, открито изповядващ своето верую.

Страданието на Христос, разпънат на кръста от властниците и тълпата, се превръща в символ на мъченичество, на човешкото нетърпение за постигане на нов, съвършен идеал. Мъчениците виждат това, което ще се случи утре, след десетки или стотици години, когато те няма да бъдат на тази земя; но тъкмо на тях Бог е показал великолепието на Своята милост в бъдещи светове.

Малко преди края на 1984 г. Анемари получава ново писмо от Хайфа с дата 17 декември, в което ѝ съобщават: „Нашите сърца са изпълнени с радост от възможността да Ви съобщим, че в резултат от Вашата забележителна работа Вие се наредихте сред спечелилите титлата «Рицари на Бахаулла» за Молдавия!”

Анемари е неотразимо щастлива! Това признание за нея е повече от всяка морална или материална награда, тъй като доказва безрезервната преданост на сърцето ѝ за разпространението на бахайската вяра. Да отвориш заключените двери на една страна, да прелетиш над „желязната завеса“, да посееш семена за храна на душата във време на забрана — това е подвиг! Може би малък и незабележим, но това е високо признание за победата на духа, който жадува повсеместна радост за всички хора! Незнайно как Бог е превърнал малкото семе в житен клас, полезен за бъдеща обща трапеза... Анемари иска да съобщи тази вест на децата си, на приятели, на близки. Може би рицарството е възмездие за

пренебрегването ѝ след развода? Или за думите на братовчед ѝ към нея — „Ти си нищо“. Бог знае защо ѝ дава толкова радости и изпитания в пътя към Него. Тя вече е на 66 години, а ѝ се струва, че започва нов живот.

ТРЕТА ЧАСТ
МОЯТА ТРЕТА РОДИНА

РЕШЕНИЕТО

Анемари Крюгер пристига във Варна през февруари 1978 г. Това е нейното първо посещение в България. То се случва точно петдесет години след като Луиза Грегъри е създала тук първата българска бахайска общност. Престоят на Луиза Грегъри е от 1928 до 1933 година. През този период в подкрепа на общността от Великобритания няколко пъти пристига Марта Рут, а през 1933 г. и Джордж Адам Бенке, бахай от Лайпциг. За три месеца той е избран за почетен заместник-председател на Българската есперантска конференция. През 1932 г. Бенке отново идва в България, като посещава Варна, Пловдив и Стара Загора, но в същата година той внезапно умира. Погребан е в София. Шоги Ефенди пише за него като за първия мъченик за вярата в Европа...

Притеснена от здравословното си състояние и нестабилното политическо положение на Балканите по онова време, Луиза Грегъри напуска през пролетта на 1933 г., за да отстъпи място на преданата разпространителка на бахайската вяра Марион Джак, която е родена в Сейнт Джон, Канада. Марион пристига в София на 65-годишна възраст през 1933 г. с два куфара, болно сърце и други ставни заболявания. Тя мисли, че ще остане само за няколко месеца в България и съвсем не подозира, че престоят ѝ ще продължи повече от двадесет години — до последния ѝ земен ден през 1954 г. Тя е погребана в алеята на Британските военни гробища в София.

Кратката история на първата малка, но процъфтяваща бахайска общност в България Анемари познава преди да пристигне във Варна. Знае също, че режимът на атеизъм е заличил следата на всички религиозни сдружения тук, включително и на бахайската вяра. През 1978 г. отново е трудно или невъзможно да се говори за Божие Откровение, но немската гостенка изгаря от нетърпение при мисълта, че може би тук ще се срещне с някои от първите бахаи, които помнят Луиза Грегъри, Марта Рут, Джордж Адам Бенке...

Черноморската столица харесва на Анемари и тя остава две седмици в хотел „Варна“, недалече от морската градина и брега. Този

февруари тя навършва шейсет години и осъзнава, че трябва да побърза, за да изпълни своята мисия. Изпитва силно чувство на съпричастност с България, представяйки си как по това море Бахаулла е пътувал с кораб през 1863 г., когато е бил изпратен на заточение в Одрин за пет години... Нейният дядо проф. Август Форел също е посещавал България два пъти, като е минал през различни села, градове, планини. Анемари иска да опознае по-добре тази малка, красива страна и усеща, че ще остане задълго.

Когато се връща в Германия, започва да учи основни думи и изрази на български език, тъй като вече е взела важно решение — да замине отново за България! От многобройните си пътешествия знае, че ако някой иска да живее в друга страна извън родината си, той трябва да владее езика на хората там. Намерението да остане по-дълго в България, отново е подплатено с повика на Световния дом на справедливостта в Хайфа — бахайската вяра да се разпространява и в страните от Източна Европа. Още през 1893 г. Абдул Баха е написал знаменателния призив: „О, вие, близки и скъпи приятели мои! В Ориента благоухания пръснете и Запада в блясък окъпете. Светлина на българите донесете и у славяните живот вдъхнете.“

На 6 юли 1978 г. Анемари Крюгер пристига със самолет на летище София. С такси от аерогарата се настанява в хотел на Балкантурист, където на първо време получава стая за десет дни.

Още от Германия знае, че в София живее Светослав Колев, който е познавал Марион Джак и по онова време е помагал с преводи от различни езици. Доктор на юридическите науки, полиглот, д-р Колев не е бахай, но има толерантно отношение към всички религии. Той живее със съпругата си Мария недалече от Националната опера в столицата и техният дом по-късно винаги е отворен за Анемари Крюгер. Заедно се разхождат в Парка на свободата и вечерят в ресторант „Ропотамо“ до 23 часа. Говорят за живота в България, за Марион Джак и Адам Бенке, за ценните книги, които д-р Колев предстои да преведе. Немската гостенка има екскурзоводка, но тя предпочита компанията на сем. Колеви, които са така приятелски в общуването с нея, че тя има чувството за многогодишно познанство с тях.

С трамвай и автобус още на 9 юли тримата се изкачват на Витоша и се радват на красотата на Златните мостове. Десети юли е

невероятно горещ, затова Светослав остава вкъщи, а Анемари и Мария се изкачват над Драгалевци, където гостенката отново е очарована от природната хубост на планината край София.

ИЗ ДНЕВНИКА НА АНЕМАРИ ЗА БЪЛГАРИЯ, 1978 Г.

16 юли: В централните гробища един час търсих гроба на Марион Джак и Адам Бенке, но не ги намерих. Вечерта бяхме със сем. Колеви в храма „Александър Невски“, слушахме хора.

17 юли: Сутринта бяхме отново в „Александър Невски“. Купих си пола, защото е много горещо.

18 юли: В Унгарския ресторант обядвахме с г-жа Дитрих, после се разходихме в парка.

19 юли: Качих се до Черни връх, но два пъти падах. Отидох до хотел „Щастливеца“.

23 юли, неделя: Искях да отида на обяд в ресторант Будапеща, там имаше българска сватба. Запознах се със сем. Бурилкови.

Елена Бурилкова си спомня този ден след 24 години: „В края на юли 1978 г. току-що се бяхме завърнали с моя съпруг Теодор от пътешествие в Скандинавските страни и Европа. Два дни след пристигането ни в София бяхме поканени на сватбата на наш братовчед на ул. «Раковски». Двете ми дъщери — Ирина, на 6 години, и Стефка, на пет години, пожелаха да подишат чист въздух. Заведох ги до входа и забелязах висока белокоса дама, която разговаряше с портиера на заведението. Разговорът протичаше по необичаен начин: дамата говореше на немски и очевидно искаше да обядва, а портиерът ѝ отговаряше на български, като ѝ обясняваше, че в момента не могат да ѝ сервират, но може да дойде след половин час. Всеки говореше на своя език, без да разбира другия. Обикновено не обичам да се намесвам в чужд разговор, но в мен беше жив споменът от неудобството на незнанието на езика на страната, в която се намирам — затова реших да се опитам да помогна. Обърнах се към дамата на английски и я попитах дали говори този език. Тогава със засмяно от радост лице тя се обърна към мен и се представи. Каза, че току-що е пристигнала в България, ще остане тук две седмици, а сега иска да обядва в този ресторант. Обясних ѝ, че след минути тук започва сватбена церемония по български обичай, затова салонът е запълнен и не пускат външни хора. Но ако тя иска да види какво е българска

сватба, аз ще взема разрешение тя да остане да гледа и след ритуала ще ѝ бъде сервиран обяд. Така стана.

По време на церемонията и след това поглеждах към дамата. Искях да разбера как се чувства, но не смеех да натрапвам присъствието си, като отида при нея и директно да я попитам. Затова на два-три пъти я поглеждах, усмихвах ѝ се и ми стана приятно, че тя ми отговаряше с усмивката си. Стори ми се, че няма много приятели в София и се посъветвах с Теодор дали да не я поканим вкъщи и как по-деликатно да направим това. Измислихме. Дадохме семейната си визитна картичка на Ирина и тя я занесе на дамата. Анемари взе картичката от детето, усмихна се с голямата си усмивка, вдигна глава и ми кимна в знак на съгласие. Обади се след два дни и се уговорихме да дойде на гости у нас. Така започна нашето приятелство с нея...“

24 юли: Бях на фризьор. Отново се качих на Витоша до Щастливеца и Черни връх. Запознах се със сем. Димови, на които говорих за вярата. Учих български език. Обадох се на сем. Бурилкови.

8–9 август: Пътувах до Мальовица. Там е много красиво. Искях да продължа, но не успях, защото нямах подходящи обувки. Бях с трима туристи от ГДР и им превеждах... Вечерта имах странен случай с един българин, който не искаше да ме остави сама.

11 август: Посетих Етнографския музей в София, за да се запозная по-добре с традициите на българския народ и миналото му.

20 август: Пътувах до Чирпан и оттам до Пловдив.

23 август: Пътувах до Пампорово, където беше студено. Един час автобусът не потегли, заради някаква повреда.

25 август: Ходихме на концерт, където свиреше руски камерен оркестър. Учих български език до късно вечерта.

Точно 24 години по-късно, вече 80-годишна, Мария Колева си спомня в горещия юлски ден на 2002 г. за първите срещи с Анемари Крюгер и нейната динамична природа: „На 60 години тя беше висока, здрава, силна, хубава и привличаше със своята усмивка, с откритото чувство на симпатия към България. Веднага с пристигането си в София тя се обади у нас, започнахме да се срещаме почти всеки ден и да обикаляме общи маршрути. Често правехме екскурзии из Витоша, от чиято красота беше силно възхитена. Обиколихме и малките възрожденски градове. Анемари дойде с цел да установи контакт с проф. Димитър Братанов, един от основателите на въздържателното

дружество у нас, какъвто е бил проф. Форел в Швейцария. Анемари живееше много скромно, пътуваше с влак. Понякога при особено благоразположена компания казваше: «Аз имам една вяра...» и започваше да говори за бахайството. Предупреждавахме я да внимава, защото не знае на кого може да попадне и какво би последвало от думите ѝ. По това време рядко се говореше за Бог, затова някои хора слушаха с любопитство, други се смущаваха от думите ѝ... В началото бяхме малък кръг от хора с различни съдби, по-късно този кръг се разширяваше, идваха вярващи от различни националности. Разрешавахме ѝ да остане месец-два, после идваше отново. Когато се случваше да е в София, идваше у нас на обяд или вечеря. Непрестанно пътуваше, създаваше нови контакти, общуваше с много хора, които понякога канеше у нас, защото моят съпруг намираще за много приятно и полезно приятелството ни с нея. Той вярваше, че тя е от хората, които ще бъдат запомнени задълго в България, затова искаше да напише книга за нея... Винаги съм била православна и ще остана такава, но домът ни беше отворен за бахайски приятели, защото човештината е благо на всички религии.“

Първото опознаване на София, създаването на приятелски контакти тук, подсказват на Анемари, че би могла да живее дълго в България. Сега тя решава да учи български систематично и задълбочено, затова със своята близка Румяна Екимова отиват до Министерството на образованието. Там става ясно, че само след две седмици започва курс в Института за чуждестранни студенти, където с хора от различни националности г-жа Крюгер ще може да учи български език по общ метод.

— Значи трябва да дойда отново в следващата година? — пита неприятно изненадана, защото ѝ се струва невероятно това да замине веднага до Германия и да се върне в средата на септември, когато започват заниманията.

— Но Вие можете да решите въпроса веднага! — Румяна ѝ подсказва, че две седмици са достатъчно време за организиране на плана в бъдеще. Анемари е провокирана. Емоционалната ѝ природа бързо решава да каже „ДА!“, а разумът ѝ подсказва, че „ДА“ не означава грешка — това е смелост.

На 2 септември тя вече е в Берлин при сина си Конрад и неговото семейство; на 5 септември пътува за Франкфурт и Лангенхайн, където

трябва да се види с колеги, приятели, близки. На 17 септември почти като Марион Джак тя слага в два куфара най-важното от багажа си, купува билет за влака Франкфурт-Залцбург-Загреб-Белград-София... и на 19 септември в 4 часа сутринта пристига на Софийската гара. Настанена е в стая 215 на общежитието за чуждестранни студенти и заплаща три хиляди долара за целия курс, който ще продължи до края на май 1979 г. Това, че Анемари е избрала България за дълго, подсказва големият камион с личен багаж, пристигнал малко след нея от Франкфурт. В общежитието получава по-голяма и удобна стая, а истината, че на 60 години отново трябва да си спомни ученическите вълнения, ѝ дава стимул за добър успех! Учителката ѝ Бояна Стоянова е почти на възрастта на Ангела и Анемари забелязва, че характерът на младата дама ѝ допада, което е сигурен залог за взаимност.

За първия ден на запознанството си с Анемари Крюгер Бояна Стоянова пише през август 2002 г. едно от най-топлите посвещения на обичаната Анемари.

„До прозореца в коридора, близо до учебната стая беше застанала висока, снажна жена с побеляла коса, с пъстри очи и приятна усмивка. Лицето ѝ излъчваше приветливост, откритост, добронамереност.

Точно за това си спомних, когато гледах предаването «Далекоглед» с Анемари, излъчено миналата година. Годишите са увеличили бръчките, прокрадва се умората, но излъчването е същото. Тогава Анемари беше на 60 години. Веднага след пенсионирането си беше дошла в България и се беше записала да учи български език в Института за чуждестранни студенти. Групата беше доста голяма за малката стая, в която учехме. По онова време стаите от първите два етажа на общежитието до сградата на Института за чуждестранни студенти се използваша като учебни. В групата имаше аспиранти и слушатели от различни страни — от Индия, от Ливан, Сирия, Ирак, Йемен и Бразилия. Всички те бяха симпатични и ученолюбиви, отнасяха се с уважение към Анемари, а тя с присъщото си умение да създава атмосфера, успя да го прояви и в групата.

Тогава учехме и в събота. В този ден Анемари винаги носеше една чанта с два термоса — с кафе и чай, красиво панерче с бисквити и парченца шоколад, чашки, салфетки. В голямото междучасие тя подреждаше всичко и поднасяше на всеки чай или кафе. Тези минути

бяха много приятни за всички. Отначало разговорите се водеха на английски, но по-късно всички се опитваха да говорят на български.

Не си спомням Анемари да е закъснявала. Винаги точна, стриктна, с написано домашно и научен урок, тя получаваше отлични резултати. Писмената ѝ работа в края на годината беше най-добра от всички.

Спомням си и 22 март. Тя беше пристигнала преди всички и беше поставила на чиновете на всяко място вазичка с фрезии. Беше много красиво! Тогава тя каза, че е бахай и че на тази дата е новата година на бахаите.

Един път тя спомена, че е внучка на Август Форел. Но това име за мен и за хората от моето поколение не беше известно. Когато Казах на родителите си, с изненада разбрах, че те знаят за професора, знаеха и заглавията на неговите книги...

В края на учебната година Анемари организира прощална вечер на групата и преподавателите в хубавия тогава ресторант «Ропотамо». Вечерта мина изключително приятно с шеги и смях.

С времето нашето добро познанство премина в приятелство — трайно и вярно. Моите родители много харесваха Анемари, мама се радваше, когато тя идваше къщи. Мама беше с две години по-голяма от Анемари и се възхищаваше на нейната жизненост. Тя се удивляваше на това, че една жена от чужбина се справя така добре в далечна страна; че може да е така организирана и активна...

Още в началото Анемари казваше, че много ѝ харесва в България. Харесваше ѝ гостоприемството на българите, тяхната сърдечност и това не беше случайно — тя самата е сърдечна, отзивчива и добронамерена. В нея има силно изразено желание да помогне и да направи добро. На много хора е помагала Анемари. Мисля, че някои от тях злоупотребяваха с добрината ѝ.

Съдбата беше отредила да се грижа за трима възрастни — за леля си, за мама и за татко. Случи се така, че и леля ми, и баща ми в доста напреднала възраст развиха заболяване, свързано с много болки. И в този труден момент Анемари ми помогна — трябваше да ги посещава лекар, на когото не можех да заплащам високата такса. Но благодарение на нея изпълних дълга си, направих всичко, за да облекча страданието им. Безкрайно съм ѝ благодарна за помощта, за отзивчивостта, за човещината, проявена в този тежък за мен момент!“

Успехът на Анемари по време на обучението ѝ в Института за чуждестранни студенти е безспорен, защото тя полага много усилия в запаметяването и правилното произношение на българския език. Затова ѝ помага вече усвоеният метод на обучение на английския, който започва да изучава на петдесетгодишна възраст. Вроденият ѝ стремеж да помни максимално бързо и безпогрешно, сега е подложен на изпитание. Приятелите от онова време си спомнят, че Анемари се оплаква от „тази моя глава, която не помни всичко“, без да отчита разликата във възрастта. Въпреки това тя упорства в подготовката си до полунощ, за да не бъде по-малко подготвена от другите студенти в групата и да не допуска езикови грешки.

Битът, традициите, навиците на българите са по-различни от тези на германския народ и Анемари понякога се смущава от хвърлен на улицата боклук, от закъснение на приятели при важна среща, от продължителното им гостуване, от административните разпоредби... А и от друга страна, Желязната завеса на недоверието към западните гости задава въпроси — защо искат да живеят в България; не са ли пристигнали с мисия, която застрашава социализма?

От пролетта на 1979 г. Анемари Крюгер трябва да напусне България, тъй като вече е изтекъл законовият срок за нейния престой като студентка. В Германия продължават да идват на света нейните внуци — децата на Ангела и Конрад. Щастливата баба иска да бъде известно време сред тях, да им се радва и помага. Но Анемари не е от хората, които могат задълго да се приковат в радостта на семейното гнездо — тя е призвана да общува с много хора, да разнася Божественото слово, да пътува с озареното си от любов сърце, да помага на всички.

Още по времето на първия си престой в София Анемари разбира, че малката Ирина Бурилкова неслучайно е поднесла визитната картичка на семейството. За много години напред тя получава верни приятели, които ще останат до нея повече от двадесет години.

В това приятелство няма нищо изключително, ако не се отчете, че то е основано на взаимна симпатия. Теодор Бурилков е изненадан от необяснимата привързаност на Анемари към България и желанието ѝ да остане тук задълго. Той е чел някои от трудовете на проф. Форел и е очарован от възможността да бъде близък с неговата внучка: „Това бяха трудни години на подозрителност и шпиониране, Държавна сигурност

контролираше по всевъзможен начин връзките на български граждани с чужденци, особено от западни страни. Въпреки това връзките ни с Анемари продължаваха и за нас се изясни, че тя е последовател на една нова, модерна религия, която при подходящи условия иска да разпространи и в България. Ние мислехме, че говори за основаване на своя религия, но по-късно ни стана ясно, че става дума за възстановяване на бахайската общност. Когато достатъчно се опознахме и между нас се установи доверие, разговорите върху бахайското учение продължиха...“.

Анемари купува две флейти за Ирина и Стефка Бурилкови и самата тя ги учи да свирят на този ефирен инструмент, като ги съпровожда с акомпанимент на пиано.

Сред най-близките приятели на Анемари, с които тя вече спокойно може да говори за вярата си, са също Елисавета и Цанка, възрастният господин Атанас Кременлиев, който е бил пастир в Евангелската църква... След март 1949 г. обаче, когато в България със закон се ограничава религиозната свобода и правото на сдружения, Атанас става преподавател по английски език, тъй като е завършил духовното си образование в Англия. Там съдбата го среща с неговата бъдеща съпруга Елиза, родена във Франция и също студентка в Англия. Скоро след брака си те идват да живеят в България, където се ражда тяхната единствена дъщеря, починала от туберкулоза едва седемнадесетгодишна. Когато и Елиза умира, Атанас Кременлиев остава напълно сам, вече приближаващ осемдесет. Анемари посещава квартирата на своя нов познат и е изненадана от твърде скромния бит, в който живее. Тя започва да изпитва към него искрена симпатия, дълбоко съчувствие и както винаги в подобни случаи — иска да му помогне според възможностите си.

Нейните контакти в България са двупосочни: едните са на високо равнище, които целят реално опознаване на страната и нейното представяне пред света в добра светлина. Другото направление са болните, самотните, обеднелите или забравени от обществото хора. Някои от тях симпатизират на западните страни, но поради политически причини не могат да изповядват тази своя привързаност. С присъщата си доброта и широко сърце Анемари им напомня, че навсякъде по света има и добри, и по-малко полезни хора; и разумни, и нелоялни закони, които в даден момент управляват обществото...

От лятото на 1979 г. до 1983 г. тя непрестанно пътува от Германия за България и обратно; посещава Гърция, отново е в Хайфа, отново в Румъния, където пак говори за вярата.

На 24 март 1981 г. по случай 50 години от смъртта на проф. Август Форел, в хотел „Кайзерхоф“ в Карлсруе, Германия, Анемари изнася беседа за живота, научната дейност и вярата на своя дядо. Смисълът на думите ѝ е подчинен на основното мото: „Живот в полза на човечеството“, а цитатът, поднесен на присъстващите, е от подобраните анализи на професора, който напомня: „Колкото повече ние самите се опознаваме, толкова по-ясно чувстваме, че не сме свръхестествени същества; че свободата ни е само относителна и причинно обусловена, с една дума, че ние като другите живи същества подсъзнателно се подчиняваме във всяка възраст на великите закони на живота. Сега какво? Каква ще бъде целта на нашето съществуване? Ние я видяхме — да извършим нашата земна задача, означава да предадем на децата си наследството от нашите прадеди и да прибавим нашата собствена работа...“.

През 1982 г. Анемари Крюгер е доказала своята лоялност и добронамереност към България. Затова е поканена на световен форум в София. От първи до 31 август същата година в Аулата на Софийския университет „Св. Св. Климент Охридски“ се събират българисти и слависти от 25 страни на Изтока и Запада, които участват в семинар за езика, историята и културата на България. Основна цел на този летен семинар, който се провежда за двадесети път, е да се помогне на всички чужденци извън страната да се опознаят, да се сблизат, да задълбочат знанията си за България. Според научните и творческите си интереси участниците получават знания в различни раздели и специалности — старобългарска археология, литература, история, изкуство, фолклор. Добре подготвени преподаватели, професори от университета, преводачи работят в името на тази чудесна цел. А екскурзията до Пловдив, Копривщица, Варна, Албена, Рилския манастир е нещо, което изпълва сърцата на всички с неотразим възторг и ги кара да пишат за малката неизвестна България като за кътче от рая, което всички трябва да видят и опознаят!

Анемари Крюгер е така възхитена, че сякаш вижда страната с нови очи и всичко в нея ѝ се струва желано, добро, обещаващо: дори вкусните ястия, дори поляните с цветята и синевата на Черно море,

което тя познава, сега изглеждат по-красиви отпреди, като че са пренесли в душата на всички хора отломка от миролюбивото обещано бъдеще, където цари съвършена хармония и любов... Когато се връща в Германия, тя споделя в беседа за свои приятели впечатленията си: „В изключителна атмосфера на приятелство и взаимно разбирателство; готовност да говорим, дискутираме и разбираме проблемите на други хора в тяхната страна, сред участниците не се почувства нито един фалшив тон; нямаше граници и недоразумения въпреки служебния и национален статут. Беше все едно дали си професор от Америка, СССР, Румъния, Англия — или си студент от Германия, Полша, Финландия, Индия или Куба... Последните дни беше изключително трогателно да гледаме как всички разменяха адресите си с надежда, че отново ще се срещнат! Като участничка на този български форум мога само да изкажа надеждата си, че при нас и в целия свят има все повече групи и общности, които могат по този или по други начини, да подражават на примера на малка България, за да постигнем по-добро, по-дълбоко разбирателство между хора и народи.“

Намерението на Анемари да заживее задълго в България, се засилва, но тя все още има формални пречки за своето решение.

ЗАВИНАГИ В БЪЛГАРИЯ

Прехвърлил 80-те години, Атанас Кременлиев е среден на ръст, слаб, със запазена жизненост и усмивка на голямо дете. Повечето от приятелите му вече не са между живите; самият той няма собственост и наследници. Отдавна стои пред въпроса „Накъде?“, но се страхува от отговора. Анемари е динамична, слънчева, пълна с идеи, които трябва да осъществи. През 1983 г. тя прави чудесен подарък на възрастния Атанас — организира едно негово пътуване до западната част на Германия и до Швейцария! Независимо от развода си с Рупрехт Крюгер, Анемари знае, че той е единственият обичан мъж в живота ѝ, на когото ще остане вярна. Но възможността да получи право на постоянно пребиваване в България чрез брак с добрия си приятел Кременлиев е най-подходящата за целта — да остане вярна на семейството си в Германия и същевременно да помогне в старческата самота на един интелигентен човек. Неудобство е голямата разлика във възрастта и външният контраст, но Анемари не страда от предубеждения. Става ѝ приятно, когато нейната дъщеря Ангела, запознала се с Кременлиев, чистосърдечно оценява високо достойнствата на този човек. Такова ли е мнението и на други роднини, узнали намерението на Анемари да се омъжи за възрастния господин? Никой не е против приятелството ѝ с него, но защо брак?... Като човек, който трябва да направи нова решителна стъпка, Анемари е раздвоена. Сега тя е уверена, че от Световния дом на справедливостта ще ѝ помогнат да вземе правилното решение, затова от дома си в гр. Бад Мергентхайм на 11 октомври 1983 г. пише до Хайфа с въпрос — да сключи ли брак с Атанас Кременлиев? Отговорът не закъснява и оттам ѝ пишат на 23 октомври, същата година поверително на същия адрес:

Бяхме дълбоко развълнувани да прочетем Вашето писмо от 11 октомври за свидетелството на Вашата преданост за Делото на Бахаулла и в непоколебимата цел да я представите в България. Колкото до това да се

омъжите за Атанас Кременлиев, за да получите разрешение да останете в тази страна, това е въпрос изключително личен и Вие сама трябва да решите. Ако Вие и той наистина искате да създадете семейство, бахайската церемония ще бъде, разбира се, под юрисдикцията на Националния духовен съвет на бахаите в Германия. Както знаете, този съвет е запознат с процедурите по издаване на удостоверения в комунистически страни. Уверявам Ви, че ще се молим настойчиво на Свещения праг, умолявайки Бахаулла да Ви ръководи във вземането на това решение и да Ви помага в преданото служене на Неговата вяра.

Трябва да е било изключително вдъхновение за г-н Кременлиев да има възможността да посети приятели в Германия след толкова много години и да види Дома за молитви в Лангенхайн. Ние се радваме, че това е било възможно. Очакваме да узнаем повече за Вашето учебно пътуване до България и Румъния в тази връзка.

С любящи бахайски поздрави
Световен дом на справедливостта

Анемари продължава да обмисля своето намерение: за нея този брак не означава прекъсване на връзките с любимата втора родина Германия, още по-малко с децата и внуците ѝ. Тъкмо напротив: необвързващ, но и лоялен, съюзът с Кременлиев ѝ позволява свобода, каквато друг брак не би разрешил на нейната свободолюбива природа...

След уреждане на всички формалности по процедурата на 9 март 1984 г. в София Анемари Крюгер-Браунс подписва граждански брак с Атанас Кременлиев и приема фамилното му име. Кумове са Мария и Светослав Колеви, а като свидетел на бахайската церемония е един приятел от Австрия. Кратко време Анемари живее в квартирата на съпруга си, но скоро получават обратно държавно жилище под наем в жк „Люлин“. Работлива, с чувство за ред и хигиена, стопанката бързо подрежда дома по свой вкус с надежда да го превърне в център за приятелски срещи. Уви, много скоро тя е изправена пред натрапчиво предизвикателство, което не може да приеме — в апартамента има

толкова много хлеббарки, че новодомците трябва да мислят за друго жилище!

Този път на помощ се присъединява приятелят Алфред от Германия, сключил брак с българка, живеещ в Драгалевци. Таванските стаички на голямата триетажна къща тук напомнят на Анемари нейната детска стая в „Мравуняка“ и сем. Кременлиевци се настанява през 1985 г. — само няколко месеца след огромната радост по удостояването на Анемари със званието „Рицар на Бахаулла“ за Молдавия.

Заедно с личния си багаж сега от Германия тя е успяла да пренесе бахайски книги, които се опитва да превежда за българските си приятели. За времето на краткия престой на сем. Кременлиевци в жк „Люлин“, близо до едно училище, Мария Колева е запомнила любопитна случка:

„Една вечер у нас пристигна Цанка, тогава близка на Атанас и Анемари. Носеше голям пакет, изглеждаше разстроена и когато влезе в апартамента, ни обясни, че това са бахайски книги, донесени от Германия, които има опасност да бъдат намерени от милицията! В училището щяла да идва делегация, та от два дни хората на реда проверявали околните сгради заради сигурността, случвало се е да влизат и в някои апартаменти...

Страхът, паниката от евентуален обиск бяха напразни, ала Цанка внесе напрежение с този багаж и ние го скрихме в мазето. След време върнахме книгите на Анемари. Милата, тя беше толкова търпелива към всичко и всички.“

ЗДРАВЕЙ ДЪЛГОЧАКВАНА МЕЧТА!

От законите Ми се излъчва сладкото ухание на Моята дреха и с тяхната помощ знамената на победата ще бъдат забити върху най-високите върхове. От небето на всемогъщото Ми величие езикът на моята сила отправи към сътворението Ми следните думи: „Изпълнявайте заповедите ми, от любов към красотата Ми“.

Избрани откъси от Писанията на Бахаулла. С., 1995,
с. 259

Закономерно и логично падането на „желязната завеса“ между Изтока и Запада настъпва след десетилетия очакване. Пророците са писали за това и онези от техните последователи, станали свидетели на новата радост, сега ликуват!

След ноември 1989 г. в България отново се отварят вратите на старите затворени църкви. Някога прогонени, охулвани, осъждани, възрастните духовници благодарят на Бог, че са доживели този момент! Вече се приема, че държавата не може и не трябва да оказва въздействие върху желанието на хората да се приобщават към едно или друго вероизповедание. И това е добре. Но икономически отслабналата страна се оказва пред ново нашествие: от САЩ, Канада, Западна Европа, Далечния Изток в България пристигат толкова мисионери, че за три години официално са регистрирани 29 религиозни общности като изповедания; оповестени са 37 сдружения и фондации, които се занимават с религиозно просветна дейност. При това положение работата за нови последователи става неимоверно трудна.

Да се пише за Анемари Крюгер, е все едно да пишеш за историята на бахайската религия в нашата страна през последния четвърт век. В началото на 1991 г. в София бяхме станали бахайи вече няколко човека, а през април

същата година беше учреден първият Местен духовен съвет на бахаите в София. Въз основа на този съвет бяха подадени документи и беше поискана регистрация на ново вероизповедание в България — „Бахайска общност“. Така беше получена и първата ни регистрация, която е официално признание от страна на българската държава на бахайската религия с всички права и задължения, произтичащи от това. До избирането на първия Национален духовен съвет на бахаите в България през пролетта на 1992 г. отговорност за състоянието и развитието на бахайската общност у нас носеше Националният духовен съвет на бахаите в Германия. За водене на бахайските дела в България той назначи Национален учебен комитет в състав: Анемари Крюгер, Теодор Бурилков, Милена Танева, Веселин Георгиев, Любомир Леков, и този комитет работи до Първия събор за избор на Национален духовен съвет на България през 1992 г. Зад провеждането на всички бахайски събития стоят преди всичко както организационните, така и финансовите усилия на Анемари Крюгер. На нея дължим и организирането на преводите на първите бахайски брошури на български език. Всъщност тя финансира тези преводи, напечата ги лично на специална машина на български език и организира тяхното издаване в Германия.

Тези редове на Теодор Бурилков са част от новото начало, което започва Анемари, след като е дочакала времето на свободно преподаване на вярата. До късната есен на 1990 г. малък център на молитвени срещи е квартирата ѝ в Драгалевци, където пристигат бахайски гости от чужбина, поканени да говорят за историята на бахайската религия и нейното разпространение по света. В средата на октомври Анемари заминава за Германия и в резултат от консултацията, направена в Лангенхайн, тя получава безплатно бахайска литература, която ще бъде преведена на български език. Националният духовен съвет на бахаите в Германия с радост разбира, че съществува възможност в София да се наеме един апартамент, който

да се ползва като бахайски център. За целта в бъдеще Анемари ще получава в личната си банкова сметка сума от 125 марки на месец, необходими за наем. Г-жа Крюгер предлага през пролетта на следващата година да се организира среща с експерти за специализиран превод на бахайски изрази на славянски езици в Германия и да се направи речник на термините. Тази задача е поставена на вниманието на Комитета за източна литература, откъдето Анемари получава и една пишеща машина с кирилски букви.

Завърнала се отново в България, Анемари няма време да си спомни, че е прехвърлила седемдесетте години. Сега, както по времето на секретарската си длъжност в Лангенхайн, тя работи по 10–12 часа не само за разпространение на вярата, но и за доставяне на хуманитарна помощ за болници, сиропиталища, старчески домове. В най-тежкия икономически период на прехода, когато в магазините се виждат само празни рафтове, а за мляко и хляб се чака на опашка поне един час, за много български семейства от Германия пристигат кашони с храна всеки месец; получават се и парични помощи за крайно нуждаещи се, болни, самотни... Ирина и Стефка Бурилкови наричат Анемари „нашата баба“, а мнозина я считат за своя майка, защото им е помогнала във важен момент: отговорила е с грижа и внимание, присъщи на майчиното сърце. Тя наистина иска да помогне на болните хора отново да бъдат здрави: опитва се да подкрепи нямащите с малка помощ. В някои моменти разбира, че тя самата е останала без пари и храна, но така изпитва радост, че е изпълнила на дело думите на вярата в Бахаулла за междучовешка справедливост.

След 1990 г. Православната църква не е благосклонна към представителите на други религиозни общности, намерили почва в България. Това чувство за несъвместимост с „външните“ е познато в света и изглежда естествено; то е присъщо на по-голяма част от духовенството, което служи на традиционно установена църковност от векове.

Бог едва ли иска жертви и мъченичества в Негово име. Онова, което религиозните лидери по света осъзнават в края на ХХ век, е необходимостта от обща работа по опазване на нравствените ценности в морала на младото поколение; помощ при изкушенията от зараза с наркотици, престъпност, проституция, войни...

От многогодишен опит Анемари Крюгер знае, че не трябва да се противопоставя на която и да е религиозна общност, тъй като бахайската вяра препоръчва премахването на всякакви предубеждения. Затова тя не осъжда, не говори за отрицателните качества в човека и обществото дори да ги вижда с очите си или да е потърпевша от тях. Любезният тон, вниманието, усмивката са неотменно присъствие в поведението ѝ. Нещо повече: когато се говори за основаване на общности в други страни и райони извън родината, не трябва да се забравя, че това е огромен емоционален труд, подплатен от увереността на вярата. За подобно дело са необходими физически, интелектуални усилия и подготовка. Трябва да се познава добре не само езикът на местните хора, но и техният национален бит, особености, привички, слабости, достойнства. Необходимо е да се оценява миналата и новата политическа ситуация и най-важното — личността да притежава непоколебимост при изпитанията в трудни моменти.

От ранната пролет на 1991 г. Бахайският център има нов дом. Нает е едностаен апартамент на ул. „Тотлебен“ в София, където започва да кипи активен живот.

На 15 март 1991 г. в дома на сем. Бурилкови се провежда първата публична среща на бахаи и небахаи. Сред петнадесетте гости има представители от Хайфа — Урсула Мюлшлегел е съпруга на един от членовете на Спомагателното тяло за България и Гърция — Алберт Мюлшлегел; присъства и Изабел Сабри. По инициатива на Анемари Крюгер през 1990–1991 г. тук се провежда първият учебен проект „Адам Бенке“ с международното участие на Анди Аджимине и семейството му, пристигнали от Хавайските острови; Коста и Хелена Контос от Гърция, Шон Хинтън, Теби Роя идват от САЩ... През есента на 1991 г. Анемари е поканила в Червения салон на хотел „България“ в София слушатели, които ще се срещнат с китайския бахай Фу Чек Ву. По това време от чужбина започват да пристигат много бахайски приятели, които пътуват към различни градове на страната и запознават желаещите хора с основни принципи на вярата. Приета е практика да се раздават брошури и листовки на открито, да се канят гости в някой салон на града. Прожектират се видеофилми за живота и учението на Бахаулла и Абдул Баха; общува се с гостите чрез

преводчи на български език. Целта е да се създадат местни духовни съвети в големите градове на България.

През октомври 1991 г. в една зала на ресторант „Пълдин“ в Стария град на Пловдив се провежда първата учебна бахайска конференция, където участват отново гости от чужбина. Сред вече известните имена е писателят Джон Хадълстън, автор на бахайски книги, една от които е книгата „Към справедливо общество“, издадена на български език от Университетското издателство „Св. Климент Охридски“.

На въпроса: „Каква е разликата между християнството, исляма, бахайската вяра и някои секти?“ — във вестник „Спектър Силистра“ Анемари отговаря в интервю на 25 април 1994 г.: „В света има само една религия, един Бог, Който изпраща Свои пратеници и пророци с различни имена — Буда, Кришна, Мойсей, Христос, Мохамед, Баб, Бахаулла. Бахайската вяра приема всички останали религии в тяхната основа и чист вид. Бахайството е най-новата религия в света, ние сме срещу наркоманията, алкохола, просията... Ние сме категорично против войните, насилието, терора. Желаяем всички хора да живеят заедно, да се приемат без предразсъдъци. Ние сме за равнопоставеността между мъжа и жената, толерираме семейството като основа на живота, но съвместното съжителство преди сватбата е нежелателно; изисква се и вярност към брачния партньор.“

Принципът е един: най-малката клетка е част от множеството подобни на нея клетки, единичното съставлява общото, светът е един в своето многообразие. Всички хора са плод на Божествената любов, макар че не всички хора знаят и вярват в Него. Единството на човечеството е и в прозрението на Бахаулла, който пише: „Религията трябва да обедини всички хора и да накара враждата и войните да изчезнат от лицето на земята; да породи духовност и да даде живот и светлина на всяко земно сърце. Ако религията стане причина за неприязън, омраза и разединение, по-добре да останем без нея. Защото целта на всяко лекарство е да лекува и ако то само влошава болестта, по-добре да не го употребяваме. Религия, която не води към любов и единство, не е религия. Всички свети пророци са били лечители на човешката душа, давали са рецепти за изцеляване на човечеството. Следователно всяко лекарство, което причинява страдание, не идва от Великия Върховен Лечител.“

От 1948 г. Международната бахайска общност е призната за неправителствена организация към ООН, а от 1970 г. има консултативен статут (статут на наблюдател). Целта е възвишена: представителите на бахайската общност се стремят да повлияят на икономическия и социален съвет в по-справедливо насочване на средствата на богатите страни; както и в намаляване на производството на оръжия за масово унищожение...

Бахаите вярват, че на земята непременно ще настъпи траен мир, който е обещан от Бога и в библейското Откровение: „Видях, че от небето слизаше Ангел, който имаше ключа от бездната и голяма верига в ръката си; той хвана змея, древната змия, която е дявол и сатана — и го свърза за хиляда години; след това го хвърли в бездната и го заключи, като тури печат върху му, за да не прелъстява вече народите до свършека на хилядата години, след което той трябва да бъде пуснат за малко време. (Откровение 20:1-3)“

Вярващите от всички религии знаят, че това време ще настъпи за хората на земята. Но човешките представи винаги са ограничени, те се влияят от собствени чувства и преживявания, които са лични, едностранни, крайни. А мирът и любовта в битието на Бог са вечни, безгранични, нерушими. Независимо от всички локални войни животът на света продължава!

Толкова е силна светлината на единството, че тя може да освети цялата земя.

Бахаулла

Тези думи са написани върху бяло платно и е нарисувано слънце. Месецът е май, годината — 1992. Бахаи от цялата страна са пристигнали в столичния Младежки дом, за да празнуват знаменателното събитие — изборът на първия Национален духовен съвет на бахаите в България. Както винаги празникът започва с молитва. Националният духовен съвет се избира от делегати, изпратени от бахаите в страната, които са доказали, че вярват в Бахаулла като в пророк на новото време и са заявили своето изповедание.

За знаменателния ден на бахайската общност в България от Хайфа пристига и висока гостенка — Рухии Рабани, вдовицата на Шоги Ефенди, Пазителя на вратата и тя самата — Довереник на Божието дело. На 28 април 1992 г. тя се среща с г-н Методи Спасов, директор на Дирекцията по вероизповеданията към Министерския съвет. Срещата, преминала в дух на приятелство и толерантност, е съзвучна с демократичните промени в страната след 1990 г. Рухии Рабани запознава домакина с основни моменти от бахайската вяра и с нейните възгледи за обществото в наши дни. Г-н Спасов уверява гостенката, че се радва за високите цели и благородни амбиции на тази нова вяра, както и за личното ѝ гостуване в България. Вдовицата на Шоги Ефенди е пътувала в десетки страни, срещала се е с религиозни водачи, но най-ценна от всички за нея остава срещата през 1985 г., когато лично представя посланието за Световен мир на генералния секретар на Обединените нации Хавиер Перез де Куеляр. Само две години по-късно, през 1987 г. бахайската международна общност и пет национални бахайски общности са отличени от Обединените нации със специалната награда „Посланик на мира“ през 1986 г., обявена за Световна година на мира, която признава приноса на неправителствените организации за тяхната работа по мирно, благоразумно уреждане на спорни въпроси.

Във връзка с първия избор на Национален духовен съвет и гостуването на Рухии Рабани Анемари Крюгер е подготвила изненада. Тя е закупила от Захари Петков около 30 рисунки и снимки от Марион Джак и те са подредени във фоайето на хотел „Шератон“. В началото на колекцията е поставен голям портрет на художничката бахай, живяла в България. Мадам Рухии Рабани познава Джаки и докато разглежда картините ѝ, Анемари ѝ казва, че иска да ѝ подари онези, които тя най-много хареса. Щедростта на Анемари е позната на високата гостенка от много лични дарения и помощи, но сега Рухии Ханум е наистина щастлива.

На втори май 1992 г. — денят след избора на Национален духовен съвет в София, в предаване от 9:30 до 10:00 часа по програма „Хоризонт“ на Националното радио се излъчва подробна информация за бахайската вяра и нейното ново ядро в България.

До заминаването на Рухии Рабани за Хайфа на 8 май програмата на Анемари е така напрегната, че тя не записва нищо в дневника си,

освен: „Бях в Шератон в осем часа и взех багажа на Рухии Ханум. Трябваше да заплатя сто долара, а имах само 38...“ Подарените картини от изложбата на Марион Джак остават в София и Анемари сама трябва да ги пренесе до Хайфа след три седмици, когато заминава за специалната среща на всички Рицари на Бахаулла в Световния бахайски център. За това пътуване от България Анемари си спомня: „В багажа ми нямаше нищо смуцаващо освен тези 13 пейзажа, които трябваше да пренеса без официалното разрешение от Министерството на културата. Преди митническата проверка се чувствах напрегната, непрестанно се молах на Бахаулла да ми помогне и да стане така, че да не забележат картините. Исках те да красят дома на Абдул Баха, където живееше вече Рухии Ханум... Точно когато проверяваха багажа на човека пред мен, се чу съобщение, че всички пътници трябва да се отправят към самолета и ние трябваше да побързаме. Не провериха багажа ми. Така за пореден път почувствах помощта на Любящия Пазител и му благодарих. Преживяването в Хайфа на 29 май 1992 г., когато пристигнаха Рицари на Божието дело от 103 страни в света, беше празник от огромен мащаб. Навършвах се сто години от смъртта на Бахаулла, а неговите прозрения вече бяха познати във всички части на земното кълбо. Чувствах се много, много щастлива! Тази радост — да бъда частица от общото семейство на Баха, беше моята награда.“

Следващата година — от 29 април до 2 май в Хайфа се провежда новият избор на членове на Световния дом на справедливостта и за това събитие в свещената земя на бахаите пристигат 750 делегати от 135 страни. България е представена от 9 човека, членове на Националния духовен съвет. За този период в дневника на Анемари е отбелязано: „Бях в Хайфа. Изтеглих всичките си спестявания и закрих банковата сметка, за да закупя пет билета за самолета до Тел Авив.“ Анемари пътува до Хайфа за шести път, но за онези, които за първи път пристигат тук, впечатлението е незабравимо! Планината Кармел, върху чиито склонове е изграден бахайският комплекс, наистина доказва възможността за мирно съжителство на различните религии. Тук е пещерата, където е намирал подслон големият библейски пророк Илия, така тази забележителност се превръща в място за поклонение и молитви на вярващи юдаисти. Смята се, че по време на своето пребиваване на Кармел пророкът е живял в две пещери. Над едната от тях, считана за силно мистично място, е построен кармелитският

манастир на вярващите в Христос. Бахаулла също чувства силното божествено достойнство на планината, затова през 1891 г. посочва на своя син Абдул Баха постоянното място, където трябва да бъдат погребани тленните останки на Баб, съхранявани на тайно място от неговите последователи. Абдул Баха изпълнил желанието на своя баща и останките на Баб били положени на посоченото място през 1909 г. Четиридесет години по-късно над тях започва да се прави забележителна гробница, богато украсена с орнаменти. Завършена е през 1953 г. и така постепенно се превръща в архитектурен център на бъдещия комплекс, който ще продължи да се обогатява и разширява по площ чрез нови сгради и забележителности, оформяни до началото на ХХІ век. През май 2001 г. бяха открити великолепните тераси на Световния бахайски център. Така заветната божествена мечта на единство сред вярващите и мир в прослава на Бог, достига до една от своите върховни точки. Трите религии — юдаизъм, християнство, бахайска вяра, съжителстват на Кармел като потвърждение на думите на старозаветния пророк Исаия: „И ето, в последните дни планината на дома Господен ще бъде поставена начело на планините и ще се възвиси над хълмовете, и ще потекат към нея всички народи.“ (Исаия 2:2)

След завръщането си в България членовете на Националния духовен съвет са така вдъхновени от строителството на бахайския център в Хайфа, че започват да се чуват предложения за закупуване на по-голям, самостоятелен дом, където ще се събират повече бахаи; той ще може да се превърне в център за разпространение на вярата в България. По това време предлагането на жилища е по-голямо от търсенето, затова възможността за избор е богата. След споделяне на идеята със Световния дом на справедливостта, започва кампания за избора на конкретния дом. Мненията, желанията, предпочитанията на отделни бахаи в България са различни; дискусиите се превръщат в спорове за това, кое е най-добро и удобно с оглед на бъдещето.

В разгара на работата по преговорите за ремонт на сградата, след едно пътно произшествие с нейната кола, Анемари е откарана в специализираната болница за спешна помощ и лечение „Пирогов“. Лекарите ѝ забраняват да става от леглото поради мозъчна травма. Сега Елена и Стефка Бурилкови са денонощно в квартирата ѝ, но Анемари е като непослушно дете — тя не може да изпълни

препоръката на лекарите за спокойно лечение; в съзнанието ѝ непрестанно се връщат задачите за предстоящата работа на новия бахайски център, превеждането и издаването на бахайска литература. Семейство Бурилкови си спомнят как и през нощта болната ставала от леглото, отивала в другата стая при тях да уточни нещо важно, което на всяка цена трябва да се изпълни! Нейната активност на 75 години е изключително висока.

Средствата за закупуване на Бахайския център в София и ремонта на сградата идват не само от Световния дом на справедливостта, а и от лични дарения на бахаи от различни страни. Този акт на солидарност е жив израз на надеждата, че всеки човек може да даде своята лепта за преуспяване на вярата и приближаване на доброто бъдеще, обещано от Бахаулла. Защото сред дарителите и добротворците има хора с невисоки доходи, но всеки от тях от сърце е желал да помогне за укрепване на вярата в страните, където тя току-що е посята.

ИЗЛОЖБАТА ЗА АВГУСТ ФОРЕЛ ПРЕЗ ЛЯТОТО НА 1995 Г.

Моите симпатии са изцяло на страната на българския народ. Той притежава качества и недостатъци, присъщи на всички човешки същества. След Освобождението си от турско робство той се открил със своя тежък и упорит труд, със своето образование и училища, със своята интелигентност, висока нравственост и морал... Аз казвам на българския народ: отхвърлете всяко робство, включително и това на капитализма. Станете истински свободен народ.

Тези редове, написани от А. Форел, са взети от брошурата „За българския народ“, раздавана на посетителите на трети юли 1995 г. преди откриването на изложбата „Август Форел — лекар, ентомолог, социален реформатор“. Фотосите са подредени във фоайето на Народната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“ в София. Изложбата е организирана с любезното съдействие на председателя на Народното събрание акад. Благовест Сендов, Народната библиотека, д-р Ролф Майер, внучката на проф. Форел — Анемари Крюгер. Преди това Анемари отива в Швейцария със специална молба: експозицията, представена за проф. Форел в Цюрих, да бъде предоставена за български среди в София. Нали професорът е посещавал България два пъти и сам пише за гостуването си в Ориента през 1891 и 1910 г.: „Първото ми пътуване беше с научна цел, а второто — със социална (борба против алкохолизма). Наблюдавах големия прогрес, постигнат през този период от балканските народи и най-вече от българите, чиято страна прекосих най-напред... Като швейцарец, аз съм напълно неутрален и съвсем свободен и безпристрастен по отношение на балканския въпрос. Моите чувства по отношение на него са чисто хуманни.“

Проф. Форел не счита себе си за политик, но едва ли може да се говори за идеалите на един хуманист без правото му да анализира и да задава свободни, безпристрастни въпроси за живота на хората в различни страни, които е посетил. Навярно тъкмо заради тази негова добронамереност към онеправданите народи Ромен Ролан пише: „Август Форел е от тези изключителни хора, които една страна уважава не само заради тяхната мощна сила, научните им произведения, световната им слава, но също така и за безупречния им живот, за благородството на характера, за високото им съзнание и за постоянната им грижа за общественото добро... Той съединява в един сноп от лъчи разпръснатите светлини на европейските цивилизации, които днес водят войни. Този добър швейцарски гражданин е в същото време един от основателите на бъдещия свят, който ще се гради върху развалините и който ще бъде огнище на помирените народи“.

Тъкмо заради това Анемари се стреми да популяризира делото на своя дядо в страната, където е бил. Идеята ѝ е изложбата да се види и в други български градове. На въпроса в интервю за в. „Утро“ от 15 септември 1995 г. в Русе: „Можеше ли тази изложба да я видим в Русе?“, тя отговаря: „Имах такава идея, но не се реализира. Може русенски инициатори да се обадят в Народната библиотека в София. Там остана цялата конструкция. Може да се подреди и тук. В София показахме мравките, които моят дядо е намерил в България през 1891 г. През 1910 г. тук той е основал групи от въздържатели, по-късно много от научните му трудове са преведени на български език“.

Глобалните идеи на Август Форел бяха представени в стотици фотоси, факсимилета, брошури. Един от спонсорите на изложбата беше Анемари — както винаги с щедра ръка за всичко, което би могло да предизвика поне крачка напред идеята за по-справедливо бъдеще на всички хора. Тези духовни усилия, колкото да се струват на мнозинството неосъществими, са реалност! И са награда на личността, положила всеотдайно време, чувства, средства за изпълнението на една богоугодна мисия.

В програмата на софийската изложба беше включена изненада. На 5 юли от 16 часа в Заседателната зала на библиотеката г-жа Бренда Абрар от Франция изнесе лекция на тема: „Август Форел — монист и бахай. Присъствието му в нашето съвремие“. Сред присъстващите в залата вече имаше много бахайи, имаше и такива, които все още не бяха

чували за вярата, но с интерес искаха да узнаят нещо повече за нея. Сега организаторите с готовност предлагаха малка книжка с писма от Август Форел до Абдул Баха и отговорът на Абдул Баха до професора в Иворн.

ОТВОРЕНИТЕ ВРАТИ НА МОЛДАВИЯ

В ранната пролет на 1996 г. в новия Национален бахайски център в София се получава факс за г-жа Анемари Крюгер. В съдържанието се съобщава, че на 24 април с.г. в Кишинев ще се проведе Първият събор за избор за Национален духовен съвет на бахаите в Молдавия. От Анемари се иска отговор — желае ли да присъства на тази среща, как ще пътува до Кишинев, ако приеме поканата; каква класа хотел предпочита?

В нейния отговор няма колебание — с благодарност и нетърпение тя очаква да посети Молдавия за това голямо събитие; от София до Кишинев ще пътува със самолет, предпочита хотел средна класа.

Двадесет години са били необходими на Анемари, за да вкуси от плодовете на своите семена! На летището в Кишинев е посрещната като дългоочакван приятел, който не трябва да се крие и да прикрива томчето с бахайски молитви. Още в първите минути на пътуването към хотела Анемари вижда, че хората тук са все така открити и добронамерени, но явно са паднали веригите на страха от политическото и религиозното подозрение. Вратите на градските църкви са отворени, в тях спокойно влизат вярващи, поклонници, туристи. Тук Анемари със съжаление разбира, че Владимир Малай е тежко болен и навярно няма да присъства на събора. Но в Кишинев вече има нови, млади хора, приели бахайската вяра по сърце.

На 26 април още при откриването на конференцията е съобщено, че в залата присъства първата жена бахай, осмелила се още през 1974 г. да говори за бахайската вяра в Кишинев и така да посее първите семена на бахайските послания. Анемари се чувства неудобно, но е щастлива! Тя уверява всички, че този ден за нея ще остане незабравим дар, който ще пренесе чрез думи и чувства в България! На нея като на почетен гост и на един от признатите Рицари на Бахаулла се полага честта да поднесе на човек специална шепя пръст от Молдавия, която ще бъде пренесена за мемориалния паметник в Бразилия. За този наистина знаменателен, незабравим миг, тя разказва: „Когато поднесох

пръстта, бях силно развълнувана. Трябваше да говоря на гостите и всички присъстващи, но се страхувах, че не мога да отразя чувствата си на радост, на благодарност към Бог, че съм свидетел на една нова истина за страната, където религията може вече да се преподава свободно. Тревожех се от това, че като говоря английски, навярно няма да ме разберат... Но когато се върнах на мястото си, една жена ме прегърна и се засмя: «Поздравявам ви, всичко, което казахте, беше чудесно!» За радост на гостенката и Владимир Малай се появява на срещата, макар за 10–15 минути...

Не са много хората, изпитали възторг от високата чест на символа — да пренесат в шепи благодатна пръст за слънчевата земя на един далечен паметник, обзел надеждите и радостта на милиони хора по света — за мир! А как по друг начин — без сила и действие — би могла да се отрази по човешки и вярата за победата на Божията любов сред хората на тази земя?

Близки приятели на Анемари казват, че тя напомня майка с много деца, за които непрестанно се грижи: търси ги, обича ги, прощава им грешките, моли се за тяхното благополучие. Мъдростта ѝ помага. От многото години живот е разбрала, че всяко начинание има трудности и изпитания, ала човек, когато е сигурен, че извършва полезно дело, не бива да пада духом! Анемари Крюгер знае, че няма право да каже „Не“ както за значимите, така и за по-маловажните събития от работата за бахайската вяра. Нейните чувства, мисли, пътища винаги са в много направления... И най-вече към някое от нейните деца, които не забравя и обича!

ЕДНО ГОЛЯМО СЪРЦЕ

Сред архива със снимки, писма, дневници, документи, събирани повече от 60 години, Анемари има една папка с кореспонденция от децата и внуците си. В пощенските пликосе са скътани малки, саморъчно направени подаръци, а от редовете в писмата се чуват въпроси: „Мила майко, къде си сега? Беше толкова приятно, че те имах само за себе си няколко дни и ти споделях грижите си. Ако човек може да говори на друг и той да го слуша не само от вежливост, нямаме основания да бъдем тъжни... Ти винаги ни даваш чувството, че ако не успяваме в един изпит сега, ще успеем след половин година... Може би не съзнаваш колко е добре да имаш една толкова мила майка! Това не може да се изкаже с думи, затова щеше да е хубаво, ако не работиш толкова много... Ангела“ Писмото е написано три дни след рождения ден на Анемари през 1972 г., когато тя е посетила дъщеря си в нейния дом в Гийсен. В края на ноември същата година пристига и съобщението, че на 8 декември Ангела Крюгер и Лудвиг Нас ще се венчаят! Въпросът сега е: „Кога ще дойдеш?“ И Анемари отново пътува до Гийсен, за да бъде свидетелка на тържествения ритуал!

През април 1974 г. Ангела Нас дава живот на сина си Тим Нас, през 1975 г. в семейството се ражда дъщерята Юлиане Нас, а през пролетта на 1982 г. идва и Хенриете Нас. Почти по същото време в семейството на Конрад Крюгер идват Катерина (1980) и Себастиан (1983). Анемари иска да бъде дълго с наследниците си, но разбира, че все още има сили да бъде полезна за вярата: „В мен никога не е съществувал въпросът кое е първо — децата или вярата. И двете изпълват сърцето ми с еднаква любов, с чувство за дълг. Когато първият ми внук беше малък и отидох да го видя в дома им, Ангела му каза: «Това е твоята баба». Аз дискретно помолих Тим да ме нарича Анемари, а не баба. Тъй като той не можеше да изговори цялото ми име, започна да ме нарича Аннеми... След него всички мои внуци в най-ранна възраст ме наричаха Аннеми, че дори по-късно, когато вече можеха да изговарят точно името Анемари. Тим вече има свое дете и така ме ощастливи да стана прабаба. Така е, животът върви...“

Докато Анемари е в пределите на Германия, въпреки голямата ѝ заетост като секретар на Националния духовен съвет на бахаите в Лангенхайн, връзките с нейните деца и внуци са по-лесни. Когато решава, че ще остане в България задълго или завинаги, Ангела не е очарована от избора на майка си. Това мнение изразява открито и при първото си посещение в София, но осъзнава, че няма право да се намесва в личното решение на Анемари.

Като деца на Анемари и Рупрехт Крюгер Конрад и Ангела са бахаи с активно участие в молитвения живот на бахаите в Германия. След като създават свои семейства, те запазват вярата си, ала не я изповядват активно, заради правилото на хармония с вярата на брачния партньор. Децата на Конрад получават конфирмация в християнска църква. На церемонията присъства и Анемари, без да задава на глас въпроса си: „Защо е така?“ Нейно най-дълбоко желание е внуците ѝ да се наричат бахаи и да спазват традициите на бахайската вяра. Но нали Бог е Един, а и Бахаулла учи, че всички религии ще се приемат като една вяра!

В средата на декември 1982 г. седемгодишната Юле Нас пише:

Скъпа Аннеми,

Понеже от теб получих един подарък за рождения ден на Бахаулла (12 ноември), ти трябва да получиш от мен един малък подарък за рождения ден на Иисус от Назарет. Хубаво е да се получават подаръци. Нали знаеш, че Иисус не е роден днес, а на 24 декември? КРАЙ.

В друг пощенски плик има копринена носна кърпичка, изрисувана от малката Хенриете, наричана в семейството Йете. Когато навършва десет години, през ноември 1992 г., тя пише до България:

Скъпа Аннеми,

Много ти благодаря за книжката за бродерия, която ме зарадва. Ти как си? Аз съм прима! На изпита по музика получих висока оценка; вече мога да свиря (на пиано) първа прелюдия от Бах.

Талантът рано е докоснал душата на това дете и сред всички послания в папката на Анемари има една рисунка с молив от Йете. Малката художничка е нарисувала едно голямо сърце, оцветено в различни цветове. В средата му пише: „Любима Аннеми, още веднъж ти благодаря за подаръка. Дай ми отговор! 100 немски марки не бяха ли много за теб?“ След въпроса с огромни букви е написано под самото сърце: „БЛАГОДАРЯ!“. Над сърцето има букет цветя, подобни на пламък, а встрани — три малки сърца, защото Тим и Юле също обичат Аннеми. Когато посещава внуците си, тя им подарява по сто марки. А те — по едно сърце, много целувки и обещания да не я забравят!

Години по-късно Ангела ще разбере, че майка ѝ наистина е благословена в своята мисия. Само месеци преди да навърши осемдесет, тя е все така дейна и силна в стремежите на своето голямо сърце, отдадено на хората. На 7 юли 1997 г. дъщерята пише със заслужено признание:

Мила майко,

Преди една седмица бях в Гармиш-Партенкирхен за важен курс и посетих за кратко време Свен и Сигрид... Свен (братът на Анемари — Б.а.) както по-преди е много активен и се интересува от всичко. Вие сте еднакви. Силата, с която всичко извършвате, 100-200% изглежда е наследствено качество на сем. Браунс. Вероятно чрез този вътрешен импулс вие винаги сте във форма и жизнени, ако правим сравнение с други хора на вашата възраст. Остани си такава, каквато си сега, пълна с енергия, пълна с вяра, че много добри идеи могат да се превърнат в истина, и че си заслужава да се борим за тях!

Ангела

Чувствата за близост между Анемари и нейните наследници се поддържат двустранно. През лятото на 1998 г. синът ѝ Конрад и неговият син Себастиан гостуват за първи път в България. Пътуването из страната е щастливо преживяване за тримата, а една слънчева снимка от Рилския манастир е запазила съкровена прегръдка на Басти с неговата Аннеми. Сърцето на майката, която понякога се чувства сама и забравена от децата си в Германия, сега отново е пълно с тяхното чувство за обич и забрава.

Юле, дъщерята на Ангела също идва в България заради своята Аннеми, на която по-рано е писала само писма. Може би тя изпитва най-голяма привързаност от петимата внуци и проявява интерес към съдбата на баба си? Когато вижда стадо овце по улицата недалече от къщата в кв. Драгалевци, е така изненадана от екзотиката на гледката, че възкликва на глас: „Ти наистина живееш в романтично село, където животът е спокоен!“. Бъдещата юристка Юлиана пътува с баба си из страната и харесва малките живописни градчета. Сред думите, които запаметява на български език от впечатленията тук, е и изразът: „Внимание, дупки на пътя!“ — нещо, което е невъзможно да се срещне по пътищата на Германия. Въпреки тази неудобна за пътешественика истина, Юлиане Нас отново ще дойде в България за един голям празник на голямото бахайско семейство тук!

ЧЕСТИТИ ОСЕМДЕСЕТ ГОДИНИ, АНЕМАРИ!

И блажено, и неудобно е човек да доживее до 80 години: на тази възраст вече неизбежно се чувстват отдавна започнали болезки в ставите, гръбнака, главата... Сякаш за да помним, че тялото ни е временно и тленно, Бог ни дава такива неразположения точно във времето, когато искаме да летим. Към Него се лети чрез духа, тялото е краткотраен подслон за душата ни...

Според уговорката по телефона на 11 февруари 1998 г. към 18 часа Анемари вече е на летището и очаква най-скъпи гости. От Германия пристигат специално за нейния 80-годишен рожден ден Ангела и Юле Нас. Полетът закъснява и Анемари става нетърпелива. Все пак — самолетът каца и — ето ги! Как може да се разкаже такава дългоочаквана радост? В малката кола „Тико“ се събират гостенките с техния малък багаж. Сега сред последните задачи по тяхното посрещане Анемари трябва да получи поръчаната българска баница за вечеря. Когато пристигат в квартирата — времето спира до полунощ, за да говорят, да бъдат слети в едно три поколения — баба, майка, дете. Ангела и Юле показват подаръците си за рождения ден, а добрата майка Анемари иска да направи на гостенките си вкусен сюрприз за следващия ден на обяд: „Бях набавила кашкавал, грис и мляко, за да приготвя нгеоки, италианска храна, която правеше майка ми, после аз, после Ангела и която всички много обичаме... След обяда на 12 февруари се разходихме въпреки студеното време, а вечерта в Бахайския център с местната общност на София се събрахме на тържество. Мария Милошева ме засрами с думите си, защото ме хвалеше. Имаше музика, получих много цветя...“

Приятелите, прегърнали тази вечер Анемари, си спомнят, че в очите ѝ видели сълзи. Особено когато всички започнали да пеят „Многая лета“, а Мария с разтворени ръце към Анемари я поздравява: „Кой от нас може да каже, че нашата Анемари, изпълнена с толкова жизненост и енергия, вече е сторила в житейския си път осемдесет лета? Има ли някой, който да не е пил от извора на нейната мъдрост, да не е усетил голямото ѝ сърце и преизобилната ѝ обич? Тя никога,

разбира се, не иска да говори за себе си. За нас ти, Анемари, си не само достойна наследница на своя дядо Август Форел, а нещо повече — ти си живата ни връзка с истинския бахай, какъвто всеки от нас би искал да бъде. За щастие имаме възможността да общуваме с тебе на живо в нашия тъжен свят, да оценяваме изобилието ти от човешки добродетели, да общуваме с лъчезарната ти любяща доброта и духовна щедрост...“

Анемари и нейните гости за пореден път разбират, че човек дори да няма много пари, може да има сърце за обич. Мария отново напомня, че бахайската общност в България в бъдеще неизбежно ще оценява голямата преданост на Анемари в служението ѝ към Бахаулла. Защото в зряла възраст, когато много хора се оттеглят в заслужена почивка, Анемари идва в България да отдаде цялата си енергия за духовното извисяване на хората, приели бахайската вяра и остава тук, за да им помага; да посреща всеки човек с широко отворени ръце, сякаш иска да прегърне чрез него целия свят! Вечерното тържество съвсем не е краят на празника.

От ранна утрин на 13 февруари, когато е самият осемдесети рожден ден, по телефона от Германия се обаждат всички роднини. От България звънят приятели от различни градове, неприсъствали на тържеството. Обаждат се бахайи от о-в Родос, от близки и далечни страни, които не са забравили рождения ден на Голямата Анемари — тъй както и тя не ги е забравяла в техните дни за радости!...

В 11:30 на вратата в квартирата се звъни и пристигат най-възрастните стопани на къщата в кв. Драгалевци Алфред и Мария. Те носят току-що опечено пиле и... и?! — бутилка червено вино, макар да знаят, че Анемари при никакви обстоятелства не вкухва дори капка алкохол!

„Не се чувствах добре, имах болки и не можех да ходя, но бях неотразимо щастлива с всички приятели край себе си, с децата си. От 16 до 18 часа у нас бяха д-р Стоянова със съпруга си и д-р Колев със съпругата си Мария. Телефонът звъня до късно, а цветя и подаръци продължих да получавам няколко дни след рождения си ден.“

На 14 февруари сутринта Ангела, Юле, Анемари и Веселин Георгиев се изкачват на Витоша. Докато гостите покоряват планинските височини, Анемари ги чака в ресторанта „Алеко“, където по-късно обядват. Следобед са на гости при сем. Бурилкови, при д-р

Стоянова, на разходка... За съжаление броените дни за празници бързо отлитат и двете скъпи гостенки от Германия трябва да потеглят към летището на 15 февруари за обратен полет. Преди това обаче Анемари е имала странно желание, което е изпълнено и е записано в дневника ѝ: „Отидохме до Централни гробища. Искрах Ангела и Юле да видят гробницата, където са погребани Атанас Кременлиев с неговото семейство. И където ще бъда положена аз!“

За пореден път пред своите най-близки родни деца Анемари обявява, че иска да остане завинаги в тази страна! Като Марион Джак, като Адам Бенке, като стотици, навярно хиляди други хора от различни страни, приели България за своя последна родина.

ЧЕТВЪРТА ЧАСТ
МАЛКОТО ВЕЛИКО ДОБРО

ЖИВОТ ЗА ВЯРАТА

В историята на религията има много имена на жени, отдали своя живот за разпространяване на вярата в Бог и Неговата любов. Някои девойки са угасявали въглените на плътските страсти и са оставали в пожизнено девство заради любовта си към Него; други — съпруги и майки, са възпитавали децата си в добродетели, богоугодни за чудесни дела сред хората; трети са давали живота си, за да останат верни на Него и да наследят вечен живот на душата в небесното царство. В ранната история на християнството е запазен нетленен споменът за Св. София, принесла в жертва живота на трите си невръстни дъщери — Вяра, Надежда, Любов — за да докаже на палачите, че животът на душата е по-ценен от живота на тялото. Ала този най-висок подвиг на саможертва и до днес възбужда недоумение сред невярващите — нима е разумно да „предадеш“ децата си на смърт заради невидимото?

В историята на бахайската вяра също има имена на жени, предоставили всичко свое най-скъпо заради вярата. Такъв е примерът със съпругата на Шоги Ефенди — Рухии Рабани, посветила целия си живот на пътуване по света и представяне на бахайската вяра. Изключителен промисъл има животът, подвигът и саможертвата на иранската бабистка Курятул Ейн, наречена от първите бахаи Тахере (непорочна). Тя е омъжена едва тринадесетгодишна и от съпруга си има три деца. През 1848 г. по време на първата конференция в Бадац (Иран) тя се появява пред мъжете без було на лицето си. Постъпката ѝ е поразила неприятно дори онези, които искали да приемат равноправието на двата пола. Тъкмо пред тях Тахере отрича многоженството; символично снела покривалото си, тя се стреми да снесе ограниченията, несправедливо наложени към отношението на жените от Изток. На тази среща пленителната млада жена изговаря пророческите думи: „Вие можете да ме убиете веднага, но не можете да спрете еманципацията на жените.“ Едва 36-годишна, тя е удушена заради своята вяра. Заровена е с камъни и пръст в кладенец и се превръща в светеща жертва за зараждащата се бахайска вяра.

Много от близките на Анемари Крюгер смятат, че тя е изоставила семейството си заради силната привързаност към идеите на бахайската вяра, която разпространява. По човешка преценка това нейно предпочитание може да се вземе за недостатък, дори грешка — твърде малък е процентът на майките, жените, готови да дадат всичко свое ценно и духовно за идеите на вярата, а не за съпруга, децата и внуците. От пристигането си в България Анемари Крюгер е в постоянна помощ на млади семейства и приятели, а не в помощ на рождените си деца — Конрад и Ангела, на внуците си. В нея, както във всеки човек, имаше и силна вътрешна борба: „Дали постъпих добре?“. Но в крайна сметка тя даде последен отговор: „Не съжалявам за избора си!“.

Безспорно е, че ако един съпруг или съпруга са здраво свързани със семейството, те нямат достатъчно свобода да се посвещават на общополезни дела. Жената има благородната мисия да продължава живота и да се грижи за децата си до тяхната пълнолетна възраст, така че тя наистина няма възможност да „разкъса“ притегателните сили на семейството, за да се изяви в полето на науката, политиката, религията. Та и как би могла да израства, щом в пределите на Великата османска империя до началото на XIX век на девойките — големи и малки, бедни и знатни, не се полага грамотност в граждански, светски науки, а само малцина добивали писменост, за да четат свещени книги. Но ако бахайското семейство поради финансови причини не може да осигури образование за всичките си деца, то предпочита да бъде образовано момичето, защото то ще възпитава в бъдеще децата си.

Една от новостите в бахайската вяра е да се дадат повече права на жените. Отсъствието на духовенство, по-леката форма на преподаване истините на вярата, позволяват на жената да бъде равноправна с мъжа в молитвите пред Бога. Тук няма олтар, където на жената е забранено да влиза; няма амвон, който отнема свободата ѝ да проповядва; не е отделена с преграда в молитвения дом, както е в мохамеданството... Тя е наравно с мъжа, макар да застава за пореден път пред въпрос: „Защо сред деветимата членове в Световния дом на справедливостта няма жени?“.

Анемари Крюгер се отдава изцяло в служба на вярата след като децата ѝ са достигнали пълнолетие и са напълно самостоятелни. Въпреки това в България в дни на дълги паузи без обаждане от тяхна

страна тя се вълнува, тревожи за тях, изпълва я смут, че е отдалечена от корените на своята втора родина, където е преминал най-плодоносният ѝ живот. И само един телефонен разговор с нейните деца, предложение за среща, повик ѝ дават крила и сили да продължава да живее, да поддържа връзки с приятели, да създава нови познанства, да обича... В решителни моменти тя знае, че Божията воля превъзхожда човешката. Фактът, че изтегля всичките си спестявания от Българска банка, за да закупи пет билета до Тел Авив през 1993 г., с което ще осигури духовна радост на петима членове от Националния духовен съвет на бахаите в България — е показателен! Тя не спестява своята лепта за наследство на внуците си, а ги дава безвъзмездно на хора, чиито имена дори не помни. Когато някой говори за нейния принос към вярата, тя счита, че даренията ѝ не са жертва, а нещо реално, дори задължително! Защото има един много важен факт — Анемари не помага само на бахаи; тя продължава да е в услуга и на онези, които открито са ѝ казали, че не желаят да променят вярата си!

За да няма недоразумения по повод нейната щедрост, тя не крие приходите си, получени като пенсионно осигуряване от Германия.

Помощите на Анемари са насочени най-често към хора, които едва оцеляват...

ПОДАРЪК ЗА ПРАЗНИКА

След 20 часа телефонът вкъщи извънтя. От Бахайския център се извиниха, че моето пътуване до Одрин на втори и трети март 2002 г. се отлага заради недоразумение във връзка с местата в автобуса. На въпроса защо точно аз трябва да остана, уточниха, че до момента само аз не съм дала пари за пътуването. Съжалявах. Вече бях казала на много приятели, че заминавам към някогашната българска крепост, вече предвкусвах удоволствието от докосването до вековния град с ориенталски облик, където не съм била по-преди. Бахаулла нарича Одрин „земята на мистериите“. Тук той е бил заточеник пет години, а домът му е превърнат в място за поклонение.

След два дни беше 13 февруари — 84-годишният рожден ден на Анемари, която ме покани с други приятели на следобедно кафе. Когато отидохме, на масата имаше огромна, скъпа шоколадова торта, която тя посочи с радост и попита: „Знаете ли от кого е това? От Бояна, моята учителка по български език от Института за чуждестранни студенти, където учих преди повече от двадесет години. Колко мила изненада! Бояна каза, че иска да се видим за празника, но не допусках, че ще ми донесе толкова скъп подарък за всички мои гости. Тя е благодарна за някои неща, както и аз съм й благодарна, че ме научи да говоря български“. Досетих се, че благодарността на Бояна, която все още не познавах, навярно идва от навременната помощ, оказана от Анемари в труден момент, затова казах: „Всеки човек получава каквото е заслужил, Анемари, мисля, че Вие ще продължавате да се радвате на плодовете на своята щедрост.“

Там беше г-жа Елисавета с приятеля си, а преди нас бяха идвали други гости, но тортата беше толкова голяма, че имаше за следващите гости. Не зная защо стана дума за пътуването до Одрин и аз изказах съжаление, че няма да замина с групата на бахаите от София, чиято цел беше поклонническо, молитвено посещение на дома на Бахаулла от годините, когато е живял там.

— Как така няма да заминете? — Анемари недоволно сбръчка челото си, като че ставаше въпрос за нейното отделяне от групата, тъй

като тя също беше записана и трябваше да пътува. Обясних ѝ, че е недоразумение с броя на местата в автобуса, а тя категорично каза:

— Аз няма да замина, защото вече съм била в Одрин, а на моето място ще отидете вие! Още днес ще говоря с Бахайския център и допълнително ще ви се обадя.

Възразих. Казах ѝ, че не мога да приема такъв подарък, защото е несправедливо, а тя в същия дух отговори:

— За мен е справедливо. Ако няма възможност да остане друг човек, оставам аз, но вие ще заминете!

Ядосах се, че на нейния рожден ден говорим за такива неща и осъзнавах вината си; обясних ѝ, че ще замина друг път...

Още същата вечер приятели от центъра се обадиха, че потвърждават пътуването ми за Одрин и няма нужда да заплащам такса за пътя, защото Анемари ми подарява това пътуване! Приех истината с голямо неудобство, но нищо повече не можех да направя. Когато след три дни съобщих за жеста на Анемари в Бахайския център, Теодор Бурилков каза:

— Не се вълнувай, тя често прави такива подаръци, че и много по-големи.

Още преди да замина, с приятели и колеги споделих случая, а те с ръка на сърце признаха, че не могат да принесат подобна жертва за друг човек освен за собствените си деца. Давах си сметка, че въпреки стремежа ми да правя това, което е добро и полезно за моите близки, аз също не съм постигнала върха — да се откажа от собствената си радост заради тяхна радост. Не исках да приема, че вина за моята ограничена хуманност има духът на времето, което чрез някои медии възпитава в егоизъм, алчност, пороци. Зная, че всеки човек отговаря лично за постъпките си към другите. Много от филмите учат хората как да крадат или да убиват заради пари; как злото погубва доброто и го принася в жертва; как чрез корист и лицемерие се отстраняват всички състезатели, за да стигнеш пръв на финала...

На трети март, националният празник на България, от Селимие джамия в Одрин купих малък сувенир на Анемари и когато се върнахме в София, ѝ го занесох вкъщи. Съзнавах, че моят подарък и нейният жест на приятелство едва ли имат някаква стойност за живота на света, но са изключително полезни и скъпи за нас. Но нали когато човек извършва едно малко добро в името на Бога, Той — Великият и

Безпределният, изпълва вселената с тази радост и я отразява като в огромно огледало за пример на това, как трябва да се обичат хората на земята.

ЗА ДОБРОТО ПРЕДСТАВЯНЕ НА БЪЛГАРИЯ

Уте Хаман от Франкфурт на Майн не беше посещавала България, а вече я харесваше заради няколкото приятели българи, живели в Германия, както и от разказите на Анемари Крюгер. Уте беше разглеждала много албуми със забележителности, ала когато пристигна в София в края на февруари 2002 г. и посети някои градове, красотата на природата ѝ се стори по-пленителна от познатото на снимките. Да, и хората тук бяха добри като онези, които беше искала да види; и намерението да учи български език се ускори, защото всеки човек, харесал една страна, вече иска да я открие за мнозина. Даже немската гостенка реши, че ще опита да изпраща туристи от Германия в България! Но как да провокира техните желания в сравнение с рекламите на други туристически европейски фирми? Тя бързо се досети, че може да показва филми от България, за да привлече вниманието към екзотиката, миналото, старинните занаяти и природни красоти. За целта поиска от Българската телевизия видеозаписи, които да показва при завръщането си във Франкфурт... Даже направи опит да „осинови“ две безпризорни български кучета, за които да се грижи и те да ѝ напомнят за България, докато дойде отново с малка групичка... Но нали прелестните картини на човешкото въображение невинаги се оживотворяват в действителността, за отвеждането на българските кучета Уте срещна немалко трудности от формален характер, а от Българската телевизия отговориха по телефона, че ще направят справка за филмите, които могат да предложат.

Когато в студения следобед на ранния март Анемари и Уте отидоха в централния офис на ул. „Сан Стефано“, едно от направленията на телевизията предложи най-разнообразни по съдържание български филми, които можеха да се предоставят за ползване на немската телевизия или на частни лица. За голяма изненада обаче цената на един снимачен час се оказа толкова висока за чуждестранни граждани, че тази благородна идея на Уте се изгуби моментално! Анемари се опита да я окуражи, че парите не са по-важни от постигането на целта, но гостенката възрази — това е колкото

цената на билета до Франкфурт и тя трябва да бъде разумна! Анемари се усмихна — както винаги, когато иска да победи с добро, и каза спокойно:

— Щом е за представянето на България, ще заплатя филмите аз!
— Тя вече си представяше как няколко човека могат да бъдат спечелени за симпатии към тази страна!

— Не, Анемари, това е въпрос на принцип! Ще намеря начин филмите да бъдат изискани от Германия; на първо време ще показвам снимки и видеофилми, които сама направих...

И нали винаги доброто намерение побеждава, Уте тръгна за Германия препълнена с фотоси, албуми, идеи, които имаха за цел да пренесат част от красотите и духа на българската земя в нейната родина. Не само на нея — на много свои приятели и близки семейства, Анемари беше предлагала да посетят нейната трета родина, за да се уверят в думите на Бахаулла: „Земята е само една страна, а всички хора — нейни граждани“.

СТАРО НЕМСКО ОДЕЯЛО

Беше краят на лятото на 2001 г. След разходка до Драгалевския манастир спрях при Анемари на чаша кафе. Тя веднага каза:

— Имате хубава нова пола!

Отговорих ѝ честно, че тя е от доста стар плат, който приятелката ми уши за един ден. След кафето Анемари с неудобство попита:

— Имам едно одеяло от много, много години, което през зимата ме спасява, ако е много студено. — Тя извади голям вързоп и показа вътрешната част на електрическо одеяло, чиято вата за изолиране на тънките проводници вече беше почти разкъсана. — Искам да попитам дали вашата приятелка ще може да ушие нов калъф за този мой спомен от Германия, ще заплатя за труда ѝ...

— Но вече има опасност от късо съединение, изолацията е съвсем негодна, реших набързо и дадох най-лесния съвет, Вие можете да си купите ново одеяло, в магазините предлагат същия тип одеяла, произведени в Германия. Мисля, че са по 300 лева, ще проверите във фирмата.

Анемари седна на леглото, отново пъкна остатъците от старото одеяло във вързоба, помисли кратко върху моето предложение и каза:

— От години не си купувам скъпи, трайни вещи, защото на моята възраст, това е безсмислено...

— Едно такова одеяло не е лукс, а необходимост за зимата, тъй като в квартирата нямате постоянно парно.

— Не, не, по-добре да дам парите на някой, който има нужда от лекарства или нещо по-важно. Вече и дрехи не си купувам, защото мисля, че скоро ще отивам при Него!

Тя посочи над себе си, както правят вярващите в Небесното царство. Разбрах я, но шеговито попитах: „При кого там?“.

— При Онзи, където няма да ни бъде студено.

Зимата на 2001 г. беше незапомнено студена. Още в края на ноември температурите паднаха до минус 10 градуса. Анемари изхвърли остатъците от старото одеяло, но не си купи ново.

След една молба за помощ през март на 2002 г. тя даде 900 лв. за операция на нейна позната, шивачка по професия, с която не се бяха виждали от години.

АКО НЕ Е ТЯ, НИЕ СМЕ ЗАГУБЕНИ

Телефонът в квартирата на Анемари иззвъня. Тя се обади и в отговор на поздрава в другия край извика весело: „Здравей, Ваня, вие какво правите?“. От краткия разговор стана ясно, че Ваня моли за пари. „Колко?“ — попита Анемари и повтори отговора на глас: „Петнадесет, двадесет лева... Ще ти ги донеса довечера!“.

Малко се ядосах, че раздава пари на всеки, който ѝ позвъни и поиска, а тя ме коригира:

— Ваня гледа болния си съпруг, те наистина се нуждаят от помощ за лекарства!

— Но аз зная десетки парализирани, бедни, които не могат да си купят лекарства. Вие не можете да помогнете на всички, за които трябва да мисли правителството! Какво значи социална помощ само за хора с доходи до 45 лева? — спомних си отговора на община „Искър“ преди два дни по повод молбата на самотна болна жена с доход 68 лева, която трябваше да заплати за лекарства 26...

След един час, когато тръгнах към автобусната спирка пеша, Анемари дойде да ме изпрати по ул. „Горска поляна“ на Драгалевци. Щом стигнахме голяма, четириетажна къща с номер 24, тя поиска да занесе парите на Ваня, с която говори по телефона преди това.

— И Вие помагате на хора, които живеят в такъв палат? — изненадах се от внушителната постройка, каквато биха могли да имат само богати хора. — Мога ли да вляза с Вас?

— Тук живеят нейните дъщери и внуци, а Ваня и мъжът ѝ са в съседната къщичка — обясни тя и влязохме в малкия дом.

В антрето над стълбите видях инвалидна количка и предубеждението ми против безразсъдната благотворителност на Анемари малко се смири. Когато тя отвори вратата, вляво, на леглото спеше възрастен мъж над седемдесет. Анемари извика силно „Здравей!“... Лежачият само отвори очите си и почти не реагира. В отсрещната стая беше кухнята, където ни посрещна Ваня — слабичка, дребна, синеока жена със забрадка, облечена в селско кожухче. Тя ни покани при себе си в кухнята, където беше по-топло от котлона с

вряща супа. Поговорихме 10–15 минути, Анемари сложи една банкнота от 50 лв. в ръката на Ваня и тя се смути:

— Аз помолих за 15–20 лв. за неговите лекарства...

— Имам само петдесет — отговори Анемари с традиционното си извинение, когато даваше повече.

— Боже, Боже! — Жената се разплака и влезе в килера, откъдето излезе с пет яйца. Подаде ги на своята щедра приятелка и без да задавам въпрос, на мен разказа как преди пет години Анемари спряла да види старите си съседи, но ги заварила да плачат. „Защо сте натъжени?“ — попитала ги тя. Ваня разстроено обяснила, че през нощта бездомно куче е удушило петте кокошки, от които събирали яйца и така преживявали с малките пенсии. „Не се ядосвайте за това, аз ще ви купя други кокошки!“ — каза германката. Тя отишла къщи, качила се на колата си, натоварила и Ваня, и двете отишли на пазара, където Анемари купила пет големи кокошки и ги откарала.

Беше 10 април 2002 г. В градинката на двора бяха нацъфтели зюмбюли и нарциси. Ваня набра огромен букет цветя и непрестанно плачеше от онази благодарност, когато в човешката душа се излива неотразимото добро. Изпрати ни до портата и ни покани отново...

След две седмици минах по „Горска поляна“ и видях Ваня в градината. Поздравих я, тя дойде на кратка размисъл. Разказаха ми, че едва 16-годишна се омъжила. Съпругът ѝ имал малка работилница за мебели. Тя му помагала в полирането. С много труд близо 50 години строили тази къща, където сега живеят дъщерите ѝ, но в тези години на никого не е лесно и те не могат да помагат.

— Миналата година Анемари ни подари електрическата си печка, защото беше много студено, а няхмахме пари за нафта на местното парно. Печката включвахме рядко, защото няхмахме пари и за електрическото отопление, пък тя ме смърми: „Включвай печката да не се простуди мъжът ти! Аз ще помагам в сметката с тока!“ — Ваня се разплака. Щом реших да си тръгна, тя ме улови за ръката, засмя се и каза, че на 9 март тази година имала 70-годишен юбилей. Анемари била едничката гостенка къщи за празника, та така и Ваня Кръстева се почувствала уважена!

— Те такъв българин няма! — Тя разтвори ръцете си, като че искаше да обземе цяла България, а погледът ѝ не достигна дори стрехите на високата къща. Защото доброто не се измерва с пари,

вещи, сгради, слова — то е светлина. Светлината, която извира от една необятна човешка душа.

РАЗХОДКА КРАЙ ЕЗЕРОТО

Момка Стефанова не беше излизала от жилището си в София близо шест години. През 1994 г., когато паднала и счупила крака си в тазобедрената става така, че отгук насетне можела да се движи само с проходилка за инвалиди — за нея светът сякаш престанал да съществува. До тези свои 66 години не беше успяла да създаде семейство, а тридесет години е работила като началник в отдел „Труд и работна заплата“ на тъкачната фабрика в столицата... В трудните години след 1990-а, когато любовта между хората оскъдняваше и добротата се считаше за сантиментална илюзия, никой не се чувстваше длъжен да полага грижи за една жена, която няма собствено жилище, а парите едва й стигат за парно. От хоспис „Милосърдие“ получаваше храна два пъти седмично; веднъж в месеца някой доброволно почистваше жилището й; но да се наема такси за една нейна разходка — не беше по възможностите на хора от нейното обкръжение, тъй като те едва смогваха да си купят билети за градския транспорт. Пък и Момка беше станала специален характер: никой не се наемаше да й достави удоволствие.

Когато Анемари разбра за тази жена, отсъди категорично: „Ще отидем с моята кола на разходка!“. Беше лятото на 2000 г. Времето до есента мина почти неусетно, когато през октомври Момка имаше рожден ден... Нощта преди излета не спа от вълнение; мислеше как ще влезе с проходилката си в колата; как ще излезе и ще върви пред много хора... От всички възможни места, които й предложихме с Анемари, тя избра разходката да бъде край езерото в Панчарево, на 15 км от София.

В уречения час малкото червено „Тико“ на Анемари спря пред входа на блока в жк „Дружба“ 1 и след половин час потеглихме. Като долови въодушевляването, с което Момка се радваше на всичко, видно по пътя, Анемари я попита с неудобство: „Вие наистина ли не сте излизала от жилището си шест години?“ Момка още по-смутено отговори: „Да“. Да живееш толкова време без стремеж да разбереш какво става с живота навън, и да съдиш за света само от новините по радиото, е доброволен затвор. Но Момка знаеше, че хората оцеляват

много трудно и тя няма право да изисква лукса някой да ѝ подари пътуване.

Когато стигнахме до паркинга на езерото край Панчарево и спряхме до цветната градина, Момка не можа да сдържи радостния си вик. В този момент приличаше на дете, което иска да проходи, но се страхува от първите стъпки, защото светът е голям. При разходката по брега с многобагрени есенни дървета Анемари разказа, че е родена в Швейцария и като девойка е плувала във водите на Женевското езеро. Момка я прекъсна нетърпеливо:

— Швейцария е страната, която най-много харесвам, макар че никога не съм ходила там. Гледала съм албуми, ти си първата, която ми разказва на живо.

Анемари сега започна от „Къщата на мравките“ и своя дядо Форел. После на трите родни езика — френски, немски, български, каза една молитва за подкрепа и помощ от сборника с бахайски молитви. Когато взе да говори за Бахаулла, Момка отново я прекъсна с въпрос: „Какво общо има Бахаулла с Христос?“ Анемари започна да обяснява общото между тях като пратеници на Бог. Момка не вярваше в живота на душата в отвъдния свят, затова въздъхна от красотата на езерото с гребни лодки и риболовци по брега:

— Погледнете колко е хубаво! От години не бях идвала тук, затова много благодаря за тази радост.

Обядвахме печено пиле в малкия крайпътен ресторант и продължихме да говорим. След два часа отново се натоварихме в колата на Анемари и тръгнахме по обратния път към София. По двете страни на шосето производители на картофи предлагаха своята стока. Момка непринудено се загрижи, че е добре след време да си купи картофи за зимата поне пет килограма. Анемари спря стотина метра по-нататък и двете избраха едно чувалче с 15 кг картофи. Момка се зарадва и притесни:

— В момента нямам пари, но като отидем вкъщи, ще Ви ги дам.

— Не, не, няма нужда, аз Ви ги подарявам. Като хапвате, ще си спомняте за мен...

— А аз какво да Ви подаря? — поиска да се реваншира тя.

— Вие ми подарихте удоволствието да бъда с вас на разходка — отвърна ѝ Анемари.

Като се прибра в жилището си, Момка се обади на няколко свои близки по телефона. Силно възбудена от преживяването, тя им разказа, че е била на разходка край езеро, което много прилича на Женевското. Каза също, че на разходката я е извела жена, родена в Швейцария и която е плувала във водите на Женевското езеро... Никой не повярва на тези думи — как от Швейцария ще дойде жена, за да води на разходка една отдавна забравена работничка от тъкачна фабрика? Но когато на другия ден дойдоха в дома ѝ и видяха картофите, всички се увериха, че тази история не е измислена. След шест години търпение Момка наистина беше почувствала, че наистина е отишла до Женевското езеро.

ЗАЕДНО ДА СЕ МОЛИМ И ВЯРВАМЕ

Стара немска поговорка гласи: „Когато ангели пътуват, слънцето изгрява!“... След десетина дни дъждовно ветровито време утрото на 15 юни 2002 г. изведнъж просия. Този ден бяхме избрали за обща молитвена среща в планината над село Пасарел, на тридесет километра от София.

В десет часа на площада в селото пристигна таксиметровата кола с Анемари Крюгер и г-жа Нушин от САЩ, пътуваща учителка за преподаване на вярата. След няколко минути от автобуса слязоха още десетина човека към групата, която трябваше да се изкачи пеша до една местност на четиридесет минути от центъра. Сред хората имаше вярващи от различни църкви и когато започнахме да се изкачваме по пътя, още от началото стана ясно, че всички молитви си приличат, защото Бог е един за всички хора.

Природата над планинското селце, скътано между хребетите по шосето към Самоков, е наистина много красива. От пъстроцветните поляни се носеха благоухания на билки, птици огласяха горите наоколо. Но когато стигнахме височината на хълма, където преди столетия е било разположено селото, всички ахнаха от величието и великолепието на тази красота: високи планински върхове, пасбища, борови гори, езеро... Чувство на възторг, опиянило душата на една жена от евангелската църква, я накара да вдигне високо ръцете си и да славослови Бог с благодарност за Неговата голяма милост. После, насядали върху тревата, започнахме да четем бахайски молитви за мир, разбирателство, единство между хората. Анемари прочете молитвите си на немски език, г-жа Нушин — на английски и персийски; от християнските църкви се отправиха молитви към триединния Бог. Когато помолихме един човек от селото да каже молитва, той вдигна рамене, огледа простора наоколо и отвърна: „Какво да каже човек при толкова красота? Нали това е Божия работа! Макар вярващите хора да се определят с различни имена, вярата е една!“.

Някога, когато селото е било в този район, височината се е наричала Църквище. Преди две години една жена от местните хора,

като била на хълма през двете височини, видяла този хълм, облян в слънчева светлина, и чула силен глас извън себе си: „ГУК“. Тя не разбрала за какво става дума, но след дни, когато се изкачила на посоченото място, пред погледа ѝ се открила внушителна сграда и тя разбрала, че на това място трябва да се изгради дом за общи молитви на хора от различни религии. Истина ли е това или илюзия? На този въпрос Анемари отговори: „Нали за такова единство пише и Бахаулла?“.

Общности за събиране на вярващи хора от различни религии вече има в много страни, където хората са осъзнали, че догмите не са пречка за общуване между вярващите, а молитвеният живот трябва да се съсредоточи над животрептящи грижи за младото поколение.

Малко по-късно, докато размишлявахме за реалното строителство на дом за общи молитви във време на дълбока икономическа криза, си дадохме сметка, че навярно и това добро пожелание ще се изпълни след много години. А може би основите на този храм бяха положени на 15 юни 2002 г., когато живите камъни на дома — нашите души, възнасяха молитви към Небесното Царство? И Той ще извърши нужното на земята във време, обещано като нестихваща междучовешка радост!

БЕЗПРИСТРАСТНО ИНТЕРВЮ

1. Трудно ли Ви беше понякога във Вашата трета родина?

— Не. Приемам всичко, защото обичам хората и страната. Българите са честни, мили, добри. Разбира се, има негативни изключения, но аз не се хващам за тях. Например има случаи, когато хората идват при мен само заради парична помощ, но какво от това, аз зная, че в последните години всички живеят трудно, затова с удоволствие помагам според възможностите си.

2. Имали ли сте моменти на изпитания, когато Ви се е струвало, че Бог Ви е забравил?

— Никога. Винаги имам чувството, че Бог ми помага, че съм свързана с Него и Той се грижи за мен. По време на войната в Германия за всички нас беше кошмарно, ала не загубих своята вяра. И други изпитания съм имала в живота си, но в най-трудния момент казвам: Бог е мъдър, Той знае защо е така.

3. След възванието „Обещание за световен мир“ от Световния дом на справедливостта в Хайфа през 1985 г. последваха много нови локални войни. Не Ви ли се струва, че мирът между хората е илюзия?

— Мирът, обещан от Бога, не е илюзия. Думите на Писанията са, че мирът ще бъде, но ние не знаем кога. Затова не трябва да губим надежда. За миролюбивите хора мирът е вечен.

4. Не се занимавате с политика, но как ще обясните агресията и тероризма в днешния свят?

— Само преди 50–60 години не можехме да мислим, че Русия и САЩ ще работят заедно за мира, а днес това е факт. В последните години Германия помага на толкова бедни страни, а по-рано това беше невъзможно. Зная, че има хора, които се стремят да налагат волята си с оръжие; има такива, които съзнателно извършват злини и отнемат човешки живот. Ние трябва да ги приемаме с търпение и да се питаме защо се случва това. Вярващите хора могат да работят за мир и справедливост, но ние не се занимаваме с партийна политика, не

можем да променяме събитията, дори когато имаме най-добри намерения. Това извършва Бог според волята Си.

5. Мислите ли, че бахаите са по-добри от другите вярващи?

— Не, ние сме хора, всички грешим. Дори да се стремим да бъдем по-добри, това е трудно осъществимо за човешките усилия, то зависи от Бог. Трябва непрестанно да се молим за добродетелите на другите хора и за своето благоденствие спрямо тях.

6. Вярвате ли, че всички бахаи са в състояние да уважават религиозните чувства, обичаи и учение на другите религии?

— Аз уважавам представителите на другите религии, но не зная дали всички бахаи по света могат да постигнат това. В много случаи вярващите са пристрастени към своето учение и религиозни възгледи, това е нормално.

7. Ако един човек е бил будист, християнин, мохамеданин, но приема и идеите на Бахаулла, той трябва ли да прекъсне връзките си със своята традиционна религия и да бъде само бахай?

— Аз мисля, че трябва да се нарича бахай, но не е задължително да прекъсва връзките си с другите приятели от своята религия. Той трябва да каже, че вярва в Бахаулла.

8. Как се отнасяше към бахайската вяра вашият съпруг Атанас Кременлиев като бивш пастир в Християнската църква?

— Тогава в България беше време на атеизъм. Той приемаше бахайската вяра и говореше за нея. Заедно с нашите приятели празнувахме християнските празници на Коледа и Великден.

9. Много хора декларират, че са приели бахайската вяра, но след това се оттеглят. Мислите ли, че при това положение тази вяра ще става все по-обширна?

— За съжаление в съвременния свят има отлив от религията и от Църквата. Аз мисля, че това не е добре. При бахаите, както и в християнството, основен мотив за духовно израстване са добрите дела, любовта към ближния. Колкото да ни се струва, че хората днес са лоши, доброто в тях е по-голямо, то побеждава. Сигурна съм, че въпреки всички изпитания бахайската вяра ще става по-обширна, ще печели приятели и последователи.

Септември 2002 г.

ПЕТА ЧАСТ
НАПИСАНО, РАЗКАЗАНО ЗА АНЕМАРИ
КРЮГЕР

... ЖИВОТЪТ НА АНЕМАРИ НЕ БЕШЕ ЛЕСЕН

Въпреки това моята сестра извършваше всичко безупречно. Фактът, че полага усилия за бахайската вяра в България, би изпълнил нашата майка и дядо ни със задоволство.

Моята съпруга и аз посетихме България през 60-те години, когато пътувахме до Варна. Бяхме възхитени от страната и нейните хора.

Сърдечни приятелски поздрави

24 май 2002 г., д-р Свен Браунс Гармиш-

Партенкирхен,

д-р Сигрид Браунс

Германия

[Из писмото, изпратено специално за тази книга]

АНЕМАРИ БЪРЗО ЗАПОЧНА ДА ГОВОРИ БЪЛГАРСКИ ВЯРНО, ТОЧНО И ПРАВИЛНО ЗАРАДИ ВЯРАТА

Анемари дойде у нас при първото си пристигане в София, защото като студент моят съпруг Светослав Колев е помагал на Марион Джак с различни преводи. След нейната смърт поддържахме връзки с други последователи на бахайската вяра в Германия. От г-н Блументал знаехме, че в България ще дойде девойка, която е бахай, но по-късно разбрахме, че това момиче се е омъжило, а на нейно място пристигна Анемари Крюгер. Ние с моя съпруг я приехме с радост в семейството си, тя ни впечатли със своята всеотдайност и интелигентност. Често сменяше квартирите си в София, но когато докара пианото си от Германия и се установи трайно в кв. Драгалевци, тя ни канеше там на малки клавирни концерти... Когато започна да учи в Института за чуждестранни студенти, се оплакваше, че „тази глава не помни всичко“, но въпреки възрастта си тя бързо започна да говори български вярно, точно, правилно. Знаеше много добре, че езикът ще ѝ бъде необходим за преподаване на вярата.

Искаше да помага на много хора: най-голяма щедрост и търпение проявяваше към съпруга си Атанас Кременлиев, който в последните две години от живота си вече боледуваше продължително. Анемари се грижеше за него като за дете. Но преди това те пътуваха заедно навсякъде — в Германия, Швейцария, Израел.

Дъщерята на Анемари, Ангела, посети България два пъти и казваше, че тук ѝ харесва, но тя не искаше майка ѝ да остане завинаги далече от Германия. Мисля, че от всички деца и внуци на Анемари нейната внучка Юле проявява най-голям интерес към живота и вярата на баба си.

Когато миналата година съобщих на Анемари, че моят съпруг е тежко болен, тя веднага пристигна при нас. Започнаха да си говорят за миналото... В един момент той я помоли да му прочете молитви от бахайските книги; той не беше краен, а приемаше всички религии и затова си допадаха с нея. Тя също не е крайна, но се е посветила на една вяра, на която остава вярна! Атанас, който беше пастир в християнска църква, също се интересуваше от бахайската вяра, четеше молитви, но пред нас не е казал, че е станал бахай... Той почина във време (1988 г.), когато никой не можеше да изповядва вярата си свободно. Анемари беше изключително енергична и намираще начин да изяви своята добронамереност в области извън религията. Това караше много хора да я уважават, да я ценят и канят. Мисля, че България е част от съдбата ѝ и тя прие тази съдба с радост! С мен споделяше и много неща, които не можеше да споделя с други хора. Макар да премълчава, на нея често ѝ е трудно в отношенията с хората, които понякога злоупотребяват с добрината ѝ. Ала тя е силна натура, може би защото е германка! Може би защото винаги насочва усилията си към благородни цели. Може би защото е внучка на проф. Форел?

Юли 2002 г.
Мария Колева
София

СМИСЪЛЪТ НА НЕЙНИЯ ЖИВОТ Е ДА ПОМАГА И ДА ПРЕПОДАВА БАХАЙСКАТА ВЯРА

През 1983 г., когато работех в клиниката по ревматология, проф. Тако Андреев доведе г-жа Анемари Крюгер. Не се познавахме. Тя имаше оплакване от болки в раменете и тазобедрените стави. Той каза: „Изпратиха ми тази пациентка, която ви поверявам, за да се грижите за нея и в бъдеще...“. Оттогава с Анемари сме близки, тя ме търси в критичните за здравето си моменти. Помагала съм и помагам на много други хора от бахайската общност.

Често идваше у нас, говореше ни за Писанията на Бахаулла. Много книги прочетох, посещавах сбирки на общността, но тъй като моето семейство потомствено е свързано с православните традиции, вяра, празници — аз не станах бахай. Запазвам правото си да уважавам възгледите и на други религии, да общувам с хора от различни църковни общности...

След едно нейно падане, с рана на главата, тя беше откарана в „Пирогов“, където ѝ оказаха помощ. Сутринта лекарите намерили в болничната ѝ стая брошури и дипляни за бахайската вяра; изненадали се, че в такова състояние тя продължава да работи за вярата си. Зная, че това е смисълът на нейния живот, но понякога вместо с разбиране, я посрещат с предразсъдъци и неодобрение.

Анемари Крюгер преодоля много препятствия във времето преди демократичните промени у нас, срещна трудности от различен характер. В някои моменти се колебаеше в окончателното решение за местоживеенето си, но отговорът дойде след 1990 г., когато в България започна тежката икономическа криза. Тогава тя каза: „Не мога да оставя приятелите си в такъв момент!“ Тъй като вярата на човека се доказва с живота, тя започна активна кореспонденция с Германия, Франция, Англия, откъдето

дълго време изпращаха различни помощи: лекарства, храни, облекло. Помня, че помощите от Англия бяха в много кашони. Тъй като тя не можеше да приеме всичко, настанявахме част от багажа в жилището ни в жк „Лагера“, после откарвахме кашоните до различни болници, пансиони, сиропиталища в страната. Основен организатор и двигател на тези кампании беше нейният жизнен принцип — ДА ПОМАГА! Заедно с мащабните кампании за грижи към всички тя активизираше свои приятели в Германия да подпомагат финансово български семейства в особено затруднено положение.

Голяма част от нейната германска пенсия отиваше в подкрепа на бахайската общност или бахайските приятели. По този въпрос имам особено мнение, но нямам право да влияя на личните ѝ решения.

Като бахай и внучка на проф. Август Форел тя направи много за популяризирането на борбата с алкохолизма в България. През 1995 г. замина за Женева, защото беше инициатор на изложбата за проф. А. Форел, която се състоя през юли същата година в Националната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“ в София. По същото време и по-късно с проф. Братанов, един от основателите на борбата с алкохолизма у нас, писаха статии, намериха хора, които да говорят против алкохолната зависимост и деградацията при тази зависимост.

Интелектуално и емоционално Анемари е един генератор на инициативи за приятелство между хората от различни националности, които гостуват в България по нейна покана. Със своята малка кола, тя ги разхождаше да видят забележителностите на страната, стремеше се на всеки човек да достави радост.

От февруари 1991 г. предоставих под наем жилището от моята свекърва на ул. „Тотлебен“ 95 за център на бахайската общност до 1995 г.

Понякога в нашия апартамент в кв. „Лагера“ се събираха повече от петнадесет бахаи и небахаи за

молитвени срещи, идваха и приятели на моите синове, които проявяваха интерес към вярата...

Имам много скъпи спомени от Анемари Крюгер. Както аз съм ѝ помагала в трудни моменти, така и тя ми подаряваше изненади. Например — помогна на двамата ми синове да работят през летните студентски ваканции в Германия. Много често тя извършва добрите си дела анонимно, неизвестно дори за човека, който има нужда от помощ. Но нали никоя постъпка не остава задълго в тайна и нейните добрини излизат наяве.

Зная няколко случая за хора, които дължат живота си на нейната бърза намеса. Една нощ пристигна с г-н Шумахер, който беше докарал помощ за България с един автобус, но след запусване на уреята, той трябваше спешно да бъде настанен в болница. Друг път отново късно вечерта ми се обади заради силен кръвоизлив на майката на Роя Шарох; тази жена трябваше да бъде оперирана незабавно... Семейство Тирандас от Франция също би трябвало да са от хората, които съзнават колко голяма помощ им е оказала Анемари Крюгер. Тя докара г-н Тирандас, френски бахай от персийски произход, с колата си. Оказа се, че той има наченки на масивен инфаркт, който успяхме да овладеем и човекът беше спасен...

За мене Анемари е основателка на бахайската общност в България след 1990 г. Може би и други са правили много за това дело, но тя даваше всичко от себе си; водеше кореспонденцията, говореше по телефони с чужбина, пътуваше и извършваше максималното, за да изпълни своята кауза. Аз съм свидетелка на всичките ѝ дейности, искам да го помнят онези, които работят в Бахайския център днес, и които ще продължат да разпространяват вярата в бъдеще.

И до днес продължавам да изпълнявам заръката на проф. Андреев, който доведе Анемари Крюгер с молба да се грижим за нейното здраве. Тя не е само моя пациентка, повече е наша семейна приятелка. Все още е дейна. Вълнувам се за бъдещето ѝ, тъй като иска да остане в

България. Но има такъв закон — каквото сте направили за хората, това ще ви се върне. Затова съм спокойна — Анемари има да получава много добро!...

10 юли 2002 г.,
Д-р Пепа Стоянова,
София

ТЯ Е ЧОВЕК БЕЗ ДУМАТА „НЕ“ В СВОЯ РЕЧНИК

Познавам Анемари Крюгер от първото ѝ идване в България през далечната 1978 г. Ще се спра на нейните първи опити за създаване на контакти в българското общество, чрез които да се създадат възможности за възстановяване на бахайската общност в България. Преди войната само в София (с население около 400 000 души) бахаите са наброявали около 130 души.

През първите години Анемари Крюгер идваше като турист в България. Съгласно тогавашното тоталитарно законодателство тя можеше да пребивава безвизово до два месеца. Вече изразяваше открито желанието си да остане задълго у нас, а това я накара да изучава български език в продължение на една година. Съвсем естествено пред мен изникна въпросът коя е причината тя да желае толкова силно да остане в България. Знаех отделни случаи, когато българските власти са разрешавали на немци постоянно жителство в страната ни (на възрастно семейство музиканти и на възрастно семейство художници). Мотивите на тези хора бяха здравословният климат тук и материалната им осигуреност. Анемари би могла наистина да се възползва от тези причини, но нейната най-сериозна причина — да разпространява вярата в онези години, тя не можеше да заяви. Тя често идваше в дома ни, ние също я посещавахме във временните ѝ квартири. Понякога, когато говорехме за бахайското учение, имах много въпроси, но далеч не на всички получавах достатъчно бърз и задоволяващ ме отговор. Сега е лесно, има много бахайска литература, има много книги, преведени на български език, доста бахаи знаят добре бахайското учение. Но в тоталитарно време имаше строг контрол върху внасянето на книги изобщо и още повече на религиозна литература, която изобщо не се допускаше да влиза в страната. Нашите

разговори тайно продължиха до промените през есента на 1989 г.

Анемари Крюгер е изключително отзивчива към нуждите и страданията на хората. Тя е човек без „не“ в своя речник, което понякога я прави лесно уязвима в ръцете на недобросъвестни хора.

Свиден спомен са ми останали вечерите в драгалевската ѝ квартира в първите години на нейното постоянно пребиваване в България след 1983 г. Тогава четяхме бахайски текстове и срещите ни завършваха с импровизирани концерти от класическа музика с няколко музиканти, всички приятели на Анемари. На тези концерти тя свиреше на пианото, което през последните години подари на Националния бахайски център.

Август 2002 г.
Теодор Бурилков,
София

ТАЗИ ЖЕНА ЖИВЕЕ СКРОМНО, ЗА ДА ПОМАГА НА ХОРАТА...

Не зная как в този ден на 1991 г. се озовах в Народния театър на Плевен. Фоайето беше препълнено с мои съграждани, които не познавах лично. Всички слушаха превода от английски език на дъщеря ми Людмила. Говореше се за бахайска вяра, съвсем неизвестна за мен; и в този момент ми се стори кощунствено спрямо християнството, защото аз съм кръстена християнка и в града ни има много храмове. Въпреки това идеите на Бахаулла още тогава приех като нещо, за което съм мислила отпреди и съм се стремяла към такова бъдеще на единство... По едно време сред слушателите влезе жена на възраст, висока на ръст. Тя вървеше бавно, оглеждаше внимателно присъстващите и слушаше беседата. Веднага разбрах, че не е българка. Погледите ни се срещнаха, аз се усмигнах леко и кимнах с глава, а тя ми отговори с поширока усмивка. Забелязах топлотата на очите ѝ, вниманието към мен, непознатата. В края узнах, че това е Анемари Крюгер, която по-късно много пъти посещаваше нашия дом.

Преди седем години (1995 г.) дъщеря ми Людмила се разболя тежко. Ходихме в много болници, търсехме помощта на различни лекари, но състоянието ѝ се влошаваше дори след операциите. Тогава Анемари Крюгер често я посещаваше в болницата или идваше в Плевен у нас, за да я утеши и успокои; да ѝ даде кураж, че един ден отново ще бъде здрава... Месеци преди Людмила да почине, лекарите предложиха да приложат лекарство, което беше много скъпо и ние със съпруга ми не можехме да го купим без заем. Анемари каза да не се безпокоим — тя и д-р Стоянова ще го доставят. Наистина те изпълниха

обещанието си, ала и това не помогна за спасяването на Людмила, която почина през април 1997 г.

Оттогава много пъти съм била свидетелка на щедрото, благородно сърце на г-жа Крюгер. Тя не е германка, тя е човек, който може да бъде всеобщ пример за човечност; живее изключително скромно, за да помага на нуждаещи се хора независимо от тяхната национална и религиозна принадлежност.

Приех бахайската вяра като нещо полезно за мен и необходимо за света. Вратите на нашия дом в Плевен винаги са отворени за бахайски приятели. Обичаме да ни гостува и Анемари Крюгер, която пазим в сърцето си като скъп човек.

3 юли 2002 г.
Елена Пешакова,
Плевен

ЗА АНЕМАРИ С ПРИЗНАТЕЛНОСТ...

Ще започна с факта, който винаги съм отчитала в живота си, а именно че нищо случайно не се случва. Така приех и срещата с Анемари преди повече от десет години...

За мен и моето семейство тази среща беше знак за начало — начало, което даде насока на представите ми за живота, за духовността, за морално-етичните измерения на ежедневието и т.н.

При спомена за първия миг на нашата среща винаги виждам доброжелателната ѝ усмивка. Много хора се усмихват при среща, но тя се усмихва завладяващо — цялото ти същество се отпуска, падат бариерите за недосегаемост и нещо в тебе откликва също толкова широко и приемащо. Дълго време съм я наблюдавала — тя е такава с всички, защото обича всички. Трудно е да се опише това всеобхватно дружелюбие, морето от усещания за радост и желание за отклик...

През годините, прекарани заедно, аз много рядко съм я виждала ядосана и то е в случаите, когато тя самата се смята виновна за нещо. Често пъти съм била разстроена и съм споделяла колко наранена се чувствам от постъпката на този или онзи, а тя кротко ме е успокоявала, че никой от нас не е съвършен и да се сърдим на другите, означава да мразим себе си. „Хората са си хора, и до днес ми казва тя. За нас има един пример и този пример е животът на Бахаулла, на Абдул Баха. Това са високите критерии, към които трябва да се стремим, а към приятелите да се отнасяме със съчувствие и топлина и... никога да не злословим! Това е нашето голямо задължение като бахаи!“

Преди десет години представата ми за бахаите беше като за хора, които вярват и живеят според законите, дадени ни от Бахаулла. Тогава все още не си давах сметка

колко труден процес на себереализация представлява поемането на този път. Но благодаря на Бог, че всичките си съмнения, неволи и въпросите, които изникваха от „бахайското“ ми ежедневие, споделях с Анемари. Много часове сме били заедно, в които аз питах, а тя ми говореше, говореше... Слушах я с искреното желание да променя живота си, реакциите си. Гледах я и си казвах, че много бих искала да съм като нея — така убедена, така овладяна, така прощаваща, така вярваща...

Всички наши разговори започваха обикновено, по човешки и завършваха вълнуващо, защото делничните преживявания тя обясняваше и обобщаваше от позицията на вярата. Аз си тръгвах изпълнена с много знание и разбиране на законите, които управляват живота на бахаите, за принципите, които ще променят света... Така неусетно след години аз разбрах, че през цялото това време неотменно и упорито Анемари ми е разказвала „Най-святата книга“ — законите, разкрити от Бахаулла, която до този момент не беше издадена. Тази констатация ме изпълни с възхищение — такова търпение, благост, отдаденост! Нейният искрен пример отново ме изпълни с решимост да се опитам да поема от красотата на нейния дух... Цялото ми същество жадуваше да е по-близо до нея и така ден след ден аз откривах богатството на нейния характер, толерантността и състраданието ѝ към всеки...

Тя винаги ни е помагала — на бахайската общност, на отделни приятели, на случайни хора. Скромният ѝ живот, както тя казва, няма нужда от нищо — малко хляб, сирене, мляко. Иначе тя се е отдала да живее в помощ на другите, в помощ на вярата. Защото да си вярващ човек, означава да живееш вярата си — всеки миг, всеки ден неизменно, до край... А тя доказва този начин на съществуване. Далеч от дома си, от семейството си повече от двадесет години нашата Анемари споделя себе си, посвещава себе си на приятелите. Колко е хубаво, че има хора, вярващи в България, в народа ѝ, в духовността ѝ! Колко е хубаво, че Бог ни благослови с Анемари!!!

Мария Милошева

И ДЕЦАТА Я ОБИЧАТ...

За първи път срещнах Анемари Крюгер, когато бях вече половин година в България. Това беше краят на 1994 година. Мария Милошева и съпругът ѝ ме заведоха на кафе при Анемари и аз се върнах вкъщи с много впечатления и пълна чанта с книги за бахайската вяра. Въпреки че вярата много ми хареса, гледах все още скептично на институцията църква и на религията като цяло. Анемари веднага ми стана симпатична; нейната открита същност и ясна привързаност; желанието да се постави в служба на Бога, да печели хора за Божиите думи и дела. Всичко това познавах много добре, понеже моят вуйчо сам беше мисионер при папуасите в Нова Гвинея и имах много топло отношение към него. Примерът на вуйчо ми винаги силно ме е впечатлявал; чрез него и братята му от ордена се развиваше моето привличане към други култури и страни, по-късно — работата ми в чужбина. Поради тази причина първото посещение при Анемари в Драгалевци ми направи голямо впечатление. За съжаление едва след пет години се срещнахме отново с нея. Тогава аз също бях станала бахай и заедно с Анемари бяхме единствените германки в софийската бахайска общност. Аз бих искала да ви разкажа две малки случки, които по мое мнение са типични за дейността на Анемари и самоотвержената ѝ работа в името на Бога.

Има фина граница при мисионерската дейност. Работата в една чужда страна за вярата е многостранна и се нуждае от голяма чувствителност и такт. Много лесно фанатизмът може да доведе до отказване или негативно отношение към вярата. Анемари винаги разбираше това. С много приятелство и любов тя навлизаше в сърцата на хората. Особено добре осъзнах това, когато заедно с нея бяхме на прием на 2 октомври 2001 г. в Немското

посолство в София. На този прием имаше посланици, министри, високопоставени личности, които празнуваха Обединението на Германия. Срецнах Анемари на входа на посолството с подарък в ръка. Тя каза, че иска да подари на посланичката една видеокасета — именно нейното участие в предаването „Далекоглед“ на Националната телевизия, в което говореше за своето пребиваване в България и за бахайската вяра. Тя искаше да осведоми посланичката за това, защо е тук и индиректно да я информира за вярата. Намерих това омайващо — как Анемари подаде своята видеокасета с най-голямо себеупование, което човек може да си представи. Във вътрешния двор на посолството вече се бяха събрали много хора; Анемари ме грабна под ръка и ме подкани да си намерим места, колкото се може по-бързо. Само на другия край на входа имаше голяма маса, при което се виждаха няколко стола. Тя се насочи натам, седна и стана, едва когато си тръгнахме за вкъщи. Въпреки че не познаваше никого, тя говореше непрекъснато на различни езици — български, английски, френски, немски. Тъй като винаги идваха хора на тази маса да си вземат ядене, Анемари ги заговаряше и започваше интензивен разговор. Тя разказваше през цялото време защо е в България, че принадлежи към бахайската вяра и раздаваше български брошури за вярата на тези, които по-нататък задаваха въпроси. Раздаваше адреса на Бахайския център и развеселяваше всички с прекрасната си усмивка. След два часа тя беше доволна, че е разказала толкова много за бахайската вяра, после напусна щастлива това място на политика и власт. Тя беше дала друго значение на това място. Често празните разговори на коктейлите могат да бъдат превърнати в истински духовни разговори, когато човек е достатъчно смел.

Втората случка, която ми направи впечатление, беше едно посещение с моя тогава едва петгодишен син. Един неделен следобед с него отидохме на кафе при Анемари. Посрещна ни една подредена типично по немски маса, на която действително нищо не липсваше. Всичко беше много

хубаво и направено с вкус. Проблемът беше само в това, че моят син съвсем не се представи така, както бих искала. Той си измисляше все повече лудории: първо със сметаната на масата, след това разучи всички стаи; легна в леглото ѝ, после се пъкна под един стол; искаше непременно да му обърнем внимание. След около един час моето търпение се изчерпа. Напротив, Анемари остана дружелюбна към него, усмихваше му се с разбиране и го поощряваше. Въпреки че той беше станал много неприятен и нервен, от устата на Анемари не излезе нито дума на висок тон. Тя ми разказа толкова много от нейния живот, показа ни писма и документи и оставяше Карим да се забавлява, като му подаряваше усмивка с любов и разбиране. След доста време синът ми изгуби желание за лудории, беше странно — стана изведнъж мил, вслушваше се в това, което Анемари разказва, и напълно се промени. След около два часа двамата стигнаха до разбирателство: Карим беше очарован от нея. В колата той сподели, че намира за особено хубаво това, че Анемари никога не се кара, а винаги се смее. Оттогава той много я уважава, плахо ѝ отговаря на въпросите и не измисля повече такива лудории. Когато прибираме Анемари с нашата кола вкъщи, той слуша с отворена уста какво разказва тя и пита за това, което не разбира. Колко малко хора знаят да възпитават добре децата си: те смятат, че с дисциплина и твърди мерки могат да ги формират такива, каквито те биха искали. А в децата се крият такива кристали и скъпоценни камъни, които ние трябва само да открием и разработим, но всъщност хората не осъзнават това. Анемари беше показала това свое разбиране в държанието си и така печелеше сърцата на хората — било то на деца, младежи или възрастни.

27 юли 2002 г.
Бетина Микенбекер Субаи,
София

БЛАГОСЛОВЕНА ДА БЪДЕ!...

Първото нещо, което идва в ума ми, когато мисля за Анемари, е нейната щедрост! Тя наистина иска и се опитва да помогне на всеки! Живеейки в България в трудните години на икономическа криза, за нея е стресиращо да вижда бедността, а да не е в състояние да подобри състоянието на всеки от многобройните си приятели, нуждаещи се от финансова помощ. Спомням си за едно нейно обаждане веднъж по телефона, когато ме помоли да отида в нейното жилище, за да ѝ помогна да каже „Не“ на един непознат, дошъл да поиска голяма парична помощ, която тя не можеше да си позволи да му даде. Трудно ѝ е да казва „не“ ...

През 1992 г. беше създаден първият Национален духовен съвет. Наблюдавах израстването на Анемари като ценен член, консултиращ се за всеки спорен въпрос.

Анемари винаги мислеше, че аз съм много по-млада отколкото съм всъщност. В два различни случая тя ме описваше на гости, които трябваше да посрещам на гарата, определяйки ми възраст, приблизително като на нейна дъщеря! Това водеше до комични ситуации.

В крайна сметка аз посрещах гостите само благодарение на Божията намеса, а не чрез ласкателните, но нереалистични описания на Анемари.

Благословено да бъде сърцето ѝ!

29 юли 2002 г.
Тери Медисън,
София

СЪМИШЛЕНИЦИ...

Как да се опишат накратко впечатленията, които прави в нечий живот личност като Анемари Крюгер? За щастие и други са писали за това, така че читателят ще получи по-пълна картина за нея.

Аз приемам Анемари за един от главните основатели на бахайската общност в България. Само историята ще бъде в състояние да оцени нейния принос за духовното обновление на този народ. Мисля, че е чест за мен да я познавам, да съм работила с нея и да се уча от нейния пример.

Работих с Анемари Крюгер в Националния духовен съвет на бахаите в България пет години. Приех я като жена с широк поглед, с богат жизнен опит, с топло и съчувствено сърце, отворено към всички. Тя е определено германка: това може да се забележи в нейното внимание към детайлите, към реда и точността. Мисля, че тези качества са много ценни (поради моята холандска кръв) специално в работната среда.

Спомням си, че понякога, когато в Националния съвет имаше горещи дебати, двете си разменяхме усмивки през масата. Нямахме нужда от думи; с нея знаехме, че споделяме едно мнение по спорния въпрос в случая; ние не бихме направили нещата по начина, по който нашите български приятели ще ги направят. Но това беше предизвикателството, възбудено от различните култури. А тези различия са незначителни, когато се сравняват с дълбоката ни любов, която изпитваме към България, приетата от нас втора родина. Говорили сме за това — за нашата любов към страната и нейните хора — и сме се смеели на нашия опит да говорим помежду си на български.

По моя преценка Анемари има една слабост: на нея ѝ е трудно да откаже на онези, които търсят от нея специално финансова помощ. Това все пак е една нейна малка слабост, която не пречи на любовта и високата почит, която българската бахайска общност изпитва към Анемари. От дълбочината на сърцето си аз ѝ казвам: „Благодаря за всички трудности, които си понесла, за да останеш тук заради нас!“

26 септември 2002 г.
Юдит Аудеянс-Павлова,
София

ВМЕСТО ПОСЛЕПИС

При откриването на изложбата в Дома на Съюза на архитектите в София на 9 септември 2002 г. Анемари пристигна с два уникални букета — единият с огромни слънчогледи, другият — с рози. Експозицията с фотоси от величествените тераси и гробницата на Баб в Хайфа беше подредена в зала 2, а в часа на откриването пристигнаха около 130 души. Някои от тях се изненадаха, че не са узнали по-рано за тази архитектурна забележителност на съвременността ни, която вече се счита за едно от чудесата на света. Терасите и градините в Хайфа бяха открити тържествено през май 2001 година, така че тяхната слава няма да закъснее в сравнение с други стари, вече известни световни центрове на религиозния култ.

Една приятелка на Анемари, която дълго не беше се срещала с нея, попита любезно: „Как сте Вие?“. Анемари замълча, като че търсеше най-верния отговор и каза силно: „Аз съм сама!“.

Никой в този момент нямаше право да опровергае думите ѝ, щом тя считаше това за истина, но когато се оттеглихме от общата компания, си зададохме въпрос — сама ли е тя, или само така ѝ се струва, защото иска да бъде все така дейна и енергична както допреди четири-пет години?

По време на изборите за Национален духовен съвет в София през април същата година, като разбра, че вече не е в състава на деветте члена, върху лицето ѝ за миг се изписа огорчението на човек, отдалечен от бахайското дело. В следващия момент тя се засмя приветливо:

— Хората така са преценили, че аз вече съм възрастна и не мога да бъда толкова полезна, както преди. Радвам се, че в съвета се избират по-млади, бъдещето е в тях — каза след минути, когато някой изрази съжаление, че тя не е в състава на активното ръководство.

— Тя преминава на почетно служене — изказаха мнение по-близките ѝ приятелки от години, които съзнаваха желанието ѝ да продължи да работи за вярата.

Вероятно във всеки човек, който обича Бог, е заложен копнеж за трайна жизненост и полза за другите. Още преди осемдесетгодишния си юбилей Анемари казваше, че иска да отива при Него, защото е старица. Тази българска дума, която съчетава дълголетие, мъдрост, умора, спокойствие, разум, наистина хармонира с достолепието и работата на нейния съзнателен творчески живот, а също и с излъчването на нейното лице. Но малко преди да навърши осемдесет и пет, духът на Анемари е толкова силен, че много млади могат да ѝ завидят! Тя все още бърза да изпълни всяко желание, отправено към нея: не е свикнала да върви бавно; не обича да боледува, защото това я прави неработоспособна; дразни се, когато ѝ се налага да почива по-дълго; лута се в избора на пътека към онова място, където ще ѝ бъде най-добре в бъдеще, без да пречи на никого.

Анемари не може да живее сама! Тя просто не може да живее в ограниченията на един малък кръг, защото духът ѝ търси всеприсъстващо множество хора, обединени от любовта си към Бог. Тя иска да пътува в много и различни посоки; да носи известия, да организира срещи... Като противовес на желанието да се пресели в небесното царство, тя понякога казва, че има хора, които работят активно до деветдесетгодишна възраст — значи би трябвало да побеждава чувството за умора. Да, понякога годините ѝ тежат, особено когато се изкачва по стълбите към квартирата си на третия етаж. Не иска гостите ѝ да знаят, че се задъхва при бързане, затова признава: „Благодаря на Бог, че все още мога да се изкачвам сама!“. Въпреки че живее сама, Анемари не е самотна. Телефонните разговори, приятелите, бахайските срещи ѝ осигуряват необходимото присъствие на желан, търсен човек. В критични моменти за здравето нейни приятели са ѝ предлагали да живее с тях, но Анемари Крюгер казва, че е свикнала да живее сама, че не би желала да изпадне в безпомощност, която да изисква вниманието и грижите от други хора. Всеки разумен човек на възраст би искал това! Но засега тя има още много работа и време за обич на тази земя!

Издание:

Автор: Мариана Еклесия

Заглавие: Живот за вярата

Издател: „Кармел“

Град на издателя: София

Година на издаване: 2003

Тип: биография

Националност: Българска

Печатница: „Симолени“

Редактор: Юлия Байчева

ISBN: 954-9542-10-6

Адрес в Библиоман: <https://biblioman.chitanka.info/books/2453>

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.